

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СВЕСКА VII. и VIII.

Сарајево, јула и августа 1897.

год. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија.

Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени.

Његово Високо преосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански *госп. Николај* изволио је дана 20. и 21. јула о. г. служити у старој и новој цркви сарајевској, и том приликом рукоположити **Ђорђа Јањића**, свршеног биоградског богослова из Бањелуке у чин ђакона и презвитера, а **Николу Прокопића**, свршеног рељевског богослова из села Градине котара и прото-презвитерата приједорског, у чин ђакона.

Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дакро-Босански Господин *Николај*, дана 3. августа о. г. служио је свечану архијерејску службу у новој срп. правосл. сарајевској цркви, и том приликом благоизволио је свршенога рељевског богослова **Николу Прокопића**, у чин презвитера рукоположити. — Прокопићу

је повјерена парохија Бушевић — Прото-презвитерата крупског, у администрацију.

Његово Високопреосвештенство АЕ. Митрополит дабро-босански господин *Николај* на свечаним службама архијерејским 15. и 17. августа о. г. изволио је у новој сарајевској цркви **Косту Поповића**, свршеног рељевског богослова у чин ђакона и презвитера рукоположити. Свештеник Поповић додијељен је пароху штрбачком Захарији Поповићу, у вишеградском прото-презвитерату, за помоћника.

Павле Убовић, свршени рељевски богослов и учитељ на српској основној школи у Варцар-Вакуфу, рукоположен је од Његова Високопреосвештенства *госп. АЕ.* и митрополита *Мандића* 22. августа о. г. у старој сарајевској цркви за ђакона.

Одликован.

Његово Високопреосвештенство АЕ. Митрополит добро-босански господин *Николај*, именујући **Теодосију Поповића** сталним парохом у Сребреници и админи-

стратором онамошњег протопрезвитерата — благоизволио га је одликовати и дозволити му, да може носити *угасишо-црвени појас* надзиратељски.

Постављен.

Коста Божић, парох Лузачко-Паланачке парохије, котара Санског Моста, постављен је за личног помоћника пароха

надзиратеља Јевте Гашића у Травнику, уз уживање половине прихода парохијалних и катихетских.

Умировљен.

Симо Јовановић, масловарски парох, котара Котор-варошког, као болестан, неписмен и неспособан за парохијске и црквене дужности, стављен је *у стање мира*, уз

уживање половине парохијалних прихода. Парохију ће да администрира новорукположени свештеник Ђорђе Јањић, парох шолајски, у истом протопрезвитерату.

Број 1765

Реф. IV бр. 467.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству и народу добро-босанске епархије.

Сваки православни хришћанин-домаћин жели да у својем дому има свештену икону заштитника дома и племена свога својега крснога имена. Руковођен том побожном жељом, он и набавља такве иконе, али не знајући разликовати тип православни од неправославних, добија такве, које су већином туђе, које учењу и смислу, какав се иконама у православљу приписује, не одговарају. А има их и таквих, које ми не можемо одобрити и у православним кућама трпити.

Да би се жељи народа православног удовољило, олакшица пружиља и правилност икона што јачој пажњи подвргла: АЕМ. конзисторија уговорила је с једном

српском књижарницом, да чисто православне, по изради и стилу укусне и уоквирене иконе за православне парохијане набави.

С тога би требало да сваки православни дом има поред иконе Христа Спаситеља и свете Богородице и икону свога крснога имена.

Пречасно свештенство нека обрати овом предмету своју озбиљну пастирску пажњу, те савјетом и упутом нека поради код подручнијех својих парохијана, да потребне иконе за своје домове, сваки преко пароха свога набави.

Свака поједина икона стала би са оквиром по 1 фор. 20 новч на комад.

Списак домаћина и икона са односном свотом нека свештенство достави конзисторији до краја ове године.

Свештенство ће својски настојати, да све неправославне или изради неподесне иконе, нарочито оне, које није конзисторија одобрила, — из домова српских уклоне и нове набаве, и да у будуће парохијани не купују икона сами собом, док не упитају свога пароха.

Исто тако одбори црквени не могу наручивати или са иконописцима уговоре

за израду иконостаса еклапати без знања ове духовне власти, од које треба претходно дозволу затражити; иначе набављени или израђени иконостаси без предлога и одобрења конзисторије неће се моћи унијети у цркву, нити ће их свештеник смјети освештати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву 19. јуна 1897.

АЕ и Митрополит добро-босански,

НИКОЛАЈ с. р.

Број 1743

Реф. IV. бр. 457.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству добро-босанске епархије.

С позивом на окружницу АЕ и М. конзисторије од 23. децембра 1896. (4. јануара 1897.) број 2450., а у смислу отписа високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 27. јуна (9. јула) 1897. број 82.966/I. ст. 2., у коме је благоизвољела саопштити: „да се намјеравао вођење уписника у погледу вјенчаних парова код политичких власти за сада још увести неће“, — наређујемо свему свештенству

да исказе са тачним бројем склопљених бракова из своје парохије, почевши од г. 1897. свршетком сваке године надлежним котарским уредима (а парохијално свештенство из Сарајева, владином повјеренику за град Сарајево) укупно подноси.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву 10. јула 1897. год.

АЕ и Митрополит добро-босански:

Николај.

Архијепископ и Митрополит добро босански,

Број 2212/М. презид.

Пречасному свештенству и црквеним општинама добро-босанске митрополије.

Јављајући благочастивому клиру и народу свому у митрополији добро-босанској, да ћемо, почам од данас, за мјесец дана из Епархије отсутствовати и црквеничком купатилу на сињему мору опо-

рава ради порушеног здравља пробавити.

За вријеме осуства нашега заступаће нас лично високопречасни госп. архимандрит Венијамин Николиновић, односно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.AEM.rs Конзисторија наша у границама по нама и закону означенима.

Молећи се Свевишњему за здравље и спасење милог стада свога шаљемо му

уједно свој архипастирски поздрав и благослов.

АЕ и митрополит дабро-босански:

Николај, с. р.

Бр. 277. ex 1897.

Пречасном свештенству и благочастивом ерско-православном народу богоспасајеме Митрополије Зворничко-Тузланске.

Пошто је са пријелазом Високопреосвештеног госп. Николаја Мандића са митрополитске катедре зворничко-тузланске на катедру дабро-босанску, остала упражњена катедра митрополије зворничко-тузланске, благоизвољело је Његово Величанство, наш премилостиви цар и господар, *Франц Јосиф I*, старајући се очински о добру цркве наше свете, Својим највишим ријешењем од 17./29. маја о. г. именовати мене митрополитом ове богоспасајеме митрополије, пошто је и Његова Светост, васељенски патријарх Константин, са светим Синодом, код каноничког избора у патријаршком св. храму, за достојна ме нашао тога високог јерархијског степена црквеног.

На основу тог превишњег именовања, по расположењу наше највише црквене и мирске власти, свршили су архиепископски хиротонију и призвали Духа св. на мене, Високопреосвештена Госп. *Николај Мандић*, митрополит дабро-босански, *Серафим Перовић*, митрополит херцеговачко-захумски и *Гаврило Змејановић*, епископ вршачки — 27. јула (8 августа) о. г., а тог истог дана, последије св. литургије, увео ме у име Његова Величанства у права и дужности епископске, Његова Превзишњеност, високородни господин *Јован барон Апел*, ц. и кр. ђенерал коњаништва

као царски за то повјереник, те сам тиме примио и управу ове митрополије.

Јављајући то свом свештенству и народу ерско-православном сматрам за прву своју дужност, позвати пречасно свештенство, да савјесним, ревносним и тачним вршењем својих дужности свештеничких у цркви, школи и пастви својој духовној, задовољавају што потпуније оној светој и узвишеној цијели, којој црква наша света тежи и којој су они дужни служити као служитељи олтара божјег, па да стеку милост божју, признање своје претпостављене власти, а и повјерење и љубав свога народа.

Чланове пастве своје духовне, народ ерско-православни, позивљем архипастирским гласом, да не попусти у љубави својој према цркви својој светој и светом православљу, већ да према повољним околностима, у којима нам се црква и школа и у опће црквено-народни и просвјетни живот наш налази, што боље напредује и јача у свијести црквеној и народносној, па да нам свима свијетао образ остане пред потомством нашим, као што нам из прошлости свијетли образ и свијест хришћанска и српска, ђедова и прађедова наших.

Свима нам је пак поданичка дужност, да сачувамо непоколебиму вијерност и

оданост према *Његовом Величанству*, нај- милостивијем Цару и Господару нашем и пријестолу Царском, и те поданичке врлине да пресађујемо у срца дјеце наше, како би се достојни показали велике очинске владалачке милости, која обасјава Цркву нашу православну и у цркви српско-православни народ наш.

Уједно треба сви као свјесни синови и грађани земље ове, да вршимо савјесно грађанске дужности своје и да поштујемо и слушамо претпостављене нам земаљске власти.

Препоручујући све то по дужности својој архипастирској свима вама, препоручујем се уједно и топлим молитвама вашим, да се сјетите мене и имена мога по уставу цркве наше православне код службе божије, а ја ћу се топлином срца свога молити, да „благодат Господа нашег Ијесуса Христа, и љубов Бога и Отца и причастіе свјатаго Духа будетъ со всјеми и вами!“

У Доњој Тузли, 30. јула 1897.

Григорије Живковић,
Митрополит Зворничко-Тузлански.

Објава.

На предлог Његова Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита херцеговачко-захумског госп. Серафима а уз споразум и пристанак Високопреосвештеног Дабробосанског Митрополита госп. Николаја, извољела је Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину одобрити, да се онај дио села, коњичког котара, сарајевској

Дијецези досад припадајући од ове оцијепи и Мостарској припоји; а Рудо, вишеградског котара, од херцеговачко-мостарске епархије одузме и дабро-босанској архидијецези присаједини, што је службеним путем одмах и извршено, и свештенству и народу једног и другог краја проглашено.

Бр. 92.232/1.

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског завода у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која се имаду попунити почетком школске године 1897./8.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјерац путни трошак за одлазак својим кућама преко ферија.

За попуњење овијех мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да се на

то односеће молбенице управљати имају преко надлежног епархијског митрополита на ову земаљску владу, код које до најзад 8./20. августа тек. год. стићи морају.

Молитељи имаду да докажу:

1. кренијем листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједочбом, да су са добријем свршили осам разреда велике гимназије, односно ако таквих молитеља не би било, да су најмање свршили са добријем успјехом 5 разреда велике гимназије

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у Босни и Херцеговини, односно у подручју аустро-угарске монархије;

3 свједочанство надлежне политичке власти да су припадници Босне и Хер-

У Сарајеву, дне 1./13. јула 1897.

цеговине и да су безприкорног понашања и неочењени;

4 лијечничком свједочбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Бр. 100.308/1.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1897./8 подјелиће се уз већ постојећих 60, још 12 нових штипендија по 200 фор. онијем ученицима гимназије у Сарајеву и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком стаљежу, у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Релеву.

Од ових нових штипендијалних мјеста отпада на припаднике епархије добробосанске 6, а на припаднике мостарске и тузланске епархије по 3 мјеста.

Они који један од тих штипендија добити желе, имаду своје, са крснијем

листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом) — да ће по свршеним гимназијским наукама ступати у рељевско богословско училиште, а у противном случају уживати штипендиј земаљској влади у цјелости повратити — обложене молбенице до најзад *8./20. августа* т. под. дотичној котарској области поднијети. —

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор) а мора иста и судбено легализована бити.

У Сарајеву, 22. јула 1897.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

Што се тиче трајности посјетâ, на исти начин карактера и правца разговора пастирева са паством, то се сви ти услови одређују самом цијељи посјетâ, а такођер околностима, при којима се оне свршавају и које у разна времена могу бити врло различне. По томе, у однопају показаних питања морамо се ограничити најопштијим и кратким размишљањима.

Посјете не смију трајати дуго, да не би биле теретне за посјетиоце; на исти

начин не смију бити ни одвише кратке и брзе, јер у таквом случају не би имале другога значења, осим хладнога испуњавања пустих формалности, сасвим некорисних за парохијане. Гдје се пружи могућност учинити добро дјело, онде се не треба уклањати од њега. Здрави мисао и околности служе обично најбољим руковођама у оваким случајевима.

Свака посјета, у колико то зависи од пастира, на сваки начин треба да приноси

што је могуће више користи посјетиоцима и особито у духовном, религиозном одношају, премда и времена блага не треба да су пренебрегнута при томе. Пастир је дужан не толико приповиједати за вријеме својих посјета, колико јачати и развијати чувства узајамне љубави и повјерења међу собом и својом паством; тим не мање посјета не смије да се састоји из разговора о обичним свјетским предметима. Већина људи обично воле и умију лијепо и слатко да развезу о својим тјелесним болестима и нуждама, но у то исто вријеме предпоставља да упорно ћути о својим духовним нуждама и недостатцима, којих оно често шта више и не сазнаје сасвим. По томе, кад разговор прелази у област духовних предмета пастир је дужан да узме на себе иницијативу разговора и нарочито да се стара изнаћи zgodни моменат за прелаз његов на предмете религије. Незгодно је без престанка говорити о религији или, што је то исто, проповиједати, као што је већ било примјећено више; још горе је старати се, да свакој случајној теми разговара силом даје неправилни развитак, само да се приближи ка религиозној области. Такав разговор увијек ће се показивати неприродним и затегнутим и, усљед тога, често постаје неискреним. Особито вријеме треба да буде изабрано за разговоре са домаћицом посјећенога дома о њеним искуствима домаћим и непријатностима, па о њеном тврдоглавом и непослушном сину, — с мужем о његовим пословним тешкоћама и беспокојствима, о његовим домаћим бригама и опасностима, — са тражиоцем истине о његовим сумњама и недоумљима и т. д. Разговори, слични показанима, умјесни су особито тада, кад се

пастир налази са овим или оним лицем на само. Пастир треба са особитом пажњом да се односи ка ономе лицу, с којим жели да говори о предметима религије и нравствености, и пажљиво да избјегава при том чисто официјални одношај према дјелу. Јер ако се религиозно нравствени разговор јавља само као формално испуњавање пастирске дужности, то ће сви с нестрпљењем чекати крај таковог разговора и осјећају задовољство, кад се разговор прекине, и пастир одлази. Њему је неопходно знати права занимања, склоности, мисли, осећаје, укусу, навике и нужде пастве, и он свакако неће желити, да их види у лажној свјетлости. У свакој посјети, у сваком разговору треба да извирује нека посебна практична цијељ, и ради саопштења те цијељи потребно му је да има правилна и што је могуће потпуна знања о посјећеној породици, да зна имена, узраст, занимања, историју и особености свакога од чланова породице. Дјецу, на примјер, ваља да испитује о њиховом узрасту, карактеру школи, читању, друговима, одмору, играма. Кадшто посјета може бити сасвим заузета таквим наводним и испитујућим питањима пастира, с цијељу да придобије неопходна и корисна знања о пастви. Посјета ваља да буде прије свега корисна самоме пастиру при одправљању тих нуждâ. Он је дужан, да изучава минули живот породице, свјетски и религиозни, происхођење и сродствену везу њену с другим породицама, домаће васпитање њених чланова њихове узајамне одношаје међу собом, њихове једнаке тежње и склоности. Те и сличне њима неисцрпне теме за разговор, на које људи одговарају са интересом и задовољством, служе често као добар нит за

распознавање карактера саговорникова, тешкоћа и препрека, који искусише у религиозном животу. Треба питати такођер, да ли се строго чувају у породици устави цркве и побожни обичаји. Има ли у дому Библија или барем Јеванђеље и Псалтир, а тако исто других књига религиознога садржаја? Да ли сви чланови породице прилежно похађају недјељно и празнично богослужење? Учествују ли у општем појању, ако је оно заведено, и у опште дали се пажљиво односе према свему, што се догађа у храму? Похађају ли такођер недјељне школе и бесједе, које се држе ван цркве, ако постоје? При том могуће је шта више испитивати, у колико је овај или онај од пастве јасно и савјесно усвојио истине, које су служиле предметом минулих црквених читања, бесједа или проповиједи. Читају ли код куће св. Писмо и друге књиге и новине наравствено-васпитнога карактера? На тај начин, посебне пастирске посјете и опште богослужење и проповијед треба да су међу собом у свези, узајамно да помажу и притјечу једно другом у достигнућу једне опште цијељи спасења људи. По томе, пастир може и дужан је у вријеме своје посјете парохијана слободно говорити о чувању потпуне пажње и дужнога владања при црквеном богослужењу, о општем појању о посебној и општој молитви. Обилазећи домове парохијана, он лако може срести породицу, сасвим незнабожачку, по животу и правцу, не имајући самих првих представа о Богу и служењу Му; такову породицу, ваља упознати са неопходним истинама вјере, показати, како треба да се свршава домаћа молитва, почињући од најпростијих саставних дјелова њених: крснога знамења и кратких славо-

словља и призивања имена Господа, Богоматере и светих; ако се покаже потребно, тада саопштити и сами текст молитава, штампани или написани, а у случају, неписмености породице, научити их молитвама, усмено, са кратким тумачењем садржаја и смисла молитве, њене неопходности и користи. Особиту пажњу ваља обраћати тако исто на људе, који су јако заузети религиозним предметима, и старати се да се изближе упознамо са њиховим унутарњим миром. Такви људи, који се у множини сусретају у нашем простом народу, особито осјећају потребу у топлој учешћу и мудрој руководству пастиревог, обично слабећи под бременом заплетених ради њиховога слабога, али животога религиознога санања. питања вјере, тешкоћа којих још више заплете са самим њиховим незнањем, и подвргавајући се подсмјесима и поругама гомиле, која их обично гони узвицима лицемјера, притворица и т. слич. Но главне бриге пастиреве треба да су управљене на придобијање љубави и повјерења према себи међу народом. Бесједе са црквене катедре саме по себи ријетко достизавају те цијељи, и по овоме оне треба да се допуне личним посјетама и служењем пастира пастви, искреним природним и друштвеним обраћањем с њима, откривањем учешћа и интереса од стране пастира према обичним животним тварима, које занимају паству, н. пр.; кад се сељаку догоди у домазлуку каква штета, занемогне коњ или крава и т. слич. Свештеник одушевљен жељом бити истинитим пастирем повјереног му словеснога стада, не ће пропустити ни једнога, шта више најзнатнијега, случаја, ако исти представља ову или ону згоду ради духовнога побољшања пастве, и увек ће се старати у

својој дјелатности да очува највећи такт и да улаже сво своје умјење. Као опште правило, пастир је дужан знати, да се он јавља као посланик божји у сваком дому, који он посјећује, и слично Спаситељу, који је свуда сијао сјеме, гдје год је био пролазио, он је дужан свагда и непримјетним начином управљати мисли својих саговорника од времених и земаљских предмета ка небеским вјечним. Нека душевно спасење пастве и помагање им буде увијек предметом његових главних и сталних брига.

Врло корисно било би за пастира да за раније промисли и измјери различна могућна средства навађења мисли његових саговорника на религиозне теме, да би доцније могао избјећи најмање појаве вјештине, натегнутости и скокова при прелазу од свјетских, животних предмета духовним. Пастир више, но ико, дужан је да влада вјештином не бити вјештачким. Поједине теме и поједина средства и дочеци приближења к њима и правилнога развијања њиховог у ријечи не мање достојни су да буду предметом озбиљних размишљања пастиревих, него ли оне више опште теме и материје, које састављају садржину црквене проповиједи.

Млади и неискусни пастир дужан је напријед знати, да не би био по том дошао у тешкоћу, такођер и то, да ћему се у већини случајева догодити не само да одпочне религиозни разговор, него и да га изведе до краја. Њему је потребно, да се за раније приправи виђети себе самога да говори скоро све оно, о чему буде говора у разговору. Заиста, међу својим саговорницима он ће наићи упоређујући мало потпоре и одговора на оно, што им он буде говорио о религиозним

предметима, мало ће чути што друго, осим извјесних општих фраза, научених од дјетињства и готово несвјесно изговорених њих; и то сасвим није стога, да у његовим саговорницима нема искренога расположења ка оваким бесједама, но пређе стога, што народ у опште говорећи, није способан да изражава своје мисли и да просуди своја чувства, како се она брзо дотичу узвишених предмета религије и духа. Отуда се за пастира јавља савршено неопходним да чини примједбе и прелазе од једнога предмета на други и шта више, може бити, у напријед да смисли посебне, тецијалне теме ради будућих разговора.

Откривајући поштење и истинито благородство душе у свем свом владању, пастир не треба да мијења та својства и у личном разговору са паством. Тако, он не смије да се покаже љубопитљиво да прониче у срдачне тајне свога саговорника премда би тајне те биле и религиознога својства: напротив, њему ваља да придобија знања о религиозном стању посјећене породице у чисто срдачном, искреном разговору само овда-онда дозвољавајући себи да предлаже питања, но и тада учтиво и искрено, без сваких лукаштина и вјештих околицења. Често проста ријеч савјета односно читања св. Писма, посјећивања црквеног богослужења, старања о религиозном васпитању дјеце вјерности дужности породичне побожности, и посебне молитве, признавања незаслужене милости, посланих Богом, и израза тога признавања у осјећају благодарности к Богу и благој жељи у одношају према ближњима и т. слич. утиче веома јако и благотворно на слушаоце.

Што се тиче правила завршивати посјету молитвом, то као што је већ било

раије примјећено, ми не видимо могућности сљедовати му свагда. Молитву, као завршни акт посјете, могуће је употребити сваки пут, како се пружи за то згода, и без одлагања ваља притицати к њој, кад то захтијева неопходност. Пастир је дужан да се брине о васпитању духа побожности у народу и старати се да оставља послје себе дах молитве у сваком дому; он је дужан учити своју паству молити се Богу. Соба болесникова је најзгодније мјесто за молитву. Пријатни момент настаје за молитву такођер и у том случају, кад је душа приправљена к њој предходном бесједом, када чувства, тако рећи, сама теже да се разлију у молитви. Но никако не ваља настављати молитву или побуђивати к њој паству у том случају, кад не осјећају у себи молитвенога расположења. Молитва треба да буде слободним актом.

Ако околности принуђавају да се обратимо коме год са поуком, то не ваља чинити пред странцима; особито је потребно чувати се да коримо родитеље за немар у одношају ка правственим и религиозним обвезаностима у присуству њихове дјеце.

Пастир, као и сваки други човјек, свакако, може имати својих интимних другова и да посјеђује једне породице чешће од других. Ипак нека сви, и богати, и сиромашни, и образовани, и необразовани, једнако осјећају, да у свом пастиру имају општега друга и пријатеља. Врло је могуће, да ће и при таквом одношају пастиревом према својој служби по времену разлијети се жалбе на његову неправедност и пристрасност, — бива људи, веома горди и слаби у сличним случајевима; но жалбе те саме собом престају, чим за све

буде очевидно, да он искрено љуби своју паству и свима им једнако жели да помогне у њиховим духовним нуждама, без обзира ка личностима.

Кад се пружи особито важни узрок за посјету, то иста на никоји начин не смије бити одложена. Правилно коришћење тренутом много је важније, но дани и недјеље пажње доцније. И нема ништа таковога, што би могло пријечити пастиру да буде вјерним тој служби. Искусни и пажљиви мисионари свједоче, да се већина обраћања јавља посљедицом посебних разговора са сваким од заблуђелих, а не публичних диспута с њима. Посљедни (диспут), ако и амају неко значење, то је једино, као средство ка утврђењу истинитих чланова цркве и ка спрјечавању даљег ширења међу њима заблуда. Ради обраћања заблуђелих на пут истине захтијевају се лични пастирски напори. Посјећење храма од стране заблуђелих, материјална или помоћ од стране вјерних, свршавање богослужења и црквена проповијед од стране пастира не могу замијенити личнога обраћања и посебних разговора са заблуђелима, јер у посљедњем случају дјелује сила личнога утјецаја и убјеђења, које нема у првом. Навјешћивање ријечи живота највећа је обвезаност у животу свакога Хришћанина и нарочито пастира цркве.

При опхођењу са неписменима и грубим људима, који састављају већину нашега сеоскога народа, не ваља вјештачки да подражава њихов слободни склад и примање њихових мисли и ријечи. Тежња говорити с народом његовим властитим језиком неопростива је погрешка, у коју често падају представници интелегентних слојева нашега друштва. Довољно је го-

ворити као са једнаким и равним себи, говорити с правим учешћем према њему, да изазове симпатију, уважавање и, шта више, праву љубав са његове стране. Напротив, тежња спустити се до његових сопствених израза ријечи, осјећа се од њега често, као лична уврједа и подмијевање; јер народ изврсно појми, да ко вјештачки подражава његове ријечи, тај чини то не стога, да ју прими, него да сам стане на један ниво с њим.

Још више предострожности и пажљивости захтијева се од пастира при опхођењу са сиромашнима и пролетаријатом којима изобилују наши и градови и села, — људима, у већини случајева не само, лишенима сваким материјалних средстава, него и дубоко исквареним у наравственом одношају. Свака права нужда треба да буде одстрањена одмах; но у то исто вријеме пастиру је потребно да се чува показивати им материјалну помоћ при свакој својој посјети; јер такав начин дјеловања помоћи ће образовању у њима навике да стално очекују помоћи са стране, и нада на туђу подпору може их довести ка лажним назорима ума. Боље је старати се да избере друго вријеме и друга, више цјелисходна и права средства ка уништењу сиротиње у парохији.

Неопходно је тако исто трпељиво и снисходљиво подносити жалбе и горе сјете биједнога и невјештога човјека на свој положај, једнако као лицемјерство и сакривање истине, чему случајно прибјегавају биједни људи; јер ти недостатци ма како страшно да се чини то на први мах, кад-што могу да се уживе заједно са високим наравственим својствима.

Не једни само млади и неискусни, лакомислени, нераскајани, невјешти, под-

вргнути искушењима и порочни осјећају потребу у срдачном личном разговору пастира, у ријечи настављања, савјета и утјехе, него по времену шта више бољи и савршенији од пастве осјећају потребу у наравственој помоћи с његове стране. Свијет својим убитачним дахом окружава, и у већем или мањем степену заражава све хришћане, ма како били савршени. Бриге, немири, тешкоће у дјелима, искушења честољубља, вјештачке насладе, олако живљење и разни други мамци тога свијета често смућују и осљепљују најбоље умове. Пастир је дужан слично Христу, „Добром Пастиру“, ићи околно стада, ослобођавајући душе, спутане у мрежама свијета, и давајући им видјело, помоћ и утјеху. Моћна ријеч срдачне вјере, тврдога убјеђења у слављу правде и добра, често служи одлучним ударом, који ослобођава душу од мрежа свјетских. У своје вријеме посјета пастирева бива овда-онда заиста благословеном ради спасења душе, која се једва држи на рубу моћнога и убитачнога саблазна.

Пастир подвргава се већој опасности да се покаже нераденим у одношају према обвезаности посјете парохијана, него ли одвише ревносним и раденим. У наше дане нико, може бити, не подвргава се тако јако искушењу да изабере за себе одвише лаки труд, као они, коме је повјерена служба у цркви. Саблазан тај без престанка грози им и садржи се у том, да у већини случајева сами себи одмјеравају своју одређену работу. За друге друштвене раденике, јавља се обична њихова работа већином већ потпуно одређеном, одмјереном. Ако не сопствена усрдност њихова, вјерност и ревност према примљенима на себе обвезаностима, то у сваком случају

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

макар спољашње границе и услови њихове дјелатности, одређеност времена, који су дужни посветити дјелатности тој, често одређена количина и шта више својство работе, коју им ваља свршити, јављају се за њих, као нешто напред дано, што они нису у стању измијенити по својој вољи, ма да би и желели то. У другим условима живи и дјелује пастир. Осим богослужбенога времена, он може да посвети толико часова својој дјелатности колико му је воља. Назначујући сам себи из дана у дан своју одређену работу, он без престанка рескира излишно и против закона чува себе, бирајући за себе бреме лакше, но колико он може и дужан је понијети.

На завршетку, не можемо, а да се не обратимо са чувством потпунога одобравања и хвале ка обичају западних свештеника водити биљешке о свакој учињеној посјети. Случајеви благодетности, који се представљају свештенику; особито упозорене ма у каквом било то случају тачке бившег разговора; душевне црте саговорника, које се откривају у њему; религиозна стања породица и појединих лица у разним тренутцима њиховог живота, предмети, који највише занимају мисли саговорника; особености у духовном развићу овога или онога из њих — све овакога рада офористичке примједбе, сабране овде-онде, мало по мало састављају богати источник ради извода, важни не само за онога, који их је писао, него и за науку, представљајући дивни, живи материјал за пастирско богословље, психологију, разне гране државних знања и т. слично. Желити је, да се и наши пастири угледају у том односају на своју искуснију и просвјетљенију западну браћу.

3. Старање црквенога пастира о болнима.

Болести и несреће, које сналазе парохијане, представљају за пастира најзгоднији случај не само дати им утјеху, него указати и помоћ, какву може. Болесник је роб, затворен у својој соби, као у тамници, смирени и притиснути свијешћу своје немоћи и слабости, смућени страхом, може бити, од блиске смрти, без престанка осјећајући, како земаљски живот узмиче од њега мало по мало, а на његово мјесто уздиже се вјечни мир са својим грозним привиђењима. У оваким тренутцима постају особито способнимаа цијенити и осјећати напоре и бриге о њима духовних својих руководитеља. Јер посљедњи имају као главну цијељ својих посјета у оваковим случајевима обраћање и управљање душе к Богу, утјеху и ободрење несретнога, ако је он човјек побожан, и пробуђење у њему истинитог покајања, ако је он грешан и окорео у својим сагрешењима. Пастир је дужан да се приближава ка постељи болнога са дубоким чувством наде па Бога. На болест он је дужан гледати са религиозне тачке гледишта, гледати у њој појаву Божанственога Правосуђа, које временито, но сурово казни грешно човјечанство. „**Боленъ вѣхъ, и посѣтите Мене**“ (Мат. XXV, 36.). За служитеља божанствене истине и милосрђа то је најбоље вријеме посјете и утјехе парохијана. Једна проповијед Јеванђеља, ма како да је она благодетна, недовољна је за олакшање туге и жалости. За то се захтијева права помоћ, права љекарнија, љековита за душу и за тијело. Представите себи биједника, који пати од тешке, неизлечиве бољетице. Ко је у стању да улије утјеху у његово измучено очајањем и које је изгубило земаљске наде

ерце, осим истинитога посланика божанствене љубави? Могу бити у парохији и такови, који немају на земљи другога пријатеља, осим самога пастира. Може бити дјеце, која умиру од глади и зиме на постељи сиромаштва и бољетица, а у напредак — никаквога излаза, осим очајања и смрти. Пастир више, но ико, дужан је да појми, да је у свету одвише много правога јада и биједа, извором којих служи гријех, и да је он, баш он, као служитељ Христов, који искупи свијет од гријеха, проклетства и смрти, позван доносити олакшање и исцјелење човјечанству, које страда и пати. И он има за то од Бога даровану власт и авторитет, по упоређењу с којима сва човјечја средства утјехе и исцјелења изгледају ништавнима. Та је власт давати вјернима св. таинства исповиједи, причешћа и јелеосвећења, — власт изводити на њих благодат божју „всегда немощная врачующю и всегда квяуща воспользующю“.

Будући призван упућивати болнога, пастир приступа ка свршавању тајне покајања, и болесник исповједа гријехе своје пред њим, као пред оцем, који има прави духовни авторитет, као посредником међу Богом и њим самим. Сазнање важности лица, које свршава тајну, и самога акта исповјести побуђује болесника ка потпуноме и јасноме откривању свога духовнога стања, ка отварању најдубљих и сакривених тајана свога срца, од признања којих не само пред другим људима, него кад-што, ако ће и пред самим собом њега је дотле уздржавало самољубље, лажна гордост и стид. А сад, напротив, сам вид човјека, који има власт разријешити га од гријехова, — човјека, који, тако рећи, држи у својим рукама кључеве царства

небеснога, испуњава душу болесника светим страхом, зауставља га да угушује у себи сваку лажну појаву самољубља и, како било да било то мучно, говорити истину, ни о чем намјерно не умањавајући и ништа не тајећи. Но та званична власт свештеникова још више јача и множи се његовом сопственом мудрошћу и љубављу према болноме, којим својствима он придобија искрено повјерење према себи са стране болнога и побуђује у њему жељу тражити помоћи и савјета за себе.

Као што је већ било примјећено раније, кад-што не ваља да се склања од посјете болнога, као и одлагати га на дуго вријеме, да не да појмити болноме и онима, који га окружавају да је посјета изазвана правом опасношћу блиске смрти и јавља се на тај начин усиљеним актом љубави и учешћа са стране пастира, него поступком, свршеним само по неопходности и по захтијевању дужности службе. Чим пастир дозна, да је овај или онај из његове парохије оболио опасно, он је дужан одмах ићи и виђети га не очекујући, кад ће послати по њега. Но и у том случају он је дужан старати се да умешно удеси своју посјету према времену и околностима тако, да својим неочекиваним доласком не учини немир и страх болноме и, још више, не произведе упорност у његовом срцу ка примању духовних блага, која он доноси са собом. Приступајући ка свршавању тајана, свештеник је дужан протумачити болнику силу и значење сваке од њих, показави ону велику духовну и тјелесну корист, коју добија за себе сваки, приступајући к њима. Особито ваља обратити пажњу на распрострањење у народу здравих појмова односно тајне јелеосвећења. Противно вјеровању цркве,

у моћ и значење ове тајне као духовно-благодатнога средства ради исцјељења оних, који ка њему притичу прије свега од тјелесних, а за тим већ од душевних болести, вјеровању, које има тврди основ у Писму (Јак. V, 14—15), међу нашим народом распространило се, може бити под утицајем католичким, случајно донесеним к нама у епоси препорођаја духовне просвјете, у XVI. и XVII. вијековима, првобитно на југо-западу, а за тим и на сјеверо-истоку Русије, и сад још тврдо се држи лажни поглед на ту тајну, као на просто приуговорљива ка смрти. Пастир је дужан брижљиво пазити, да болесник и његови сродници не одлажу јелеосвећење по празним и гадним предлозима до онога времена, кад по току болести већ не остаје никакве наде на оздрављење, или, што је још горе, кад се болесник већ лишава свести и покаже се неспособним да прими ту тајну с потпуном коришћу за себе. Он је дужан открити болеснику сву корист и значење јелеосвећења, које је установљено ради исцјељења не само душе, него и тијела, које ако се и не свршава свагда оздрављењем, што зависи сасвим од свеблагога Промисла Божјега, који зна боље од нас, шта нам је корисно — оздрављење или смрт, за то свагда лијечи душу од гријехова и јача је против непријатељских нападаја, који наваљују са особитом силом на оне, који одлазе из овог земног живота. Чим више слабе силе човјекове и чим више сваки умирајући дркће пред неизвјесношћу будућега, усљед сазнања својих гријехова, који се откривају при концу живота његовом духовном погледу често са особитом силом и живошћу, и по страху строгага правосуђа Божјега; тим брижљивија треба да

је љубав пастирева, да огради тајнама и својим личним старањима свакога од својих парохијана у вријеме посљедње предсмртне борбе против свих нападаја зла и искушења и пробудити у њему вјеру и наду на божанствено милосрђе. По томе, кад он долази болеснику ради јелеосвећења то, после, краткога и пријатнога поздрава, он је дужан у кратко изложити му силу и плодове те тајне и предложити то у молитву, приспособљену стању његовога духа и тијела, утјешити га, удаљити од брига и љубави вијека овога и побудити у њему наду на достижење вјечнога живота. Али ни у каквом случају он не смије обмањивоти болесника обећањем оздрављења, он је дужан тражити само духовне користи болнима. Разним начином пастир је дужан одмјерено да расположи болесника ка истинитом покајању о својим гријесима и старати се да побуди у њему силну, нелицемјерну жељу најтјешњега општења с Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом у тајни Евхаристије, у којој се вјернима даје Тијело и Крв Спаситеља, у залог вјечног живота и блаженства.

У случајевима крајње опасне болести и блиске смрти свештеник је дужан да ограничи исповијест болнога најкраћим, свечано и срдечно стављеним, питањима о душевном стању болнога, о сили вјере и наде његова на милосрђе Божје, о љубави и помирењу са ближњима. Да ли се истинито каје о својим гријесима? Налазили се у миру и љубави са свима људима? Опраштали он свима својим увриједитељима? Је ли загладио увриједу и неправду, које је сам учинио или, барем је ли се старао учинити то? Има ли он живу вјеру у Бога и Спаситеља нашега

Исуса Христа? Вјерује ли у безграничност милосрђа Божјега, које може да опрости најтеже кривице човјеку, под условом истинитог покајања о њима? Та и слична питања могу да служе као скраћивање опширнога чина исповједи, изложенога у Требнику. Шта више у том случају, ако се болесник липи употребљавања језика — говора, но још не губи свијести, од њега се захтијева истинито-покајнога саглашења посредством мимике и покретања, пређе но што буде припуштен причешћу св. Тајана, при чему и сам чин приопћења по потреби околности може се скратити. Светитељ Тихон Задонски предлаже да се замијени тај чин за болесника, који се налази при умирању слиједећим или сличним кратким ријечица: „Ево ти милосрдни и човјекољубиви Бог наш даје Тијело и Крв своју у знак своје к теби милости и љубави за одржавање живота вјечнога! Прими овај најмилији вјечнога живота закон са духовном радошћу и љубави, и хвали тако великога добротвора и овим св. тајнама ојачан буди у нади. Благодат Господа нашега Исуса Христа нека буде с тобом, која уразумљава, укрјепљава, ограђује, наставља у тихо живота вјечнога пристаниште и Анђео Божји вјерни хранитељ нека је с тобом. Амин“.

(Св. Тих. Зад., ч. I, стр. 24—25).

Старања пастирева о болеснику неограничавају се јединим саопштавањем духовних и благодатних средстава му у тајнама, но су дужни окружавати и пратити болесника за сво вријеме његовог земаљског искушења. Када добри тјелесни љекари не ограничавају се само јединим давањем рецепта и поуком односно времена и средстава примања љекарије, него и интересирају се знати (пратећи ход бо-

лести), како су дјеловале те љекарије на болесника, и није ли потребно предузмати каквих нових средстава за исцјељење; тако је и пастир дужан знати, јели се болесник користио оним благодатним средствима, која му даде у тајнама. Свакако, ништа не везује пастира да он и не може чинити то, јер служба се његова не ограничава јединим старањима о болнима и онима, који умиру, па и тих посљедњих у свако дато вријеме може бити не један, него неколико у његовој парохији. Али у особито тешке и опасне ради духовнога стања болесника тренутке искушења пастир је дужан посјећивати га и помагати му у велико-душном поднашању болести својим човјечијим назидањем, утјехе, опомене и ободрења. Све напоре и бриге своје он је дужан управљати ко оном, да за сво вријеме бољетице одржи на дужној висини религиозну сагласност страдалника тако, да је посљедни у сваком тренутку искушења готов срести смрт лицем к лицу без бојазни, као истинити посљедоватељ Христа, побједитеља смрти. Вријеме одлучења душе од тијела и преласка њеног у удјељено од посљедњег битисање у том одношају је најважније, одлучно. Кад послје смрти нема покајања; кад хула на Духа Светога или, што је то исто, савршена нераскајаност и противљење истини не опрашта се човјеку ни на овом вијеку, ни у будућем; кад црква шта више забрањује нам молити се Богу за такове; кад живот за гробом пође правим путем: то није ли јасно, да зрно вјечнога живота треба да буде изнесено отуда сваким од нас заједно са посљедњим издисајем? Ради живота духа важан је степен труда у извјесном правцу, а не дужина посљедњег. Један

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Цјелога живота, видимо је, иде по правом путу, но при крају учини промјену и — не постизава цијељи; други напротив, без престанка се колеба, посрће, застаје, склања се то на ову, то на ону страну, но пред смрт узима чврст, свјестан и одлучан правац. Као што у спољашњој, физичкој природи при сусрету и судару противних сила не произлази одмах равнотежа, но после више или мање дугога колебања и борбе међу њима, тако исто бап, но само још у много већем степену, производи у области духа. Духовне силе разликују се несрањено већим еластичитетом, него ли силе физичке, и сам живот духа није нешто друго, но непрекидна борба противположених начела, добрих и злих. Могуће је искусити равнотежу у духовном животу временом, — један је цјелога живота у таковој равнотежи, но завјетрина и тишина није свагда предвјесником јасне погоде и лијепа времена него је често обманљиви покров скривене и глухе борбе непријатељских сила, која има да се ријеша страшном буром. У посљедњим тренутцима живота борба та достиже највећу муку, којој је свршетак смрт: све привезаности земаљске, све најмање самољубиве тежње и користне битисање којих човјек често и не примјеђава у себи у свом обичном здравом стању, дижу се са дна душе и јављају своја права на господство над њима, и ако се човјек и руководи у својој дјелатности више страхом покајања, по унутарњим нагоном ка добру, то излазак борбе није тешко предсказати. Но бива и сасвим обратна појава, када човјек, сав живот проводи у пороцима и заблудама, пред смрт као да се препорођава сасвим. То значи, да се у души његовој свагда на-

лазио велики залог истине и добра, али усљед непријатних околности живота (васпитање, утјецај друштва, неудаће у животу и т. слич.), а тако исто усљед сопственога немира његовог носиоца залог тај не доби надлежнога развића и шта више не имаде случаја да јави о свом битисању; и само блискост вјечности, која му је толико сродна и која тако живо даје знака о себи у тренутцима смрти, пробуђује у њему енергију и живот жељу борбе и побједе. Овдје произлази оно исто, што је у физичком свијету познато, као прелазак сила из скривенога стања у активно, с том само разликом, што духовне силе без активнога вјежбања слабе. Потребна су особита побуђења, често изванредна, која потресају околности за то, да добрим начелима, која су цијелога живота човјекова била у дјеловном, слабом стању, даду дужну енергију и превагу у борби са рђавим, злим начелима. Разбојник, побјеђен силом истине, удостоио се чути обећање вјечнога живота на крсту. Сам свега живота само и чинећи оно, што газећи законе истине и праведности, он се узмуги при виђењу величине неправде, која је свршена на земљи. Смрт Христова препороди и оживи залог вјечнога живота, који је дотле дрјемо у њему под грубом кором несреће и престапа. И награда, о којој је он тешко када смио и мислити, сљедовала је одмах за признањем права истине.

Али не бива свагда овако. Људи, у опште склоњени при животу да се руководе више самољубивим и корисним побудама, често и у посљедњем, светом и страшном тренутку живота желе остати вјернима себи. Једноме полази за руком, као што се види, да угуши у себи по-

кајничко расположење, но у основи овакога расположења често лежи не толико сазнање своје грјешности и дубљине ожалошћена божанственога правосуђа, колико страх пред загробним казнама које очекују нераскајанага, дакле, оно исто самољубиво начело, које је раније радило и у његовим земаљским привезаностима. Једна од најтежих и у то исто вријеме најважнијих обвезаности пастира садржава се у пробуђењу истинитога, а не лицемјернога раскајања у души онога, који умире, — покајања основана не на страху суда Божијега, него на љубави ка божанственој правди, која је погажена нашим грјесима. Пажњу онога, који умире треба свим мјерама управљати и одржавати на сазнању тих истина. Сазнање своје грешности, вјера у божанствену љубав, нада на Његово милосрђе, искрена и нелицемјерна жеља „разријешити се и са Христом бити“ — таково расположење, у ком је сваки од нас дужан оставити земаљски живот и које особито тешко бива одржати и сачувати у себи у последњим тренутцима живота, у вријеме тако назване предсмртне агоније, кад све силе зла и саблазна неукротљиво теже да овладају слабом сазнањем умирућега и да подчине себи његово духовно биће, када успомене грјешне у множини појављују се пред њим и осуђују га, тада побуђујући у њему ужасну жеђ земаљском животу и њеним насладама, то бацајући га у потпуну безнадежност и очајање. Дивне поуке односно владања свештеникова у тим страшним тренутцима предсмртне борбе дају се од аутора „Напомињања свештеника обз обаванностиахъ его при совершении таинства покаяния“ (Москва 1861, Часть II, стр. 292—293). „Ако духовник

примијети, да се болесник налази већ при концу живота, тада удаљивши све, што га може узмутити или побудити у њему успомене грјешне, дужан је препоручити душу његову Господу, по чину црквеноме, и послје овога не громким и не плачевним гласом, не брзо, но тихо, са неким отезањима, да му говори на ухо кратка, пуна чувства уздисања, на пр., Исусе, смилуј ми се! Слатки Исусе, спаси ме! Исусе, ја вјерујем у тебе, уздам се на Тебе, љубим Те. Јагње Божје, које уз грјехе свијета, смилуј ми се! Пресвета Владичице Богородице, спаси ме! Сви свети помозите ми! Исусе, прими дух мој с миром и т. слич. Нема потребе напомињати, да су сви присутни дужни свршавати, и добро би било клечањем, општу молитву за онога, који се налази у муци самртној, особито, ако ова смртна мука дуго траје, да Исус Христос да болноме умријети тако, као што је сам умро. Какав утешан, узвишен приказ представља тада соба онога, који умире, кад сви ближњи, који остају на земљи, моле се Богу заједно са свештеником! Ондје је храм Божји; ондје је Христос међу ученицима; ондје је молитва срца са сузама и уздисањима, ондје је чувство саучешћа, свето и чисто; ондје се сједињавају чевјечја срца, заборављајући, шта их је негда дијелило; сви се моле Богу и плачу“.

С цијели утјехе болнога и одржавања у њему истинито-хришћанскога расположења, пастир може да се обрати ка св. Писму и да чита из њега најутјешнија и пуна ободравања мјеста; јер нигдје библија не звучи тако слатко и божанствено, као у соби болесника; нигдје се псалми, бесједе Спаситеља у Јеванђељу

www. Јована и сликања блаженога стања праведних, која се налазе у откривењу, нигдје се не представљају тако јасно гласом Самога Бога, који иде с неба, као код постеле страдалника, при предверју смрти. То је најме таково вријеме, када се ништа друго, само ријечи Самога Бога, јављају правима, јер „оне су дух и живот“.

Све, што год говорио у ово вријеме свештеник, треба да има одношај ка Христу. „За њега он је дужан долазити ка болнима, Њега сретати у болнима, Њега проповиједати, о Њему говорити, Њему предавати све, њим обличавати, учити и тјешити“ (Соч. Иннок. еп. Пенз. Частк 2., стр. 509). Али и у том случају мора се управљати према околностима. Свјесном грјешнику, окорелом у својој безбожности, мора се говорити о Христу друкчије, него ли човјеку побожном, но у то исто вријеме обојима тврдо, убједљиво, премда и ласкаво. Велика мудрост је неопходна овдје. Никада не ваља понижавати наравствено достојанство човјека, али у то исто вријеме неопходно је показивати му његове недостатке и побуђивати у њему потребу у вишој, већма савршеној праведности. Ријеч пастирева ка болному дужна је бити заиста проповјеђу Јеванђеља, његових нада и пријетња, његових обећања и заповиједи, проповјеђу покајања и опроштења гријехова, приближења грознога суда и царства Божјега. Те велике истине треба да буду навјештаване кратко, не многима — простим ријечима, по могућности ријечима самога Јеванђеља; рјечју, задаћа је пастирева представити Христа духовном погледу болнога, као јединствену подпору и умирење ради његове болесне и грјешне душе.

Шта више истинито вјерујући човјек, у тренутцима слабости и болести, осјећа потребу у ободравању; и пастир не ваља да улази у собу болнога са жалосним и натмуреним лицем. Он треба да уноси овдје утјеху и живот, но да се чува у то исто вријеме лакомислености и неспособности разумјевати озбиљност болести и шта више, може бити, блискост смрти.

Бива и таки болесника, који су више склоњени да гледају на ствари са мрачне стране; и то расположење обично расте по мјери тога, како тјелесне силе падају и воља постаје мање способном да се одупре том расположењу, које влада. Такви људи, ма да би били и добрима сами по себи, падају скоро у безнадежно очајање односно духовнога стања свога и обично са ужасом сретају смрт. У опхођењу с таквим болесницима, пастир је дужан да му представи доказе његовог истинито хришћанскога карактера, кога су се они открили у његовом животу, и с неком свештеном смјелашћу да га заштићава против њега самога, не с цијељу да произведе у њему самопоуздање, него да пробуди наду, да Бог неће оставити у потребно вријеме, да Христос, у кога он вјерује, сад га неће заборавити. Готово у свима таквим случајевима Бог снисходи ка помраченој души болнога и просвећује је, прије но што она остави тијело; али бивало је и других примјера, када болесници, најбољи хришћани, умираху у својој заблуди.

Пастир може ободравати побожнога човјека, који је пао у таково мрачно расположење, говорећи му такођер о томе, да је, може бити, Бог попустио да духовни мрак и очајање овлада њим са том намјером, да научи и ободри друге вјерне.

Они ће рећи; гле, наш брат, чији цио живот свједочи о његовој дубокој вјери; ми видјесмо његово самоодрицање, ми искусисмо љубав његову према људима, и ипак Бог попусти да он лежи на самртном одру под дубоким мраком сумње и страха. Па не уздајмо се сами у себе односно себе; него боље се постарајмо сачувати у себи видјело вјере и наде на Бога, које тиња у нама кад-што одвише слабо и мрачно. Не повјеравајмо спољашњим појавама и осјећањима, но већма дубоким начелима вјере и живота, које дјелује у нашем бићу.

У осталом, случајеви таковога мрачнога стања умирућих врло су ријетки; и у опште говорећи, најбоље је свагда обраћати се ка Христу за подпору вјере и наде у болном, старати се да пробуди у њему истиниту смиреност и да уклони основе самопоуздања. Овда-онда боље је директно читати из св. Писма мјеста, која одговарају томе, него ли говорити од себе и проповиједати.

Неки од вјерних одвише се страше физичке смрти; пастиру је неопходно да побуђује такове узвисити се духом својим над прахом, утврдити га на невидином и вјечном, на оном бесконачном животу, који даје истинита нада на Христа.

Соба болесникова и самртна постеља хришћанина јесу предвери неба; овдје може пастир више да поучи и дубље да сагледа небеске предмете, него ли ма на ком другом мјесту на земљи; и какво му је важно преимућство дано — стајати уз постељу болесника и гледати славу и љубав Божју! Овда-онда пастир не може не осјећати, да мјесто поуке болноме, ради које је он дошао, он се сам поучава овдје. Какви су ужаси смрти за хришћа-

нина? Хиљаде, милиони одољевају страх смрти кроз Христа, који их кријепи, у ужасима бродолома, у мученичкој кончини, у замки лава и код зазорне бездне, Ужаси смрти не могу имати мјеста у хришћанству. Само онај, који је гријешно и још остаје нераскајаним, који не жели поправити се и тражити вјечнога препорођаја у Богу, само онај носи прави губитак у смрти.

Најтежом обвезаношћу у пастирском старању о болнима јавља се приуротворљене ка смрти нераскајаних. Колико тврдоће, вјере, трпљења и љубави захтијева се овдје! Заиста, то је кушач камен ради вјере и карактера пастирева. Међу друштвом дубоко се укоријенила мисао, да предсмртно покајање већином није истинито; и та мисао у неком одношају веома је добротворна; јер истиниту дјецу Божју открива пред свијетом живот њихов: тим мање и у том случају могуће је заићи одвише далеко, заборављајући о бесконачном милосрђу и свемогућству Божјем, које је моћно спасти до краја све оне, који се обраћају ка Господу и вјерују у име Његово; и ми никада не треба да губимо наде на могућност спасења душе, док се живот земаљски још није прекинуо; јер и на разбојника, распетога поред Искупитеља, пао је спасавајући поглед Његов. Трпљење љубави и нада, по томе за грјешника су неограничени. Ипак опћење с болником или оним, који умире, срце кога је отврднуло у својој нераскајаности и одлучно се противи истини, сједињава се са највећим тешкоћама. Разумљиви докази истина вјере обично су бескорисни за његв. Препирка производи у болеснику више упорство и гњев, него ли убјеђење у истини. Могуће је старати се само да директним или

индиректним путевима открије сву лажљивост и варљивост основа самопоуздања, на које се подупиру они, који умру без покајања, одстранити од њих те основе и предложити истину јасно, убједљиво и ердачно.

Душа без осјећаја и окорјела треба да буде пробуђена и приправљена ка примању вјечности. И често се молитва јавља јединственим и посљедњим прибојежиштем за пастира у тој трудној задаћи својој. У молитви може он изливати своје срце, своја страховања, мисли и жеље односно болнога; и пастир има тврда основа притицати к њој, јер Бог зацјело жели благословити и радо благосиља такву усрдно молитву. И ако има шта у свијету, што побуђује ка жаркој молитви, оно је то на име стање душе, која дркће на крају вјечности и која је неспремна ка прелазу онамо. Пастир осјећа тада, да је његова одговорност одвише тешка, неиздржљива за њега; он треба да се обрати к Богу и да положи свој терет на њега. Један пастир на основу личнога искуства тврди, да болесници и умирући људи често бивају више свјесни према оном, што проиходи око њих, него што се обично даде мислити о том. Он саопштава два-три случаја, када су умирући, налазећи се, као што се видило, у несвјесном стању сасвим јасно слушали молитве, које су се читале гласно око њихове постеље, и добише утјеху и олакшање ради своје душе, о чему су они доцније, по оздрављењу, сами то признавали. Оснивајући се на том убјеђењу, никада не сљедује пренебрегнути згодним случајем молити се Богу од себе, него и од лица болесника. Душа је наша свагда пуна живота. — Такова је она у болном,

у немоћном, у оном, који умире — још више је таква умрлом.

Нарочиту тешкоћу представља за пастира старање о људима негативнога расположења, који будући приковани за постељу болести и смрти, бивају погођени ужасом и јављају се склоњенима неодговорно да се слажу са свима и свачим, ма шта им ми говорили. У таквом положају често бивају људи, који су проводили живот пријатан и пун задовољства и нагледа, нису се бринули о побољшању свога живота и о добитку позитивнога религиознога карактера. Они пазе са усрдношћу и, као што се види, слажу се да приме истину; али истинито или лажно сакрушење њихово, тешко је дознати. Суровост и њежност ваља да се споје заједно у обраћању пастира са таквим људима. Срце болника мора се испитивати пажљиво при том; може бити, шта више неопходно прибојежити жестоких, али пуним правде и проицавости обличењима. Потребно је старати се да произведе искрену сагласност у срцу, ма како да било оно опако и инконзеквентно може да се открије при том, да срце, премда у неколико и емућено, заиста поцрпи за себе лажно спокојство у каквој год заблуди. И бива кад-што врло тешко открити ту заблуду, извући душу болнога из тога легла лажи и обратити ју ка јединој истинитој нади и подпори — Христу.

Читаве дане и недјеље пастир може не видјети никаквих промјена, никаквога знака на покрет душе ка својој вишој основи и подпори. Овдје остаје једна те поста слаба нада, која се изражава у чистоти намјера болнога, у опћем спољашњем карактеру његовог наравственога живота или у неодговорном, нејасном појимању

милоерђа Божјега. Душа човјечја влада невјеројатном силом противљења шта више у најслабијим природама, и често до последнег тренутка живота не жели да се покори вољи Божјој. Гордост, кад-што овлада савршено бесмртним дјелом његовога бића. Пастиру треба да буде познато тако исто и она често понављајућа појава, да сами процес болести често производи у души болога равнодушно расположење, дријемљиво спокојство, које искључује сваку мисао о будућем и које се пропраћа потпуним немаром даљих брига о души и тијелу. Пастиру је неопходно разликовати та стања, као резултат општега ослабљења духовних и тјелесних сила болнога, од правога спокојства душе, које се добија вјером.

Дјеловање утјешних лекарија на душу такођер бива врло велико и може изазвати радосно и спокојно расположење у болноме, свијетли и пун поуздања поглед на загробни живот, о ком болесник савршено заборавља по оздрављењу.

Треба да се стара одстранити ум болесника и онога, који умире од земаљских нада и очекивања и управљати га ка Христу. Говорећи кратко, пастир је дужан држати лик Спаситеља пред духовним погледом болника, бити послаником милосерђа наде тако, да из уста његових лију се ријечи божанствене благодати и милости, — ријечи живота.

Посјеђујући болника у тешким и опасним за живот тренутцима развијања болести, пастир не треба да заборави о том и у перијоду оздрављења од ње: тим ће му самим показати, да се он у својим посјетама руководи чувством љубави и учешћа према болнику, а не јединим потребама службенога дјела.

Пред посјетом болесника добро би било предузети неке приправне мјере, да би ју учинио највише корисном за болесника; на пр., изабрати мјеста из св. Писма ради прочитања, особито згодна према датим околностима, за раније промислити поучења, која он има дати болнику, да би она била проста и кратка, лака ради разумјевања и у то исто вријеме пуна спасоносна истине. Она треба да буду удешене на тај начин, да би их страдалник могао лакше разумјети и задржати их у својој памети. Пастир је дужан доносити помоћ и утјеху болноме не само у вријеме предсмртних страдања, него да буде и руководитељем његовим у току свега хода болести; јер док је дух још ведар и способан ка свјесној мисли и слободном раду, ријеч Божја може веома благотворно и спасоносно да дјелује на њега, јер болест затвара двери за спољашњи свијет и даје могућност души концентрисати се у себи ради мисли о Богу и вјечности.

(Наставиће се.)

Лекције из „Каноничног Права“.

По рукопису из богословије, с додацима пише **Ненад**, пресвитер.

Приступ.

§ 1.

Ради тога, да нам буде јаснији појам о црквеном праву, увапријед ћемо рећи

неколико ријечи о религији, о цркви, о праву у опште.

1. религијом зовемо одношај између Бога и човјека. По томе имамо у рели-

ђији: предмет или објекат т. ј. Бога, и субјекат вјере или лице, које вјерује — т. ј. човјека. Хришћанска се религија оснива на вјери у једнога личнога Дула-Бога. Заповиједи пак тога Бога руководе човјека у његовом религијском и моралном животу; она га учи како ће живјети на земљи па да заслужи и блажени живот пошље смрти. Душа ће човјечија бити блажена у вјечности, ако буде живио по тим заповијестима по заповијестима Божјим; напротив, биће му проклета и одбачена од Бога — у вјечне муке, ако их буде презирао и неиспуњавао.

Од најстаријих времена, од времена, када је човјек постао, па до данас, бивало је разнијех религија, као што нам приповиједа Историја. Осим славе и вјере народа израиљскога у једнога личнога Бога, бијаше их још много, које претворише славу вјечнога Бога у обличије смртнога човјека, птица, четвороножнијех животиња и гадова¹⁾.

Како су разни народи на разан начин обожавали природу и појаве у природи, дакле развој вјеровали, тако су те у опште природне религије, у току својега развојка, добиле још и посебан народни карактер. Из разлога тога, што од својства вјере зависи својство морала, морално стање тих народа било је одвише жалосно, као што изговара апостол Павао у посланици својој²⁾.

Готово сви народи падоше под власт тада гордога и развратнога Рима. Сви постадоше робови свога политичкога господара. Сви бољи људи, из јудејског и незнабожачког свијета, с нестрпљењем исчекивају боља времена. — Израиљћани пак оче-

киваху обећаног Месију. Незнабошци се уздаху у повратак златнога доба. Потребна је, дакле, била пријека помоћ с неба, да се учини крај невољи људској и оснује нов, бољи, поредак живота људскога.

И, када се наврши вријеме, посла вјечни Отац својега вјечнога Сина, Спаситеља нашег, Исуса Христа, да измири човјека с правдом Божјом, да учини нов завјет с човјеком³⁾; да падше човјештво приведе Творцу-Богу. Цијена измирења Творца са твари, залог задовољења вјечној правди Божјој, била је Голготска Жртва, а печат новог завјета ускренуће Христово.

Најузвишенија и најсветија наука Сина Божјега, Исуса Христа и доказ, да су сви људи дјеца Небеснога Оца и, по томе, браћа између себе; да сунце правде Божје сја свјема, и праведним и грјешним — добријем и злијем, подједнако, — уздрмао је грјешне и силне, а утјешно робове и сиромаш, која је муком и кињом капала од свирјепости својих господара. —

Након крштења у ријечи Јордану, које је Христов претеча, Јован извршио над Њим, по вољи небеснога Оца, отпочео је Спаситељ проповједати божанску науку своју људима и казивати им вољу Оца свога небеснога. Више од три године казивао је Христос науку своју, пролазећи кроз земљу, коју даде Бог „избраном народу.“ Одмах у почетку свог проповиједања, изабрао је Он, између многих својих пошљедоватеља, дванаесторицу — апостола, и послао их, да проповиједају Јеванђеље, т. ј. религију истине, вјере и љубави, по свијем крајевима свијета, свима

¹⁾ Римљ. I, 23.

²⁾ Тамо I. 29.—32.

³⁾ Гал. IV. 4.

народима¹⁾; да свакога приме, који узвје-
рује и крсти се²⁾).

Након *три* столећа ступило је Хриш-
ћанство на мјесто незнабожачке државне
религије римскога народа у цијеломе
пространоме римскоме царству. А за *девет*
вијекова ступише у ову заједницу, осим
грчкога и многијех другијех источнијех
народа, још романски, германски и сло-
венски народи. А скоро ће бити *дешнаест*
вијекова, како ради друштво Христово на
узвишеноме своме задатку.

У најузвишеној науци Христовој, пред
којом се поклонити мора свака наука и
сваки ум човјечији — чак и непријатељи
— невјерници. — почива најузвишенија
тачка науке Његове у ријечима; „љуби
Господа Бога твојега свијем срцем твојим
свом душом својом, свом снагом и разумом
својим, а ближњега свога као самога себе³⁾).

Љубав наспрам самога себе и ближ-
њега за вољу Божју језгра је хриш-
ћанскога морала; основ је хришћанског
друштва.

По одредби Бога — као Творца,
човјек — као твар, има да изврши двос-
трук задатак на овоме свијету. На име
као члан цјелокупног човјештва ради за
свој опстанак овђе на земљи; као члан
нарочитога религијозног друштва — хриш-
ћанства, ради помоћу божје *благодати* за
вјечно своје спасење. У ово друштво —
хришћанства улази примањем *знаменовања*
и *крштења* при употребљењу видљивих
знакова, које извршује нарочито лице за
вршење постављено, ће се фактично саоп-
штава дотичном невидљива унутрашња
благодат и освећење. Ову је погодбу за

вјечно спасење ставио сам Христос Спа-
ситељ⁴⁾, а важност њезину потврдио је
сам Он први својим крштењем одкрсти-
теља Јована на ријеци Јордану.

2. Сви људи на цијелом свијету, који
вјерују у једнога истиннога Бога у светој
Тројици, зову се сви скупа *црквом*; а
Христос ову цркву љуби и себе је предао
за њу, да је очисти и освети крвљу сво-
јом да буде света и непорочна⁵⁾. Уну-
трашња страна цркве приказује нам вјеру
људи у Исуса Христа и своју уредбу по
тој вјери; а спољашња страна њезина
представља нам друштво⁶⁾, које се разли-
кује и одликује од осталијех друштава
на свијету, тијем, што исповиједа, да му
је једина, невидљива, глава сам Исус
Христос, *а не нико други на земљи*, —
и што има своја спољашња, видљива,
средства, којима шири и брани божју
ријеч међу људима. Основалац цркве,
Господ и Спаситељ, Исус Христос, дао
је цркви својој готову науку своју, с
препоруком, да је проповиједа и шири, и
то самостално, без ичијега утицаја⁷⁾. А
да би се та наука право схватила и на-
вијек остала истина њена и успјешније
ширила, ниспослао је Он светога *Духа*
Ушјешитеља, који *исходи само од Оца*, да
— св. Дух — проникне човјечији дух и
освети својом божанском снагом човјечије
биће. Духа светога примили су Апостоли
Христови непосредно од Бога, а остали
вјерни примају Га посредно, дјејством св.
тајана. А сила и снага Божја, која се
вршењем тајана предаје, помаже вазда
и најслабијему да надвлада напаст и иску-

1) Мат. XXVIII, 19. и 20; Рим. X, 18.

2) Мар. XVI, 16.

3) Мат. VII, 37.—39.

4) Јов. III, 5.

5) Јевр. V, 25. и 37.

6) I. Кор. I, 2.

7) Лука X, 16.; Јов. XIII, 20.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

шеће, са којим се сусрета и бори живећи на овоме свијету¹⁾.

Ради успјешнијега ширења небесне, спасоносне, науке, реда у друштву прквеноме, напретка људи у религијозном и моралном животу; установљен је *чин свештенички*, који је одређен и позван зато, да учи, суди и богослужење врши. Из трос-труког задатка, даног овоме звању, развила се у цркви нарочита власт црквена која је позната под именом *црквене јерархије*. По карактеру и управи с обзиром на цијељ цркве, ова се власт разликује од народа или свјетовнијех лица у цркви. Али и свештенство и народ обвезују Божје заповијести, које сви испуњавати морају. Лица, која се примају у свештеничку службу, с обзиром на светињу и цијељ службе ове и њезина задатка, имају бити *непорочна*²⁾ и потпуно спремљена, да могу и друге учити³⁾. Накратко: безусловно таква лица морају имати све способности и врлине *умне, религијозне и моралне*, ради тако узвишена позива свога. Идеал свештенства ваља да буде сам оснавалац Хришћанства, Исус Христос, па да неуморно ради и тежи за *оштинјем добром*, за добром цркве и народа свога; јер се тако врши задатак цркве. А народ треба да љуби и поштује свештенство; треба да слуша и прима рад слуге Божјега, учитеља закона и пастира свога, који је од Бога изабран да врши ту службу⁴⁾; да га искрено и достојно потпомаже у његовој св. служби, дајући му за то вужна средства; да се стара с њиме звједно за духовни и материјални напредак

саојега друштва, нарочито својега подмлатка — своје омладине, споразумијевајући се с њиме и примајући његове савјете. — На тај начин само може хришћанско друштво, и свештенство и народ да сачува вјечну истину, Богом откривену спокојство душе и мир савјести, ред и благостање, понос свој хришћански и свијетао образ пред другијем људима, члановима осталијех, нехришћанскијех, друштава; да одржи и прошири дух живе, истините вјере, наде и љубави и у најтежијем приликама, — дух узајамне братске љубави и слоге, по чему ће се ласно виђети, а познати, да је то друштво хришћанско, да су чланови његови синови праве заједнице. *свете православне цркве Христове*.

3. По гласу и законима природе, човјеку је дано да живи у друштву, за чим и тежи сваки и у свакоме сталежу. Ну, да се одржи заједнички живот, поредак папредак и опстанак друштвени, — потребни су неки за то прописи и правила за друштво, односно за поједине чланове у њиховијем међусобнијем одношајима. Скуп правила пак, која уређују одношаје дају и штите власт и права међу људима, с обзиром на личну слободу њихову и нужни поредак друштвених чланова, и која су у току времена постала из непосредног људског искуства и убијеђења, — зове се *право у оштинџе*⁵⁾.

Правила та, која уређују међусобне одношаје чланова друштва, најесу сва одједном ни на једном мјесту постала. Она су се јављала и множила по сувременим потребама, развијала, и усавршавала по културноме развоју и напретку људскоме.

¹⁾ П. Кор. XII, 9.; Јак. I. 12.

²⁾ Тимот. I, 7.

³⁾ I. Тим. III, 2.

⁴⁾ Јевр. V. 4.

⁵⁾ Puchta Institutionen, sv. str. 10.

По томе рећи можемо, да је *право историјски производ људскога живота*.

У појму о праву главни је елемент или фактор *слобода воље*, по којој је члан друштвени, човјек *субјекат права*, т. ј. може нешто да учини или да захтијева, а може и да одступи од тога по вољи својој; али је уједно и *објекат права*, т. ј. дужан је да се покори захтјевима правила права, па ваља да и против своје воље чини оно, што му се налаже у интересу одржања друштвене цјелине и субјективног права другижих људи, чланова друштва. Према овоме, ријеч: *право* има двојаки смисао: *објективни* и *субјективни*. Под правом у објективном смислу разумијемо се *закони* и *правила*, која обвезују људе, да се по њима управљају и владају у међусобнијем одношајима својим (као чланови државе, општине, породице), и која располажу спољашњом принудном снагом. У овоме се разликује право од *морала* које опет уређује, дјеловањем савјести, унутрашње одношаје људи међу собом, и пита понајвише за унутрашњу побуду, а *право*, напротив, за спољашњу радњу. Моралне дужности не могу се изнудити, а правне дужности или обавезе јесу и могу да буду изнудне. Само се по себи разумије, да правне обавезе нигда не смију бити такве, које се противе моралу већ и саме морају да штите морал.

На праву у објективном значењу оснива се право у субјективном значењу а то је моћ или власт, коју даје објективно право појединцу према неком другом лицу или према некој другој ствари. Свакој такој власти или праву појединца треба да одговара увијек нека правна обвеза или *дужност*, — једно се без другог не да замислити.

Све је право *позитивно*, т. ј. право које важи у неком добу и у некој држави, и коме власт друштвена даје правну принудну снагу¹⁾. Али код свију народа није једнако с тога, што на његов развој утичу: историјске прилике, положај и особине земљишта, дух народа, религија, други народи, и т. д. Право позитивно извире које из закона (писанијех), које из обичаја. По томе је *законо или писано* и *обичајно* право.

Под *законима* разумију се правни прописи, које изриче највиша власт у држави. Важност њихова почиње од оног дана, када су обнародовани, а односе се само на будуће случајеве, а не на оне, који су већ под владањем пређашњих закона постали и свршени. С тога се и каже, да закон нема по правилу *повратне снаге* или силе.

Право, које извире из народнесвијести и које се показује у обичајима народним и пракси народној, зове се *обичајно право*. Ово је право најстарије, јер је писани закон већијем дијелом писмена потврда обичајних права. По томе имају правни прописи, који су основани на предању и обичају народном, снагу писаног закона²⁾.

По предмету, на који се односи, дијели се позитивно право на *јавно* и на *приватно* право. Јавно право односи се на државно уређење и показује, како треба да стоји или да се влада грађанин (политич. члан организован у друштву) према државној или јавној власти. А приватно право показује, како треба да

¹⁾ Гл. Гершић: Систем рим. приф. право. Биоград 1882. стр. 6.

²⁾ Lavigny: System des röm. Rechtes 1. B. § 12.—16.; Unger: System des öster. Prifat Reichtes 1. B. S. 38.

живе грађани међу собом, као приватна лица.

Право, које се односи на лична својства, без којих човјек не би могао бити правни субјекат, зове се *лично* или *персонално* право. Ово право ужива или једно лице (физичка особа) или њих више, кад састављају једну моралну цјелину, као на пр. општине, државе, цркве, разна друштва, јавни задужбински фондови итд., што се зове *јуридичка* или *морална особа*.

Све што се тиче приватнијех правнијех одношаја, — унечено је у правила или параграфе (§§) грађанскијех закона; ту се говори о правној слободи особе физичке и моралне; полаже се право породично са грађанског гледишта; право на *ствари*, т. ј. право посједа, наслједства, уговора, куповине, оставе итд. — Право, које изриче казне за разне пријеступе,

зове се *казнено право*. У историји има највећи значај *грчко-римско* право, које се развило такођер из живог обичајнога права. Прави свој облик, ово право, добило је за цара *Јустинијана* (527.—565.), кад је изложено у знаменитом зборнику, који је познат под именом: „*Corpus juris civilis*“.

Како се црквено право развијало, већим дијелом на основу грчко-римског права, и како су се црквени судови често служили с њиме, тако је прешло са црквом у разне земље, па ушло и у судове свјетовне.

Тијем су наравно општењена земаљска права¹⁾.

¹⁾ Мађејовски: „Историја словенских права“, превео др. Н. Кретић. Људим 1857. стр. 342, у пријеводу 547.

(Наставиће се.)

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и њежинскога С. Д., б.

(Наставак.)

б) Фотијево дјело „против новијех Манихеја или Павловаца, у четири књиге, — достојно великога Фотија изобличава јерес Павловску. У *првој* је књизи историја новог манихејства, које је потекло од Павла, сина Калиникова, брата Јованова, због чега се многи Манихеји и називаху Павловцима, Павло-јовановцима. Друга књига побија њихову науку, да су тијела и физички свијет од злога начела, ма да је душе створио добри бог. *Трећа* говори против заблуде, да су стари завјет и Мојсијев закон од зла начела. *Четврта* књига тумачи, да се а) „благодат јевањђеоска и оно, што приводи признању Бога у хришћанскоме спасењу, слажу с Мојсијевом науком; б) да је онај, који је створио једном ријечју из ничега чувствену и видљиву твар,

створио премудро и разумне, невидљиве силе; в) да је тијело човјечје, као год и душа, производ промисла, који љуби људе и за нас се брине; г) да су они, што се прославише у староме завјету, поштовали истинитог и доброг Бога и свим се силама противили злу¹⁾.“

в) Фотијеве *амфилохије* чине богат скуп дубокомислених расуђивања о разнијем вјерским приједметима. На примјер ту он рјешава питања, каквијем је начином Бог свагдје. За што је Бог тројичан, а не броји се ни више ни мање од три лица. Како је Бог један, па ипак тројичан. Како ћемо појмити Божје воплоћење; зашто је

¹⁾ Све четири су књиге издате у 13. св. халандске библиотеке; прву књигу је издао Монфокон in biblioth. Coislanae. 349., 374. Скраћене су у Сигабеновој „паноплији“ нар. 2 tit 21. Tergobissti 1710.

узео тијело¹⁾. Зашто се искупљење човјечјег рода свршило Његовим уништењем. На питање: у какву је одношају смрт Христова и вољна и невољна, одговара: Отац сам собом није хтио смрти Свога Сина, али му је угодна као цијена људског спасења. Примјер је за то — војник, који умире на очи војводине. На питање: за што Мојсеј не спомиње царство небеско ма да јевањ-ђелије јасно говори, да је царство приправљено од створења свијета, одговара: Мојсеј је давао мисао о небеском царству, куд је рекао: *откори Богъ нико Али јасну науку о томе предмету предао је сам Творац — Исус Христос; рај, гдје је био Адам, бјеше предворје царства небеског, а ништа више²⁾*. Фотије размишљао о Промислу, о лицу Исуса Христа, о Божјој Матери, о иконама³⁾.

У својим је писмима⁴⁾ Фотије такође претресао разне вјерске предмете. На пр. у првome дијелу посланице бугарскоме кнезу Михајилу опширно излаже православну науку о вјери и уклањање од ње разних човјечјих прохтјева; у другоме дјелу износи правила хришћанског живота, истичућ љубав као биће закона⁵⁾.

У многоме је погледу важна Фотијева посланица *јерменскоме католикосу Захарију* с увјеравањем Јермена, да се сједине с православном

¹⁾ Изд. на грч. и лат. in 5 T. Canisii, *Lectio, antiqu. ed. Vasnagii* Ма да ту није казано да је то дио амфилохија но то показује Мајо, који је прегледавао амфилохије. Praef. ad. 1 T. coll. vet. auct. Међу 6 просуђивања, која је издао Канизије, у двијема има 10 чланака о Св. Тројици. О истome предмету у Маја: collect. p. 202., 208., 179.—194., код Монтакудија 33. писмо. Овамо спадају 180. и 161. писмо О амфилохијама гл. пр. 43.

²⁾ У Маја: Collect. vet. avct. T. 1. p. 194., 200. 74—90., 48.—53.

³⁾ Међу писмима, која је издао Монтакудије и која су ушла у састав амфилохија 37., 38., 64., 134. о иконама; 35. и 36. о природи Исуса Христа; пис. 30. о уввишености Маријиној, — о Промислу 31.—58. и у Маја p. 174.—79.

⁴⁾ Писма Фотијева на броју 253., издао је Монтакудије Logdini 1651. У тај скуп нијесу ушла: а) три писма пали Николу, која се налазе у лат. приј. код Баронија, ad an. 869 §. 61. et ad an. 891. §. 34. 39.; на грч. два писма пали Николи, издао их Антим (гл. пр. 23.), а осим тога писмо синкелу антихохијскоме и оружна посланица патријарсима, извађена из првог писма Николи, — у Алаџија: cont. Hottingerum p. 12., 66. de purgatorio p. 595. c. de adtate ardimum apud Graecos, p. 165. б) Теофану инок, изд. Fran. Scorso in proleg. ad Theophan. homil. Paris 1644. в) Два писма у московској синодал. библ. cod. 38. et 56. sec. Catalog. — Matthaei, p. 419. 350. Гл. још примј. 29. и 41.

⁵⁾ Photii epistolae, et Montacuti. Lond. 1651. Ep. s. 1.—40. Посланицу бугарскоме кнезу превели су на словенски језик без сумње за сама Михајила; она се налази у многим рукописима и штампана је у Ђуриловој књизи. М. 1652 г. у новом пријеводу, који је издао Јов. Драницин М. 1779. г.

црквом. Не гледајућ на то, што се та посланица сачувала само у јерменскоме списку, искварену пишчевим погрјешкама, она је у велико вриједна пажње како у догматичкоме погледу тако и у историјском. „Врло смо благодарили Бога — пише најсветији — што нам је дао да добијемо посланицу ваше Светости, која говори о вашој вјери и свједочи не многијем, али много вриједним ријечима о ревности вашој за духовно сједињење. Нас је врло обрадовало, што ма да сумњате, као што велите, у халкидански сабор и то с тога, што тобоже као да противурјечи другим саборима, ипак, како велите, нити сте ученици Јакова Запзала од којег су Јакововци, ни Јулијана Халикарнаског, нити Петра Антихохијскога, ни Ефтихија. Ми дознадосмо брижљивим испитивањем, да је халкидански сабор био на 15 година по пресељењу св. Исака из живота Христу. Те је године св. Вардан са својом дружином претрпио мучење у ардакској провинцији, кад је био епископ *Josif* један од *Леонтијевих* другова. С тога Јермени, које су Персијанци угњетавали, нијесу могли бити на сабору. Тијем не мање Јермени се нијесу противили томе сабору, већ су на против признавали његову важност чак до двинског сабора.“ Далје Фотије пише, да су и послѣје тога Јермени присуствовали на 5. васељенском сабору, гдје је био одобрен халкидонски сабор; „и на 6. васељ. сабору било је 21 јерменски епископ те писмено одобрише халкидонски сабор,“ за цара Ираклија „католикос Јездра скупљаше многе своје и сиреке епископе на сабор; 30 дана састајаху се и најпослије Јермени добровољно, без сваког принуђавања, писмено потврдише халкидонски сабор,“ За тијем патријарх показује, каквих је великих светитеља било у грчкој цркви, те је о тога непаметно не држати се науке грчке цркве; најпослије брани халкидонски сабор од клевета, које су на њега изнијели противници⁶⁾. Не могу а да се не примијете разлике између посланице Фотијејево Захарију и посланице истоме католи-

⁶⁾ Посланицу Фотијејеву Захарију издао је Мајо in 10 tomo Specil. rom. p. 418.—456., али не потпуно. Фотије је писао посланицу кнезу *Аноци*, која је отштампана на истоме мјесту p. 460.—462.; из те се посланице види да је Фотије више пута писао католикосу Захарију. Повијато је, да је *Аноци* и сам најпослије био у Цариграду, али је умро на путу враћајућ се. *Шотена*: Стање Јерменске државе. С. Петрогр. 1852. г. стр. 139.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

којеу савременика Фотијева никејског епископа Јована¹⁾. Прва дише благошћу и снисходљивошћу, пошљедња је — врло осорна у приговорима Јерменима; прва обраћа сву пажњу на догмат, који Јермени неповјерљиво примаху; у другој се говори више о обредима.

Тумачење писма; споменици красно-рјечивости; чин богослужења.

2. Фотије је много писао, да разјасни св. Писмо. У књизи његовој, коју је намијенио другу Амфилохију, митрополиту кизичкоме²⁾ и стога је добила име амфилохија, има 313 питања³⁾ драгоцјено је дјело за тумаче св. писма; јер се највећи дио одговора односи или на сугласност мјеста писма, која се чине да противурјече, или разјашњењу изрека, које су особито важне⁴⁾ Овдје је Фотије давао и правила за тумачење писма⁵⁾ па одлично познавајућ основ и љепоте старог грчкога језика, показиваше одношај библијског грчког језика према староме грчкоме⁶⁾ рјешаваше сумњу на тамним мјестима писма⁷⁾, међу осталим брањаше, да треба у 21. гл. „прича“ читати: *ἔχτισε*, а не *ἔχτισε* т. ј. стекао, а не сазидо⁸⁾ Поред тога он писао тумачење на посланицу

¹⁾ Посл. Јов. Никејског, издао је Комбезив. Auct. bibl. 2, 293—310.

²⁾ Њему је Фотије писао писма. Гл. у Монтакуција р. 190. 215. 226. 265. 295. 304.

³⁾ У овај скуп. одговора уврштена су и нека писма различ. лицима т. ј. свега 64 писма на броја 253, која је издао Монтакуција. На жалост до сада је издана само половина амфилохија *Канизије* је издао 6 одговора (гл. пр 33.), *Савари* је издао али не под својим именом; De voluntatibus gnomicis in avctario Canisii, p. 437.—452. (Ingolstadt 1616.) *Колмберга* 2 (Ad Calcem. s. Amphilochii, Paris 1616 *Монфоко* 1 (Biblioth. Coislana, p. 346) Волф 46 (Curae philologicae, T. 5 Basiliae 1741 ap. Gallandum in 13 T. Bibliothecae). Шот 18 одговара (In edit. bibliothecae Photi); напослијд Анж *Мајо* издао је 20 опширних и знаменитих по садржају одговора (Collect. vet. avct. Roman 1830 S. 1.); дакле свега је издано 158. 308 одговора је описао по Коаленеву рукопису у Монфокона, Bibliotheca Coislana, p. 326.—345. *Шисјер* је писао примједбе на амфилохије и издао је неколико незаданих мјеста Wittenbergische Anmerkungen philosoph. histor. Materien. Wittenberg 1738. Ротцун је списак 313 амфилохија у народној париској библиотеки cod. 1227. item. cod. 1225.

⁴⁾ Свих 47 одговора, које је издао Волф, односе се на тумачење писма Од оних, које је Мајо издао, овамо припадају: 1—4., 6. 7. 11 15.—20. Од писма, која уђоше у амфилохије, тумачене су 43. 54. 91 69. 74. 76. 151. 152. 155. 157. 176.—178. 125. 127. 129. 132. 134. 181.—182. 162.—164. 167. 192. 196. 208. 210. 213. 215. 216. 246.—248.

⁵⁾ У Маја 1. и 20.

⁶⁾ Epist. 165. 166. 61.

⁷⁾ У Маја 11. 12. epist. 63.

⁸⁾ У Маја coll. avct. p. 36.

ап. Павла⁹⁾, али у које можемо вјеровати само по изводима у Екуменијеву тумачењу; такође није издато ни његово тумачење на *исалме*¹⁰⁾.

3.) Фотије је иза себе оставио и споменике *говорничке вјештине*. Не ћемо говорити о томе, да се многа његова писма одликују љепотом у стилу и да су веома поучна¹¹⁾. Узвишено је његово размишљање о томе, да се не ваља покоравати животним бригама, већ се треба бринути за то, како би се избјегао гријех¹²⁾. Двије издане његове *бесједе*, које се одликују класичном чистотом језика, показују у Фотију одлична говорника¹³⁾ На жалост многи други његови *говори*, у којима би се могао видјети узор говорничке краснорјечивости Фотијеве, до сад су остали неиздани. Међу њима су особите знамените — двије проповједи о наљези Руса (*εἰς τὸν ἔφοδον τῶν Ῥώσ*) Прва се започиње: „Шта је то? Какав је то тешки, дубоки пораз и гњев? Откуд на нас те громовите терборејске стријеле?“ Почетак је друге ово: „Знам да сте се сви увјерили у Божји гњев према људима, ма како слабо били способни то познати, ма како се слабо навикнули поучавати се Господњим судом.“¹⁴⁾ Друг патријарха Фотија, који је с њиме дијелио грку судбину живота, мит, ополит нико-

⁹⁾ Тумачење на посланицу у старом кембричком рукопису (Cod. Cantabrig. 250 v. Catal. cod. 1698. Cantabrig). Изводи из Фотија могу се видјети у *Крамера*: Catana in ed. Corinth. Oxon. 1841. У тумачењима на *Матејево јеванђеље*, које је саставио *Никола Серонски* наведено је много тумачења Фотијевих, Cat. ad a Corderis, Tolosae 647 Гл. Fabricii bibl. graec. T. 7. p. 768. У осталом Мајо је дознао, да је већи дио (али не све) тумачења Фотијевих, које се навађају у катедрама на јев. Луку узет из амфилохија и Фотијевих писма.

¹⁰⁾ Гл. Монфокона Bibliotheca coislana p. 58. 59.

¹¹⁾ Таква су на пример писма 41. 72. 75. 191. [о томе како ће се поступати у иношкоче искушењу од 3 године? 129. 147. 209 [препоруча да се занима свечаним наукама]

¹²⁾ Издао Котелер: T. 2. Monum. graec. eccl. p. 106.—108. Фотије се бавио и тумачењем *Бесвице Јована Бесвичника*. Montfaucon, Bibl. Coisl. p. 141. Fabric. Bibl. graec. de Climaco.

¹³⁾ Бесједа на рођење Божје Матере, издао Комбезив. in avct. Bibl. Pat. Paris 1628. Бесједа о храму Божје Мајке.

¹⁴⁾ У томе скупу, који је 1670. г. дао Паисије Лигарид Николи Хајнзију, налази се 16 бесједа патр. Фотија. Описате се међу осталим у *Фабриција*, Bibl. graec. II. 30—32, гл. Harl. код Удина in Comment. de Script. У Барвечијеву опису шпанске библиот. бесједе су Фотијеве овако обиљежене: in parasceven, de ascen. ione, εἰς τὸν ἔφοδον τῶν φωτῶν погрјешка у рукоп. εἰς τὸν ἔφοδον τῶν Ῥώσ), de annunciatis (у Лигарида 2), in parasceven, in Baia et Lazarum, in nativitate. Deiparae. de dilectione imaginis, de templo, de neaeresi Ред је бесједа као и код Лигарида само у Лигаридову рукоп. нема 2. 9. 11.—13. бесједе, дакле је у 2 рукописа Фотијева 21 бесједа. У Москов. синод. библи. cod. 163. f. 6.—11. похвални говор патр. Фотија св. првомуч. Текли.

мидијски Георгије, у исто вријеме писао историју Богоматерине хаљине. Казав о томе, како су патриције Гарбије и Кандид за цара Лава I. узели св. хаљину и да је метнута у влахернски храм, Георгије продужује: „Сад ћемо казати шта се догодило у наше доба и шта смо сами видјели. Било је вријеме, кад су наше ствари ишле добро и никаква нас војна није страшила. — Али ето наишао је на нас мач страшна сјаја, који, чинило се, да ће поразити сву васељену. Вођ, који је предводио толике чете, хтио је ступити у преговоре с вјерним императором. . . . Кад је та хала опустошила све околне градове: император скину све царско, те у просту одијелу дође у храм Божје Матере. . . . Патријарах се дан и ноћ мољаше у томе храму.“ Даље вели Георгије, да су из опасности да не би непријатељи оплијенили влахернски храм његово благо брзо преносили на друго мјесто и у тој брзини, да су нашли ковчег с хаљином Божје Матере. Најпослије описује свечаност, која је била пошто је прошла биједи и додаје, да је патријарх наредио, да се дан избављења престонице од непријатеља и пренашања хаљине Божје Мајке на пређашњем мјесту у влахернскоме храму особито светкује¹⁾. Какви су то непријатељи? Какав је то страшан мач? Комбефиз с пуним правом види у страцином мачу грозну комету, али гријешни при одређивању

¹⁾ У грч. минеју и у антологији 1671. и 1769. канон на полагање појаса Божје Матере (31. авг.) натпис му је: *χοριον Γεωργιον*, т. ј. од Георгија, никомидијског митрополита. У слов. минеју канон Јосифа, писца pjesама, другог савременика Фотијева. Садржај службе показује, да је написана због знамените свечаности над непријатељима царства. На 31. августа пренијето је правновање појаса Божје Мајке већ 950. кад је излијечен цар Зои. Гл. антологијон. 1767. г. и кијевски мјесецослов

времена²⁾ 864. г. грозна се комета јављаше у облику мача 20 дана³⁾. И 864. г. Руси опустеше околицу Цариградску, о чему је говорио патријарах Фотије, а за тијем писао у посланици. И тако нам описима тога догађаја, које читамо у Лава Граматика, Симеона Логотета, Георгија Монаха и Константина, Георгије Никомидијски додаје неколико нових прилика. Понављамо: жалост је, што су бесједе Фотијеве „о рускоме нападају“ остале још неиздате. Вјеројетно је да би нам откриле још неколико догађаја, толико важних по пошљедицама за Русију⁴⁾.

4.) У чину богослужења патр. Фотије увео је још знатнију особину од установе благодарног празновања Божје Матере. Прости је народ — пише *Максим Грк* — до Фотија, почетком свакога мјесеца, палио пред кућом ломачу и празноверни су скакали кроз огањ да се очисте. Патријарах Фотије установио је светити воду у почетку сваког мјесеца и саставио је чин малог освећења воде⁵⁾. Блажени патријарах писао је такође чин исповиједања вјере који чита онај, који се поставља за епископа и похвалио је исповједника вјере патријарха Методија двјема стихирама⁶⁾.

²⁾ *Комбефиз*, издавач Георгијева причања (Т. 2. *Лвет. пов. Bibl. Pat. Par. 1648.*) вели, да се то догодило за цара Ираклија. Но за вријеме нападаја Скита на Цариград, Ираклије није био у Цариграду. Гл. још стр. 50. Комбефиз у онђе гријешни улицу и времењу Георгија Никомидијског, држећ га за једно лице с Георгијем Писидом, због чега га давно Фабриције и др. осудише.

³⁾ *Cosmogonie von Schubert* s. 385.

⁴⁾ Гл. напријед 16. прим.

⁵⁾ Максим: „Одатле је ушло у обичај излазити на воду на богојављење.“

⁶⁾ Стихире у служби на 14. јуна, чин исповиједања вјере у бечкој библиј. *cod. list. 45. Lambec. comm. 8, 453. Мајо* је издао 3 молитве у стиховима за цара Василија, вјеројатно написате на Василијево крунисање (*Specil. rom. T. 9. p. 739.—743.*); Ениграми Фотијеви у рукои. *Montfaucon, Bibl. Coisil p. 520.*

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјелења школе од цркве.

Од Јована Шарића, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак.)

У осталом, унутрашњи строј школа, забацивао је строј старијех: религиозна настава по пређашњој, у главном се забацивала, учебно руководство допуштало се дозволом духовне цензуре

и препоруком. Пореду са државнијем школама, влада би одобравала и те, које би биле завођене и специјално управљане духовенством; кредит тијех школа бјеше велик у опћенито

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мнењу, због шта, таквим школама повјеравала би се дјеца одличнијех грађана и богаташа. Тадај, такве бијаху школе, окористивши се популарношћу Л. Зоља у Либеку, надинтенданта Дежа у Алтенбургу, пастора Најендорфа у Ангалту — Десау, пастора Хр. Гауна у Готу¹⁾. У опће, потребито је примјетити, да се у течају 18 вјека свршио само тај прости факат, да се у првој снаги школи прибавио нови фактор т. ј. влади, која, док иђаше подруку са црквом, сматраше се школа као оруђе поради јединствености и добријех цијели. Али, та двојственост — дуализам, па тако рећи надутост у карактеру цркве са државом, претендирајућом руковати са школом, не би у стању дуга времена остати у хармонији; јер црква и влада у својим интересима, далеко су неистовјетни, по чему заједнички им одношаји свагда ће бити трудним сударом међу собом. Ставши упоредно с црквом у дјелу јуридиктичком над школом, влада је одма зажељела својим интересима. У тој жељи, бјеше дужност промаћи се с црквом, која хтједе од школе учинити за себе орудије. Промакнуће на тај начин поста неизбјежно. Тек у теократичкијем владама тога провлачања бити не може: древни неанабожачки жрец бјеше преставник религиознога интереса и свега умнога капитала и тога свога времена; у теократичком пак времену древнога Израиља у коме не бјеше подјеле између цркве и државе, не бјеше никакве педагогике у смислу науке; сви радници теократије бјеху и педагози и сва историја народа Божијега, што бјеше грандиозним актом божанственога васпитања²⁾; у средњем вјеку западне Европе, када се држава подчинила цркви, она није подчинила гласа за самосталност црквену, а када би се ријешила служити цркви, ту би услугу чинила кроз цркву. То ми видимо у епохи 18 вјека у Европи; а видимо и да се теократички строј живота руши под ударцима реформације, а особито у вријеме францеске револуције, одбијајући мало по мало све прерогативе цркве, створене средњега вјека. Наравно, потраживши с црквом право над школом, држава је стала на стазу, која ју је повела даље од простијех задружних жеља, помагати напоредно с црквом народно образовање.

¹⁾ Цит. Zeppe, op. cit. 319 и даље.

²⁾ См. Palmer, Evang. Pädagog. стр. 4—6.

Набрзо ћемо виђети, да пут предузети државом, није на далеко паралелан с тим, којим је скромно ишла течајем вјекова. Вјек 18. је подигло у лицу државе несравњеног противника цркви; снага и енергија појавила му се у XIX. вјеку.

Блиском појавом силења државног одношајем к школи, послужило је далеко о оспособљењу школскога дјела, зачетог предпрошлого вјека, подигнућем на степен самосталнога института, а служба му на степен особне професије. Крај прошлога вјека, а почетком нашега, особито су значајни појавом особите класе људи, специјално преданијех к дјелу васпитања и науке педагошке. Фактички коначно налик ти људи бијаху из одавна, а историја педагогике одпочимље им генаологију *abovo* — издалека, но формулисање шипа педагога у сопственоме смислу, као професионала, свршило се у почетку нашега вјека. На чему те нове професије стоји знаменити Песталоције, који се по справедливости називље праоцем свију савременијех педагога. Са временом његове дјејателности, почимље у самоме дјелу педагошка реферма. То бјеше личност, која одпрвом баца поглед на дјело васпитања, не ка-одјело прифатно, већ као самостални потпуни процес, имајући свој закон и сопствена начела; уносаше у тај процес какове било спољашне мотиве значеће по његовоме мнењу, срушеће цијелости тога процеса; основом васпитања, он је ставио човјечност, био жрки поклоник права човјека, нарушенијех питањма васпитнога доћеривања насилном стегом човјека пред заузетим идеама; он узимаше неходном тачком своје науке очигледност т. ј. принциписе казати Комнерскијем, те је рекао, да је човјечија природа развија под природнијем законима, с којима је дужност саобразовати свако истинито васпитање; почимљући развиће дјетета с дјелатношћу његовијех петчустава држећи се очевидности. Тај је основни принцип повео Песталоција к томе, што у броју његовога елементарнога образовања, религија не налазаше себи мјеста; мјесто религиозне атмосфере, заокружаваше старо васпитање Песталоцијево напућивање на фамилијарни и опћезивећи начин, т. ј. „*домаће огњиште*“! Он викаше, ти си истинита школа човјештву! Мајке! не отуђујте своје дјеце од њедара природе“! Смисао тога устанка биће

није разумљив, ако се сјетимо, да се у њему показује опћенити принцип васпитања, исказани Русом поставившим се против искуства и неприродности васпитања. Песталоције тако је развио тај принцип прахтичким подробностима и усвојио у своје методу учење религиозно, почињући не семпиричкога појма, већ идеалнога, не дјејателношћу петчустава, већ дедиктивном синтезом, мање свега, могадијаше наћи мјеста код Песталоција. У свој обширности дјејателности Песталоције у разним градовима и школама, ми невидимо опредјеленога одношаја његовога к закону божјем; он се није ријешавао избрисати га из школеке програме, но је ограничавао број предавања, забрањивао је предавање катехизиса, ограничавајући се нравственим и историјским истинама; долазио је до закључења, да је религија дјело савјести, да ју је немогуће учити, да је школа немоћна у томе одношају, те религиозно образовање да је потребито оставити породици и цркви, — а не школи, којој је задатак друга и пета идеја надзора у обучавању, говораше Песталоције, да бјеше не толико формалним методом, већ да је произвађала реформу садржавајућу елементарну обуку; предметом тога последњег стајаше реално знање; тијех врста признавани бијаху јединствена педагошким, и, бијаху унешени у школу; они одређиваху строј учења, који са свим могадијаше осјетити преставник и служитељ цркве.

Уплив Песталоцијев бјеше велик; његово значење поглавито — по нашем мњењу — састојало се наиме у образовању педагошке као науке; са његовим временом питање о васпитању престало је бити традиционалним механичким процесом, принадлежећим коме опадању, он је био предметом научне анализе, критика и испитање; филозофи, пјесници, теолози, психолози, говораху о њему једногласно као о веома важном предмету. Кердер је писао специјалне трактате о образовању¹⁾; странице Гетевскога „Вилхелма Мајстера“ пуне су описа његових фантастичких школа; Ж. П. Рихтер сачињава цијелу систему васпитања²⁾; Кант је читао по педагошки лекције,

¹⁾ Сачињење Кедерога по педагогици: Schulwesen, — Grundriss V. Unterrichtes f. jungen Adlingen — Ideal ein er Schule.

²⁾ Гласни гастав Рихтера — Levana, oder Erziehlehre, 1808.

Фикт у својијем „Говорима њемачкоме народу“ не једном се обраћао к питању о васпитању; Шелинг је саставио „Лекције о методу академијскога учења“; чак феноменологија Гегелја пуна је анализе дјетинскога ума³⁾; Шлајефмахер руководи нас са педагогијским питањима одвојеном мјесту својијем богословскијем учењима; Бенек и Гербарт пишу после својијех психолошкијех озбиљна педагошка истраживања⁴⁾. Васпитање је постало предметом опћенитога тумачења и задаћом науке; појавила се педагогика као потреба за гимназије, за ниже школе и све разреде школа. Резултатом тијех испитивања бјеше свеопће убјеђење, да је дјело обуке и наставе сасма корисно, да то искуство подлежи законима, изучавање којијех, да је дужно бити обвезним свакоме кандидату на научноме пољу. Владе једна поред друге позиваху к себи Песталоција због уређења школа и предавања лекција нове дидактике; Песталоцијани постајашу привилегиранијем учитељима, из себи сазињавали нову серију педагога, пред којима би уступали мјесто стари даскали из духовенства са својим простодушним одношајем к дјелу образовања. Различитост тих идеја и других показивала се не толико у методичкијем пријемима, већ и у разлици самога погледа на свијет, који пријем, жељаше се у дјети, те према томе, напрезаху се снаге к томе ти и други подагови. Црквени се учитељи журише приправити ученика к будућем загробном животу, Песталовцијевци — животу земном; први у својој теологијској тачци погледа видише у дјетету квар првородним гријехом, које може усавршити тек божанствена благодат, а за то у начелу васпитања сматраху акт крштења, други — са свога антропологијскога погледа видише у ученицима удивително организовано суштанство — биће с прекрасним задатцима развића, свршавајућег се независно од религиознијех фактова; први се стараху у ученика улићи осјећање црквене догматике, други учише дјете човјечијој истини, тражење и разума, учише к добру и красоти у његовоме земноме смислу; први вођаху обуку деруктивно, иђаху од обће, готове истине, предложене у одкровењу, други — индук-

³⁾ Hegel's Anrichten üb. Erziehung u. Unterricht, gesamm. u. geordn. u. Thantow 1853.

⁴⁾ Сачињење Бенек: Васпитање и учење преведено на руски језик Весселем.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

живно ишаху к истини као у заклучењу од часнијех емпиричкијех фактова; први говораху, да првом књигом читања има бити свеш. историја и молитвеник, други — садржином те књиге ставише да буде дијете окружено згодом видимога свијета и т. д. Та разлика у убјеђењима и вјеровањима самијех педагога, подјелила их је у два тора, ступајући поједини у своје особном значењу. Школа се појавила текар ради тијех и

другијех као орган проведења у младој поколењу идеја, које носиоцима те се разлике јављају једне до другијех корпорацијама педагогике. Сво питање о праву на заведење школе покренуло се тек као резултат борбе за суштествовање двострукога погледа на свијет, генерички различито мођу собом. Преставници првога прозвани су клерикалцима, други — научним педагозима. Шта је од тога двога боље?

(Наставиће се.)

Кратки извјештај српско-православног богословског училишта у Рељеву за школску годину 1896./1897.

I.

Непосредни надзорник

Његово Високопреосвештенство Господин, Господин Никола Мандић, архиепископ сарајевски и митрополит добро-босански; екзарх Далмације; посједник комтурног са звијездом крста ордена Франц Јосифа.

II.

Наставнички збор.

У богословском училишту радило је у току ове школске године 1 управитељ и 6 наставника

а) Управишел.

Васо Поповић протопрезвитер, члан АЕМ. Конзисторије добро-босанске епархије, као привремени управитељ богословског училишта, имао је само управу и канцеларију завода, вршећи при том потпуно своју сталну дужност правог конзисторијалног савјетника у Сарајеву.

б) Наставници.

1. Петар Зимоњић, јероманас, предавао је историју Хришћанске цркве у I. разреду 3, а II. 4 сахата недјељно; догматичкв богословље, у II. и III. разреду по 4 сахата и црквено-словни стил у IV. разреду 1 сахат недјељно. Осим тога предавао је од 15. новембра до краја ове школске године и два предмета обољелог наставника дра Душана Ружића и то: морално богословље у III. разреду 2 сахата и омилитику у IV. разреду 1 сахат недјељно.

2. Радослав Калембер, свјетовњак, учитељ богословије, предавао: Хигијену у I. разреду

2 сахата и пољопривреду у III. и IV. разреду по 2 сахата недјељно. Исти је отправљао и дужност заводног економа, имајући за то нарочиту награду.

3. Др. Душан Ружић, свјетовњак, учитељ учитељске школе у Сарајеву додијелени богословском училишту, предавао је до 15. новембра: грчки језик у I. и II. разр. по 3 сах, недјељно; морално богословље у III. разреду 3 сахата, и у IV. разреду: црквено право 4 сахата и омилитику 2 сахата недјељно.

Осим тога, исти је уз нарочиту награду предавао до 15. новембра и црквено појање са црквеним правилном у све четири разреда 5 сахати недјељно. Пошто је нак оболио, то је ради поправке здравља добио 15. новембра допуст на 2 мјесеца, који му је доцније продужават у два пута и тако продужен до краја ове, или управ до почетка идуће школске године, а предавање његових предмета преузели су остали наставници као што је то већ код свакога споменуто, осим црквеног појања и правила, које је предато нарочитом учитељу.

4. Августин Бошњаковић, монах, суплент богословије, предавао је у I. разреду: увод у св. писмо старог завјета са тумачењем старозавјетних књига 4 сахата и црквено-словенски језик 3 сахата недјељно; у II. разреду: увод у св. писмо новог завјета 3 сахата; црквено-словенски језик 3 сахата, а од 15. новембра, замјенујући обољелог учитеља, Д. Ружића, предавао је и грчки језик у I. и II. разреду по 2 сахата недјељно.

Пород тога радио је и као члан редакционог одбора за црквене књиге у Сарајеву, одлазећи ради тога у Сарајеву два пута недјељно.

5. Константин Чавић, јеромонах, суплент богословије, предавао је у III. разреду педагогику с методиком 6 сахата; у IV. разреду: литургику 4 сахата; катихетику 2 сахата и пастирско богословље 3 сахата недјељно, а од 15. новембра и црквено право са 4 сахата недјељно, као предмет обољелог учитеља дра Душана Ружића.

6. Љубомир Николић, парох сарајевски, предавао је од 15. новембра до краја школске године у мјесто Дра Душана Ружића црквено појање и правило у сва четири разреда 5 сахата недјељно.

Како су наставни предмети по разредима и наставницима са бројем недјељних сахата раздијељени били у овој години до 15. новембра, а како од тога дана до краја школске године може се видети на крају овога извјештаја у прилогу А.

III.

Питомци.

У почетку ове школске године примљено је у I разред 14, у II. 3, у III. 7. и у IV. 2 — свега 26 редовних питомаца, а као изванредни потомац примљен је у завод и ове године Теофило Савић, јеромонах манастира Папраће, који је сваки дневно служио у заводној цркви и слушао само неколико богословских предмета по свима разредима, но како је без претходне прописане научне спреме у завод примљен, то није испитима ни припуштан.

Од 26 редовних питомаца један питамац из I. године Војислав Деспотовић искључен је из завода у мјесецу јануару, због више прекршаја, те тако је концем школске године било у заводу 25 редовних и 1 изванредни питамац.

Концем школске године оба питомаца из IV. године апсолвирани су са оцјеном општег успјеха *врло добар* и добили апсолуторне свједочење, а остали питомац I. II. и III. године положили су годишње испите и промакнути су сви, осим једнога, у односне старије разреде са оцјеном из владања и општим успјехом из науке, као што се то из прилога Б. видети може, а само један питамац II. године добио је из увода у св. писмо новог завјета оцјену *недовољан* са правом на поправни испит.

Владање питомаца у овој години било је у опште *похвално* а посјеђивање цркве и школе *врло прилежно*, и осим поменутог искљученог питомаца Војислава Деспотовића само су двојица ученика општријом казном кажњени били а и мањих казни врло је мало било.

Здравље питомаца било је у опште доста *повољно*, а заводни љечник високоучени госп. др. Л. Глик, примарни љечник земаљске болнице у Сарајеву долазио је редовно сваких 15 дана, а по потреби и чешће, те прегледао здравствено стање питомаца и завода.

IV.

Преглед наставног градива свршеног у току школске године.

Први разред.

1. *Увод у св. писмо старог завјета*. Појам о уводу и литература; а) о општим именима којима се називало св. писмо старог завјета, број и имена св. књига (канон) понаособ, садржај и вријеме кад је која књига написана; б) о догматичном (инспирација) и историјском авторитету (автентичност, интергритет и вјеродостојност) св. књига; в) о историји текста св. књига, а наиме о оригиналном језику и форми истијех, о рукописним и штампаним кодексима и о пријеводима св. књига на друге језике.

Додатак а) неканоничне књиге стар. завјета. Број, имена и садржај неканоничних књига и авторитет истих у православној цркви; б) проклете (анатемисане) књиге. Апокрифи и псевдоэпиграфи.

2. *Црквено-словенски језик*. Наука о гласовима и облицима. Читање књиге „Битија“ и диктандо писање. (Предавано по црквено-словенској граматици“ од професора Ј. Живановића).

4. *Историја хришћанске цркве*. Појам и подјела I. Период од основања хр. цркве до указа цара Константина великог: стање свијета прије Христа; оснивање хр. цркве и њен први развитак; гонења хришћанства; устав црквени; црквено учење, богослужење; религиозно-морални живот; јереси и шизме.

II. Период од указа Константина великог до Мухамеда (313—622.): ширење хришћанства и даље као у прошлом периоду.

III. Период од појављена Мухамеда до коначног оцјепљења западне цркве од источне

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

(622.-1854.); Мухамед и његова наука; ширење хришћанства и даље као у прошлом периоду.

4. *Хигијена*. Приступ. Анатомија и физиологија човјечијег организма. Повољни и неповољни утицаји ваздуха, свјетлости, занимања, насељења и хигијенски значај одијеља и хране. О цјелисходном одхрањивању дјете, вези чулних органа, вези у болести и чувању од заразних болести, и о првој помоћи у случају несреће.

5. *Ново-завјештни грчки језик*. Наука о облицима. Читање јеванђеља од Матеја.

Други разред.

1. *Увод у св. писмо новог завјешта*. Појам о уводу у св. књиге новог завјешта. Литература, специјалан увод и опћи а наиме: а) о историји канона; б) о историји текста, (какав се материјал употребљавао при писању св. завјештних књига, начин писања, како су постала разна читања (варијанти), покушаји да се поврати чист текст, штампана издања новог завјешта, и стари манускрипти новозавјештних књига; в) како су се ново-завјештне књиге шириле пријеводом или о историји пријевода и о разним издањима.

2. *Црквено словенски језик*. Наука о основама и синтакса. Читање и тумачење најтежих мјеста из јеванђеља од Матеја. Свакога мјесеца по једна школска писмена радња. (Предавано по „црквено-ославенској граматици“ од професора Ј. Живановића).

3. *Историја хришћанске цркве* (продужење). IV. Период од коначнога оцјепљења западне цркве од источне до пада Цариграда: ширење хришћанства; покушаји сјединења (учије) црква у Ферари и Фиоренци; црквена књижевност; редови (ордени) у западној цркви; црквено учење, богослужење; религиозно-морални живот; јереси и шизме. V. Период од пада Цариграда до данас: ширење хришћан.; реформација: Лутер, Цвингли и Калвин, и даље као у прошлом периоду.

4. *Ново-завјештни грчки језик*. Понављање науке о облицима. Читање јеванђеља од Луке и дјела апостолских.

5. *Догматичко богословље* (први дио). Приступ. О Богу самом по себи и његову опћем одношају к свијету и човјеку. Предавано по догматици Макаријевој (уз пријевод од Шевића).

6. *Тумачење св. писма новог завјешта*. Тумачење јеванђеља од Марка с обзиром на паралелна

(једнака) мјеста у осталим јеванђељијама и I. и II. посланила Солуњанима по црквено-словенском тексту.

Трећи разред.

1. *Догматичко Богословље* (други дио). Наука о Богу спаситељу и његовом посебном одношају према човјечијем роду. Предавано по Макаријевој догматици (уз пријевод од Шевића).

2. *Морално богословље*. Приступ. Историјски дио: хришћанско морално учење. Систематски дио: о закону божијем; о слободној вољи човјечијој; о хришћанским дужностима (до о дужностима према себи). Предавано по рукопису.

3. *Педагогика и методика* (дидактика). Педагогика: о васпитању у опће; о васпитанику и средствима за васпитање. Дидактика: основна правила за наставу, школски ред и средства школскога реда: Уз то је предузимана логика и психологија.

4. *Пољопривреда*. Ратарство, баштованство, ливадарство, пчеларство и свиларство. Практичне вјежбе.

Четврти разред.

1. *Црквено право*. Извори, устројство, управа живот цркве и њен одношај према држави и другијем вјерскијем друштвима.

2. *Пастирско богословље*. Опћи дио: о пастирскоме старању, које се односи на цијелу паству. Посебни дио: о пастирскоме старању, које се односи на поједине чланове његове опће.

3. *Литургија*. Опћи дио: о свештеним лицима, временима и мјестима; о стварима, које су у опће потребне за богослужење. О основнијем и спореднијем саставним дијеловима богослужења. Посебни дио: о свакоме појединоме богослужењу посебно.

4. *Катихетика*. Опћи дио: историја и извори катихетике, о катихети и праву, и дужности катихизирања, и о времену, кад треба предузети катихизирање. Посебни дио: опћа правила за вјерозаконску наставу. Обрађивање и средства за очигледну наставу у вјерозакону. Метод.

5. *Омилистика*. Појам и подјела омилитике. Предмет црквеног говорништва, облици црквеног говорништва, унутрашњи карактер црквене проповједи (проповједнички стил), о предавању црквене проповједи и о импровизацији.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

6. *Црквено пословни стил*. О вођењу црквених матица и парохијске канцеларије.

7. *Полоприврета*. Општа и посебна наука о гајењу домаће животиње. Воћарство, виноградарство, подрумарство, шумарство. Практичне вјежбе. Важнији закони и наредбе, што се односе на пољску привреду.

8. *Црквено појање и правило*. Овима ученицима заједно: самогласно, тропареко и антифонско; неколико херувика, достојних, причасних; ирмоси празника и архијерејска служба.

V.

Важнији отписи високе земаљске владе.

Отписом од 15./27. августа 1886. број 112412/I. одобрено је да се у будуће у почетку сваке школске године набаве и богословским питомцима поклоне потребни учебници.

Отписима од 18./30. августа 1896. број 111.003/I.; 2. септембра 1896. број 113.286/I.; 25. августа, 6. септембра 1896. број 117.161/I.; 4./16. септембра 1896. број 120.007/I. и од 5./17. октобра 1896. број 134.107/I. примљени су као питомци у I. разред богословског училишта: Марко Поповић, Матије Поповић, Михајло Радић, Јосиф Стакић, Ђорђе Кондић, Јово Поповић, Јово Јовановић, Ристо Томановић, Петар Лалић ученици V. разреда велике сарајевске гимназије; Душан Гаџиновић и Урош Јовановић ученици IV. разреда велике сарајевске гимназије; Јово Дучић ученик VI. разреда вел. сарајевске гимназије; Драго Урошевић ученик IV. разреда призренске богословије, Војислав Деспотовић ученик V. разреда шабачке гимназије и у II. разред богословског училишта Милан Поповић ученик I. разреда задареке богословије.

Отписом од 12./24. септембра 1896. број 123.953/I. именован је суплент богословског училишта др. Душан Ружић дефинитивним учитељем учитељске школе у Сарајеву *extra statum* остављајући га и даље додијељена на службу вање код богословског училишта.

Отписом од 1./13. новембра 1896. број 145.273/I. дозвољава се учитељу дру Душану Сушићу на молбу његову, ради поправке порушеног му здравља двомјесечни допуст и то од 15. новембра 1896. до 15. јануара 1897. а његови предмети да се раздијеле међу остале наставнике.

Отписом од 23. новембра 1896. бр. 153.393/I. одређен је Љубомир Николић, парох сарајевски, да за вријеме допушта учитеља дра Душана Ружића предаје црквено појање.

Отписом од 4./16. јануара 1897. бр. 4979/I. саопштава се да је за заводну цркву, као поклон земаљске владе направљено: 3 потпуна свештеничка одјејаница и 1 ђаконски стихар са ораром и наруквицама, све од fine материје; 2 индигитије (застор) на св. трапезу, једна свилена а друга вулена са позлаћеним портом и ресама; 3 завјесе на двори, такође од fine материје; 2 путира позлаћена са прибором: 2 дискоса, 2 звезде, 1 копље и 1 кашичица; 4 кандила од кине сребра, 12 мјесечних минеја; 3 часловца, 2 псалтира, 3 ирмологије, 2 србљака, 1 триод песни, 1 триод цвјетни (пентикостар) и 1 требник, — што је управа богословског училишта са највећом благодарношћу примила и у цркву ставила.

Отписом од 15./27. јануара 1897. бр. 2297/I. искључен је из завода Војислав Деспотовић.

Отписом од 28. јануара, 9 фебруара 1897. број 16.438/I. продужује се допуст обољелом учитељу дру Душану Ружићу до 16./23. фебруара исте године.

Отписом од 14./26. марта 1897. бр. 40082/I. продужује се допуст учитељу дру Д. Ружићу до 19. априла, 1. маја исте године.

Отписом од 7./19. јуна 1897. бр. 79.403/I. продужује се допуст учитељу дру Д. Ружићу до 1. септембра т. г. т. ј. до почетка 1897./98. школске године¹).

VI.

Љетопис.

1896.

Дана 26. августа, 7. септембра обавио је управитељ Васо Поповић у заводној цркви призивање св. духа у присуству наставника и питомца.

Дана 26. августа, 7. септембра прегледао је заводни љечник др. Л. Глик новопримљене питомце.

Дана 27. августа, 9. септембра држана је прва наставничка сједница и састављен „распоред часова“ за школску годину 1896./97.

¹) Примједба. Остали отписи ради краткоће овога извјештаја не наводе се овдје, а тако и у љетопису само су важнији догађаји уврштени.

Дана 28. августа, 9. септембра отпочета су школека предавања у богословском училишту.

Дана 2./14. септембра посетио је завод савјетник земаљске владе велеможни господин Ђ. Трешчец и распитао се о потребама заводним.

Дана 7./19. септембра прегледао је заводни љечник др. Глик, накнадно примљене питомце.

Дана 21. септембра, 9. октобра посетио је завод савјетник земаљске владе велеможни госп. Ђ. Трешчец, прегледао поправљање завода и наредио неке нове набавке за завод и митрополитову собу.

Дана 22. септембра, 4. октобра, као на дан превишњег имен-дана Њег. ц. и кр. Апостолског Величанства Франц Јосифа I. држао је управитељ Васо Поповић у заводној цркви благодарење у присуству наставника и питомаца.

Дана 2./14. новембра посетио је завод савјетник високе земаљске владе велеможни господин Ђ. Трешчец и присуствовао у I. разр. предавању историје хришћанске цркве.

Дана 7./19. новембра држато је у заводној цркви молебствије, као на дан Њезиног Величанства царице и краљице.

Дана 18./30. новембра посетио је завод савјетник земаљске владе велеможни господин Ђ. Трешчец.

Дана 20. новембра, 2. децембра дошао је у Рељево високопречасни господин архимандрит Вениамин Николиновић те исповједио питомце, који су сутра дан причешћени.

Дана 7./19. децембра отишли су у Сарајево управитељ, наставници и питомци, те присуствовали свечаном дочеку, а сутра дан 8./20. и мј. инсталацији АЕ и Митрополита добро-босанског господина, господина Николе Мандића.

1897.

Дана 5./17. јануара управитељ са наставницима и питомцима отишли су у Сарајево, те сутра дан били у новој сарајевској цркви на јутрењи и литургији, и присуствовали богојављенској свечаности водо-освећења.

Дана 14./26. јануара на св. Саву обавио је у цркви св. литургију а у заводу водо-освећење и преливање светосавског кољива управитељ Васо Поповић у присуству свију наставника, питомаца и многобројног околног народа, којом је приликом у заводу последије водо-освећења

држао пригодан говор питамац IV. године Трифко Максимовић.

Дана 9./21. фебруара обавио је у заводној цркви управитељ Васо Поповић последије св. литургија годишњи парастос блаженоупокојеном митрополиту Ђорђу Николајевићу у присуству наставника и питомаца.

Дана 10./22. фебруара посетио је завод савјетник земаљске владе велеможни господин Ђ. Трешчец.

Дана 5./27. фебруара, а у присуству наставника и питомаца обавио је у заводној цркви јеромонах и изванредни питамац Теофило Савић парастос за покој душа умрлих заводних наставника и питомаца.

Дана 1./13. марта парох блажујски Ристо Јокановић исповједио је питомце, који су истога дана и причешћени били.

Дана 30 марта, 11. априла посетио је завод Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добро-босански господин, господин Никола Мандић са високопречасним господином архимандритом Григоријем Живковићем. Високог посетиоца дочекао је управитељ и наставници богословије на жељезничкој станици „Двор“, а питомци код завода на обали ријеке Босне, те пратили га уз звонење звона до у завод, гдје је богослов IV. године Симо Кондић поздравио Његово Високопреосвештенство. За тим је Његово Високопреосвештенство благоизволило поучити питомце и дати им свој свети благослов. Његово Високопреосвештенство и високопречасни господин архимандрит Живковић прегледали су последије завод и цркву, а сутра дан школским предавањима по свима разредима присуствовали и последије подне у Сарајево повратили се.

Дана 23. априла, 4. маја посетио је завод нови култус референт, тајник земаљске владе господин Михајло Кнежевић и прегледао цио завод.

Дана 25. априла, 7. маја јеромонах и суплент богословског училишта Константин Чавић држао је у заводној цркви у присуству наставника и питомаца парастос бившем наставнику Стеви Поповићу, а за тим и гроб покојников прелио.

Дана 9./21. маја као на дан храма заводне цркве, одслужио је у заводној цркви божествену литургију Његово Високопреосвештенство ЕА и

Митрополит дабро-босански господин, господин Никола Мандић са два архимандрита, протођаконом и више свештеника, а наставник К. Чавић, јеромонах, држао је сакупљеном народу бесједу пригодну томе дану. Послије св. литургије била је свечана литија око цркве и завода, а у своје вријеме дават је у заводу ручак позваним гостима.

Дана 31. маја, 12. јун² посетио је завод култус референт, тајник земаљске владе господин Михајло Ђежевић.

Дана 8./20. јуна отпочели су годишњи испити са питомцима. Испитима је пресједовао Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Никола Мандић, а као изасланик земаљске владе био је тајник М. Ђежевић.

Дана 14./26. јуна у присуству Његовог Високопреосвештенства, као и владиног изасланика тајника М. Ђежевића, наставника и питомца обавио је у заводној цркви благодарење управитељ Васо Поповић.

Послије благодарења отишло са је у собу заједничког учења, гдје су питомцима прочитане оцјене и раздате годишње и апсолуторне свјedoцбе, сертификати за жељезницу (пола возне цијене), и по 30 форинти свакоме путнога трошка до куће.

Иза тога је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит закључио школску годину са говором у коме је поучио питомце I, II и III разреда како се имају за вријеме двомјесечних ферија код своје куће и на сваком мјесту владати, а за тим нарочито поучио свршене богослове у њиховој светој дужности, коју ће на скоро, као пастири народа предузети, и улио свима наде на бољи напредак завода, зажељивши свима срећан одмор, а свршеним богословима користан рда у винограду Господњем, подјелио је свима свој свети архијерејски благослов.

За тим је свршени богослов Тривко Максимовић захвалио се Њег. Високопреосвештенству на очинском старању о заводу; вис. земаљској влади на дарожљивости и уздржавању завода; управитељу и наставницима на труду око њиховог (питомачког) васпитања и изображења, те опростивши се са свима својим друговима, позвао их је те су сви заједнички узвикнули Његовом Високопреосвештенству: Живио!

Одмах иза тога питомци су пошли својим кућама на одмор, а Њег. Високопреосвештенство са изаслаником земаљске владе у Сарајево

VII. Библиотека.

Концем школске године заводна библиотека броји 1370 комада књига у 837 наслова, које су различитог а онајвише богословског садржаја.

Осим књига, које је управа заводна из одређене за то дотације (200 фор. годишње) куповала, многе је библиотека примала од разних учених друштава и вриједних наших књижевника на поклон добијала, што оvdје са највећом благодарношћу спомињемо.

Листови. заводна библиотека примала је у овој години ниже наведене листове од којих је неке управа заводна плаћала а неке је библиотека од дотичних уредништава на поклон добијала и то:

1. Босанско-Херцеговачки Источник (Сарајево) 2 примјерка на поклон.
2. Сарајевски лист. (Сарајево) 4 примјерка на поклон.
3. Босанска вила. (Сарајево) 1 примјерак претплаћено.
4. Зора. (Мостар) 1 примјерак претплаћено.
5. Српски Сион. (Карловци) 2 примјерка на поклон.
6. Гласник далматинске епархије. (Задар) 1 примјерак претплаћено.
7. Бранково Коло. (Карловци) 1 примјерак претплаћено.
8. Школски лист. (Сомбор) 1 примјерак на поклон.
9. Наше Доба. (Нови Сад) 1 примјерак претплаћено.
10. Ново време. (Земун) 1 примјерак претплаћено.
11. Нови Васпитач. (Карловци) 1 примјерак претплаћено.
12. Просветни Гласник. (Београд) 1 примјерак на поклон.
13. Наставник. (Београд) 1 примјерак на поклон.
14. Мале Новине. (Београд) 1 примјерак претплаћено.
15. Просвјета. (Цетиње) 1 примјерак на поклон.
16. Луча- (Цетиње) 1 примјерак на поклон.

VIII. Послуга.

У заводу служи: 3 послужитеља, 1 кувар, 1 поткувар, 1 кочијаш, 1 пекар и 1 крвар. а за обрађивање заводног земљишта узима се по потреби нужни број радника — надничара.

Управа српско-православног богословског училишта.

Релево, 1./13. јуна 1897.

управитељ,
Васо С. Поповић,
протопрезвитер.

Прилог А.

Предмети по разредима и наставницима с бројем недјељнијех сати.

Разред	Број	Предмети	Наставници с бројем недјељнијех сати										
			до 15. новембра					од 15. новембра					
			П. Зимић	Р. Калебер	Др. Д. Ружић	А. Бошњаквић	К. Чавић	П. Зимић	Р. Калебер	А. Бошњаквић	К. Чавић	Љ. Николић	
I.	1	Увод у св. писмо ст. завјета				4				4			
	2	Црквено-словенски језик				3				3			
	3	Историја хришћанске цркве	3						3				
	4	Хигијена		2					2				
	5	Грчки језик			3					2			
II.	1	Увод у св. писмо нов. завј.				2				2			
	2	Црквено-словенски језик				3				3			
	3	Историја хришћанске цркве	4					4					
	4	Грчки језик			3					2			
	5	Догмат. богословље (I. дио)	4					4					
	6	Тумачење св. писма н. завј.				3				3			
III.	1	Догмат. богословље (II. дио)	4					4					
	2	Морално богословље			3			2					
	3	Педагогика с методиком					6				6		
	4	Пољопривреда		2					2				
IV.	1	Црквено право			4							4	
	2	Пастирско богословље					3					3	
	3	Литургија					4					4	
	4	Катихетика					2					2	
	5	Омилитика			2			1					
	6	Црквено-пословни стил	1					1					
	7	Пољопривреда		2					2				
I.—IV. р.		Црквено појање и правило			5							5	
		Свега часова	16	6	20	15	15	19	6	19	19	5	

Прилог Б.

Списак ученика, питомаца српско-православног богословског училишта у Рељеву концем школске године 1896./97.

Разред	Број	Име и презиме	Мјесто рођења или сталног пребивања	Кандидат митрополије	Оцјена на владања	Општи успјех у науци
IV.	1	Симо Кондић	Бос. Нови	сарајевске	примјерно	врло добар
	2	Трифко Максимовић	Зеник		примјерно	врло добар
III.	1	Димитрије Бањац	Рибник	сарајевске	похвално	врло добар
	2	Дамјан Грбић	Крњеуша	сарајевске	похвално	врло добар
	3	Светислав Давидовић	Бугојно	"	примјерно	добар
	4	Јован Мачкић	Ратково	"	уредно	врло добар
	5	Бранко Поповић	Мртвица	тузланске	примјерно	врло добар
	6	Петар Станић	Сарајево	сарајевске	похвално	похвалан
	7	Јован Стефковић	Сарајево	"	похвално	одличан
II.	1	Василије Кандић	Фоча	мостарске	примјерно	одличан
	2	Димитрије Димитријевић	Бос. Шамац	тузланске	похвално	похвалан
	3	Милан Поповић	Б. Градишка	сарајевске	уредно	недовољан (с дозволом поправки)
I.	1	Душан Гађиновић	Лукавац	мостарске	похвално	добар
	2	Јован Дучић	Подгљивје	"	примјерно	похвалан
	3	Урош Јовановић	Лијевно	сарајевске	примјерно	добар
	4	Јован Јовановић	Закаље	мостарске	похвално	добар
	5	Ђорђе Кондић	Соколово	сарајевске	уредно	довољан
	6	Петар Лалић	Бањалука	"	примјерно	добар
	7	Јован Поповић	Долац	"	похвално	добар
	8	Марко Поповић	Д. Вуковско	"	примјерно	добар
	9	Матија Поповић	Чанићи	"	примјерно	одличан
	10	Михајло Радић	Сарајево	"	уредно	похвалан
	11	Јосиф Стакић	Хрге	"	примјерно	похвалан
	12	Ристо Томановић	Невесинје	мостарске	примјерно	похвалан
	13	Драгомир Урошевић	Сребреница	сарајевске	уредно	добар

Примједба. Од установљења богословије 1882. године па до данас, уписало се је у богословију свега ученика 184; свршило стару богословију 117, а преустројену 6, то је свега 123 ученика до данас свршило.

Древна слика св. Бориса и Глеба.

Приописано уз мицеј Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.

(Наставак).

По преставленіи великаго князя іарослава, лѣтвомъ доволнѣмъ прешедшымъ, егда оуже ѿвветша церковь іаросльвомъ созданна, тогда сынъ егѡ держащій великое княженіе кievское, влговѣрный князь ізаславъ созда новѣю церковь древанѣ великѣ во имя стѣхъ, подъ верхомъ единымъ (единоглавнѣю): и совершилъ кившей церкви, россейстѣи князи сынѣ іарославовы на пренесеніе чтиныхъ мощей стѣхъ страстотерпцевъ, романа и даида, соврашася въ вѣшгородъ: ізаславъ кievскій, свѣтославъ черниговскій, всеволодъ переславскій: такоже и митрополитъ георгій съ епископѣи, нефѣтомъ черниговскимъ, петромъ переславскимъ, никитою вѣлогородскимъ, михаиломъ юрьевскимъ. Бѣхъже и и҃гдмены: прѣпный отецъ нашъ деодосій печерскій, свѣроній монастырь стѣхъ михаила, германъ стѣхъ сѣса, и прочіи вси и҃гдмены. И сотвориша праздникъ свѣтелъ, ивземше чтиклѣ мѡщи, первѣ кориса стѣхъ, въ рацѣ древанѣкѣ несѡша, предъ

идишымъ предъ ними прѣвнымъ черноризцемъ со свѣцѣми, по нихъ дѣакономъ, таже пресвѣтеромъ, таже стѣтелемъ, а по тѣхъ идалъхъ князи, носѣше на раменахъ своихъ стѣклѣ мѡщи, и принѣше въ новѣю церковь, поставиша. Енегда же ѿверзѡша ракъ, исполнися церковь благоуханіѣмъ прѣдзнагѡмъ, аки нѣкѣи дымъ тонокъ ѡ мощей ісходѣагѡмъ, еже, видѣвше и ѡбонѣвше вси, прославѣша вѣа, а митрополита георгіѣ ѡвѣде оужасъ, бѣше

ко неврѣдѣ вѣрѣ имѣклѣи къ стѣклѣмъ: и падъ ницѣ предъ стѣклѣи мощей, процѣнѣа просѣше: и цѣлѡвавъте кориса стѣго, вложѣша въ ракъ каменнѣ. Посѣмъ шѣдше вѣзѣша глѣва стѣго съ каменною ракою, и возложѣше на сѣни, вѣзѡша: егда же вѣхъ оуже въ дѣверехъ, стѣ рака не движимѡ, и повелѣша и народѣ звѣати: гдѣи, помѣаши! Молѣшымся же людемъ, двѣгнѣса рака, и неше ю, поставиша съ стѣклѣмъ корисомъ, и цѣлѡваша стѣгѡ кориса глѣвѣ, а стѣгѡ глѣва

рѣкѣ юже вѣемъ митрополитъ, благословѣше ѣю князей и народѣ. Къ то время князь кievскій ізаславъ имѣклѣше нѣкѣи вѣдѣ на шѣи и волѣше глѣвѣю: вѣемъ оубѡ ізаславъ рѣкѣ митрополитѡвѣ съ рѣкою стѣгѡ глѣва, прилагѣше ю ко вѣдѣ, имже волѣше, и къ глѣвѣ, и ко очесѣмъ, и тогѡже часа ісцѣклѣ: и вси прославѣхъ вѣа, и оубѣдникѡвѣ, егѡ величѣхъ. По лѣтсрѣи же ѡвѣдаша князи со стѣтелеми вѣспѣкѣ, и многѣ милѡстѣи оубѣгимъ сотвориша: и ѡтѡлк

оустѣвися праздникъ, пренесеніе чтиныхъ мощей стѣхъ страстотерпцевъ и чѣдотворцевъ, россейскихъ кивей кориса и глѣва, мѣа ко ѣ дѣнь, на памѣть стѣгѡ аданѣіѣ, архіѣископа александрийскаго.

Не по многѡмъ же времени, свѣтославъ іарославичъ, князь первѣе черниговскій, таже (по ізгнаніи ізаслава) кievскій, восхотѣ создѣти въ вѣшгородѣ церковь каменнѣ краснѣ стѣклѣмъ мѣченикомъ корисѣ и глѣвѣ, юже ѡсновѣвъ и

ИЗЪ ЗЕМЛИ ИЗВЕДЪ, ПРЕСТАВИСА. По свѣтослѣвѣ же пакѣ изслѣвѣ воспрѣа престѣла княженѣа кѣвскаго, ѣ некрежѣ ѡ церковномѣ томѣ созиданѣи: но изслѣвѣ не въ долгомѣ времени скончавшесѣ на бранѣ ѡ ѣзвы, третѣи братѣ всѣволодѣ ѣрослѣвичѣ, князѣ переяславскѣи, на великомѣ княженѣи кѣвскомѣ сѣде: той оуже предѣ скончанѣемѣ своимѣ. нача созидати церковь зндю, юже свѣтослѣвѣ заложѣ, но не совершивѣ престависѣ. По всѣволодѣ же мѣхилѣ изслѣвичѣ, прозываемѣи свѣтополкѣ, князѣ стѣжюць въ кѣвѣ, многими бранѣми по всѣ

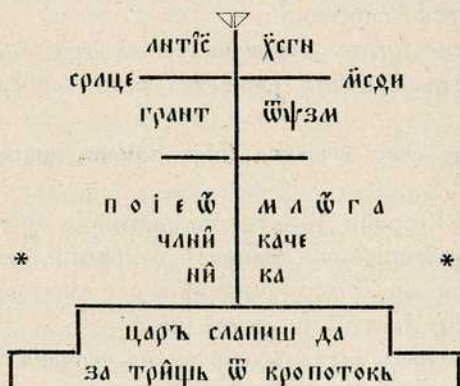
годы бѣсть ѡдержимѣи, ѣ не совершашѣ тоа церкви: въ та во времена поганѣ оукраиншасѣ, ѣ многоа насѣла творѣхѣ хрѣтианомѣ: бѣсть оубо ѣки бѣзавенѣе ѡ той церкви, такожде ѣ ѡ чѣдесѣхѣ стѣхѣ мѣникѣ, ѣще ѣ многоа бѣхѣ. Потѣмъ блгѣ свѣтослѣвичѣ князѣ черниговскѣи, бѣгомѣ подвиженѣ. конѣчно совершивѣ ѣ оукраинѣ церковь камению въ кѣшгородѣ, юже прежде свѣтослѣвѣ отѣцѣ ѣгѣ созидати нача. По мѣхилѣ свѣтополкѣ князѣ кѣвскѣи, завѣда блгѣ, не ѣзболашѣ преносити мощѣи стѣхѣ мѣниковѣ въ тѣ камению церковь.

(Наставѣ се.)

Кратки опис једне старе рукописне књижице.

(Свршетак.)

Пошѣ овога према броју листовѣ, нема 4 листа, него долази лист 52., на коме се налази овакав нацрт, који је био ваљда некакав запис од „Крвоток“, који ја не разумијем:

На другој страни 52. листа пише: „Зри када человекѣ цѣ потрепечеть на телѣ“, које казује, што ће се човјеку догодити, ако који уд „потрепечеть“.

На 53. листу је „ракам“ најприје „србским“ па пошѣ „латинским“ језиком. Види се да писац није био добро вјешт „латинским“ (арапским) бројевима (цифрама).

*) Више стопа овога нацрта (гдје су оне **), нацртана су 2 подвострученм трокута, звана: Соломунова слова.

Од 54. до 69. листа поређане су катавасије, овим редом: 1. Крстовска, 2. Божићна, 3. Св. Сави освештеному, 4. Обрезанију по 2 прим. Богојављењу и Обрезанију). 5. Богојављенска (опет), 6. Сретенију, 7. Благовјештенију, 8. У недѣљу 3-ју, 9. У сриједу 4. недѣље по пасхи, 10. У недѣљу 6. по пасхи, 11. Вознесенију, 12. У недѣљу 7. св. отец, 13. Св. вел. нед. пасхи, 14. Катавасија по васедневи „Отверзу уста“.

Лист 69. „Дјаконства велика на васакѣ потребѣ“ (јектеније).

Прва је јектенија „мѣромѣ гѣ помолимсе“ на којој се спомиње митрополит Гаврило.

Тако исто и на другој јектенији: „Рцемѣ васѣ ѡ васѣ дѣше“ спомиње се митрополит Гаврило.

Даље још имају неке јектеније и молитве.

На 72. листу пише: „Знано егда пошѣ готовитсе свершити свѣтѣ и безкрвнѣ слѣжбѣ.“

То је „чин проскомидије“.

На чиновима спомиње се међу јерарсиама „Сави србскаго“; међу преподобним „Симешѣа србскаго“.

Такођер спомињу се као живи патрѣхар Гаврило и митрополит Гаврило, на јектенији. Али мало ниже стоји ово: „Помени господѣ дѣапшее раби твое шчинаше архѣпискѣпи православнѣе архѣпискѣпа најсеа араѣ пискупа маѣма архѣ“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

епископа арсениа архієпискѣпа калійника архієпискѣпа моѷсеа.

Помени господи ѳсапшаго раба твоего ахрієреа висаріѷна

ахрієреа мелетіѷ

ахрієреа гаврила са васеми ѳсапшими православними ахрієрей.

помени господи раба твоего ѷца нашего ієрмонаха игумена паѷмїи:

Чудновато је, како се овде на једном листу, спомиње митрополит Гаврил и као жив и као мртав.

На 80. листу је: „Чѣни паракїиѣ (молбен) пречистеи богородици“.

Од овога има 4 листа, јер је пошље кондака „застѣпнице хрістианом непостиднаа“ изгубљено 36 листова, од 83.—119.

На овим даљним листовима су написане: керувике, причастни, ирмоси, неке проповједи — савјети, молитва от духа нечиста и т. д.

На 2. стр. 131. листа испод „ракама срабскіѣмъ езикомъ“ пише ово:

„Ѡѡѡѡ мца ѡ (октомбра) кг ден

Ста и бжествена книга глеми проскомидіѣваца ѡкупи раба бжи Симешна (їи) вид ѣеко сава и мати єго ружица за вјечни поменъ ѷцѣ ѣ (усопшем) станѣ и васеѣ ѣ пом“.

Даље опет има „от духа нечиста“, на разрешені анатема“, „молебно пеніе ка пресветој троици“ неке јектеније до 140 листа.

На 140 и 141 листу је неко „разглаголствије“ у питањима и одговорима“ о Богу, анђе-лима, сунцу, мјесецу, звјездама, земљи, о створењу свијета, напосе одашта је створен адам, како је постао ѣаво и још којекаквих питања и одговара.

На 142. листу је стихира, која се поје, кад се архијереј облачи; те „Тон деспотин“. На другој страни је: „пришло митрополитѣ боснески“, које гласи овако:

Ба длого динткїи и кѣ клаго пошпниїи ка еже на країи покѣда прицїнишиїи и мопинишиїи гѣнѣ и митрополитѣ когопиниїи митрополиїи дѣкаркїи и косинкїи и кїи траїкїи ѷцѣ и ѣчитѣлѣ нашѣлѣ кїрїи кїрїи кїрїи їлїрїкѣ многа лѣти.

Те одмах „пришло патрихарѣ ербекомѣ“, које се започиње као и митрополиту, те се каже: „ . . . блаженїишѣмѣ и прешщенїишѣму и словеснїишѣмѣ архієпискѣпѣ пескому патрихарѣ

же среблемѣ и блгаромѣ првїе їѣстиннахе далмантїи травѣни западнаго поморїа и горнаго подунавіа вртанским ѷстровомѣ и севернїмѣ странамаѣ васега їлїрїка ѷцѣмѣ ѷцѣ светїтелемѣ светїтеле кїрїи кїрїи кїрїи їмрека.

Иза овога је „стихара на сретенїе патрихарѣ или митрополитѣ“, те „дрѣга стихара томѣже“.

Пошље ових стихира изложено је како треба (ваљда) у писму писати: патрихару, митрополитѣ, калѣгерѣ, архїмандриту, попѣ, господарѣ и хрістїанинѣ.

На другој страни 144. листа:

„Сказанїе їмановїѣа“ колико је који владао. Између осталих, каже се: „царѣ сбилеманъ ѣї лета и подвиже се с великими силами под градѣ сегетѣ близк реке драве и прими град и прими конаца окаїи омѣ своему телесѣ лето „ѳѣѣ и ва то лето оцарисе син єго селимъ и тогда обладаше земљо силному паше мемвѣдѣ речника (хїнапокїкѣ) хїнаповїѣа тогда царѣ селимъ мемедѣ паша на хожденїемѣ дїаволскїемѣ продадоше“.

Више нема ништа записано, а изгледа као да је још нешто хтјело писати, јер је скоро читава страна остала неисписана. Ово се ваљда односи на Мехмед пашу Соколовиѣа, великог везира турске царевине.

Пошље овога исписана је на три листа нека молитва. Пошље свршетка исте записано је овако:

„Ѡѡѡ село їшавка писа томашкїи никола мїаїл пом“.

На 2. страни 148. листа, писано је другом руком и рукописним словима: „вопроси и ѳвѣти ѡ цѣловани архангела гаврила ко преблагословеної дѣви Марїи на шест страна.

Међу овим једна је страна прескочена, те су на њој исписани слѣдећи ратови:

„когда би ратѣ бечкїи „ѳѣѣ
 „ „ „ робїа макарева роби кола „ѣ
 „ „ „ робисе сараево „ѣ (?)
 „ „ „ робїа петрашева „ѣ (?)
 „ „ „ ратѣ на свеци „Ѡѡѡ
 „ „ „ црнои гори „Ѡѡѡ
 „ „ „ синески „Ѡѡѡ
 „ „ „ новески „Ѡѡѡ
 „ „ „ биоградски „Ѡѡѡ
 „ „ „ банелѣчки „Ѡѡѡ

когда би ратъ зрински дѣли
 " " " пакъ прногорски дѣлиг
 " " " ноемра д
 " " " срѣмски и варадински дѣли

На 156. листу има ово записано:

„дѣлѣг тожде лѣто бистъ на босни кѣга и и помори без числа градове тѣрске и хриѣанске маале и села и тогда престави се поѣ игнѣатѣ ѿ куге и три сина и попадѣ и тѣ есеѣ престависе гркѣ ѣнко ѿ асталука и престависе михаило драгосавлевић и тогда погибе поѣ коихо латиниовић ѣбига никола ѣбичић с друцвомѣ ѣ хормани“.

Пошлѣ овога листа, листови су изнова биљежени по реду 1., 2., 3. и т. д.

На листу број 1. (а) почиње похвална пјесма руском цару Петру Великом.

Пошлѣ ове пјесме, на трећем листу започиње: „Повесѣ кнеза Лазара и повесѣ Милоша ѣбилића и остале госпоре србске.“

Ова је повјест с неким малим измјенама слична „Сказанију житиа кнеза Лазара“, које је штампано у првим бројевима „Источника“ I. године. Иста повјест заузима 17 страна.

На 16. листу започиње: „Кратка наѣка ради прости ѣуди“.

Под овим оглавленијем је на 16 листова изложено наука о вјери, што би данас носило име „Катихизис“, и то све у „вапросима“ и „отвјетима“.

Најпре долази питање о имену „Христијанин“, затим долази наука о св. Троици, о Христовом рођењу, живљењу, страдању, вазнесењу о силаску св. Духа и втором пришестви Исуса Христа.

Онда долази о десет Божији заповједи. У четвртој заповједи каже: Помени да светиша денъ неделни шесть дна послѣи и саверши вани васа дела твоја а ѣ днени седмома ѿпочинак Господѣ Богѣ твоимѣ, немој ѣчинити ѣ нѣ никаква дела твоја нити синъ твой нити кѣрѣ твоја нити слѣга твоа ни слушкина твоа ни вољ твој ни конъ твои ни нитко кои естѣ ѣ домѣ твоимѣ“.

Пошлѣ десет заповједи је: колико је грјехова смртни, против духа светога и на небо вапијућих; милости тјелесне, добродјетели и вапросеније и

повјест о „четири реке“ које „реки ѿ раѣ текѣтѣ и напаљѣтѣ васу земљу“; прва је ријека „гионѣ глими дѣнавк вѣсѣ сѣвернѣо странѣ преходитѣ“; Остале су познате ријеке: ѣефратѣ, дигарѣ и фисонѣ, које „напаљѣтѣ васѣ земљу“.

Иза овога је; „Иже ва свети ѣца нашего григориа еписѣпа ѣѣдотворца вапроси и ѿвети“.

Ово је доста слично „Љетопису“, који је уврстио у свој „Први Босанско-српски календар“ за 1869. год. Јово Р. Цинић.

И ако ови вапроси и отвјети носе име св. Григорија ѣудотворца, сумњати је да су од истога светитеља, пошто има врло простије питања и одговора. За примјер ово: „кто бистѣ први пастирѣ? отв: Авраамѣ странолѣбиви“. А знаде се да св. писмо првог пастира каже Авелѣ; а Аврам се спомиње као посједник, који је имао многе пастире и слуге. Више тако несмишљених питања и одговора имаде.

Занимљив је још пошлѣдни отвјет. На питање: „која птица видитѣ васѣ светѣ? отв. Орелѣ велики и тиѣ естѣ царѣ над васеми птицами и тиѣ живетѣ многими тисѣщцами летѣ и того ради речѣ пророкѣ давидѣ ѣбновитсе ѣко ѡрлу ѣностѣ твоа и прочаѣ и тиѣ велики ѡралѣ егда сатворит ѣ (100) летѣ или ѣ и ѣ (150) лѣтѣ и тогда начнѣтѣ крила ему ретка бити и потом идетѣ ѡнѣ на некѣо горѣ идеже нарицаѣт ѡрли источникѣ и ванемѣ пониравѣтѣ са васеми своимѣи крили и тогда начнѣт емѣ васа крила ова падати ова расти и помаде времени паки бѣдѣтѣ ѣкоже беше и преее ѣнѣ и того ради нестѣ старости ванемѣ и тиѣ естѣ и источник ва страна македонски близѣ филипѣ града иже при немѣ бистѣ царѣ фока сѣ ѣ брати своими и того ради наричетсе нина деветакѣ птици источник ва страна ѿ го-спода ва вѣки аминѣ“.

Пошлѣ овога на 22. листу је: Деваѣ заповѣди црковни.

вапросѣ: коѣ естѣ прваѣ:

ѿвет: молитсе богѣ и слѣшати црковна пенѣ.

в: коѣ естѣ втора:

ѿ: четири пости хранити сѣа сѣтѣ заповеданиа на васеленском саборе. (Овде се онет у воп. и отвј. ређају постови).

в: коѣ естѣ третѣ:

ѿ: почитати (нема ништа више).

www.vukob.com еста четвртаа:

ѿ: грѣхи своа исповедати чотири крати ва лето.

в: коа еста петаа:

ѿ: книга погански нечитати.

в: коа еста шестаа:

ѿ: молитисе ш сѣци ва властие, и ш на- правлени еретиховѣ.

в: коа еста седмаа:

ѿ: хранити пости и молитви ѡстановленіа ѿ архиереа ради неки слѣчаеви.

в: коа еста осмаа:

ѿ: црковна именіа како и где ѡстрожити и мирским некицати.

в: коа еста деветаа:

ѿ: бракомѣ не бивати ва посте⁴.

Ове црквене заповједи преписао сам ради историје њихове, јер према расправи преч. г. Д. Руварца, којом је одговарао на питање: „Ко је, кад и где саставио девет црквени заповеди?“ Најстарији рукопис, који јеѡа девет црквени заповједи (у коме је управо седам) писан је 1717., други 1744., трећи 1747. после кога долазе штампане књиге (катихизиси), у којима се на- воде црквене заповједи.

Вријеме у коме је ова књижница писана, може се узети око 1750. године. Јер на 76. листу ове књижнице, помиње се у јектенији као жив патријарх Гаврило, и Митрополит Босански Гаврило.

Пошто не знам у којијем је годинама био српски патријарх Гаврило, (који је био пошље патријарха Атанасија) за кога се каже (у Деч. Споменицима), да је био родом „от Сарајево“¹). Тако исто, незна се баш управо, од које и до које је године био митрополит босански Гаврило (Миховић, Михајловић, Михић, Мијић, Микић и др. како се већ налази записан у запискама).

У „Шематизму“ од 1886. год. поуздано се каже да је митрополит Мелентије умро 24. де- цембра 1740. год.²). Премда у овој књижници стоји да се преставио 1737.

¹) Може бити, да је тај, који се спомиње, био и Гаврил Ш. Грк, (от Ниш), који је двапут био пећки па- тријарх, и који је радио о укинућу пећке патријаршије.

²) Немогу а да овде не примјетим, како је исти спи- сак у Шематизму, као што рече г. Д. Руварац, много погрјешан и нетачан; за митрополита Мелентију, каже се да је био 1716.—1750. дакле 24 год., а мало ниже записка за кормчији каже, да је био 27 год. и 6 мјесеци.

Кад се ово већ поуздано знаде, онда је најбоље вјеровати оној биљешци, која је запи- сана на минеју за август у манастиру Гоми- оници, тим више што га је поуздана рука пре- писала; иста гласи: „дѣта гна а. џ. м. а, тогда поштакни ка клидичантко гакри митропол Босански по прѣтаклни митрополита кир мелентиа“.

Дакле митрополит Гаврил је постављен 1741. те је био митрополит Босански до 4. маја 1852. као што се и у овој књижници каже да је умро 1852. дочим на неким антиминосима се налази да је био и 1754. Али мислим да ће се и то временом, озбиљним истраживањем разјаснити.

Према томе и писање ове књижнице долази у вријеме око 1750. год. те тиме се испоставља да — ако је онако, као што се поменутом ра- справом доказује, т. ј. да до поменутих рукописних књижница, није у оном реду и облику било код Срба „девет црквени заповједи“ — онда овај рукопис је међу првима; тим више, што могу мислити, да је то могло прије доћи тамо преко Саве, него овамо нама. Јер свакако је то могло прије распрострањити се из Русије већ готовом Могилином Омологијом, која је 1696. штампана у Москви, него да га је овамо неко наново пре- водио са грчког. Те пошто је из Русије лакши приступ био тамо „ћесаровини“, то је тамо прије, па отуда и овамо распростраљено.

Пошље црквених заповједи је: о тајнама новог завјета. Уза сваку тајну је питање: „что еста матерја или вещь, „что еста форма“ и „что еста ѡнтеца“, на које се такођер и оговара. Пошље тајни је: „Свѣтаго ѡца нашег грегориа чѡдотворца слово о трехъ цари алдейски“.

Иза тога је: о храмѣ божественомѣ, сва щенихъ сасѣдехъ, одеждахъ и др. као при крају службеника.

Иза овога је на 30. листу: каравлашкимъ езикомъ: ѡче наша, слава и нине, господи помилѡи и Христе бже благослови мѣте и питіе; те још неке стихире похвалне владици, игуману и још неке.

На 31. листу је записано: „село јошавка“, те испод овога су писани неки споменици, који су давани „8 цирквѡ“.

На 32. листу је: „молитва светаго мѡченика кѡпрѡна“, у којој су нека „заклинанија“.

Пошље овога на 35. листу је записано другом руком, позније: „писа *а* (божији раб) иовнѣ дамановића 3 гроша швице домѣ своємѣ за здравлѣ“.

„село снѣготина 1774.

писа *а* (б. раб) лазо сватогораца и савѣ домѣ швици 6 сати 1 проскомидиѣ ш (овшчему) домѣ своємѣ за здравле.

Испод овога је опет другом руком чисто рукописно записано: Миаило Спасоевића.

Даље на три стране писани су бројеви „српски“ и арапским цифрама до 1,000.000.

Пошље бројева на 37. листу је писано:

„село ишавка *аџ* писа дмитар стомањ пом. дарво име керетно.

„писа *а* (б. раб). марко *а* (1) поменѣ на свето свое“.

„писа *а* гавро и ђска 1 поменѣ на свето свое“.

„писа *а* марко стоминовића 3 поменѣ на свето свое“.

„писа *а* марко 1 поменѣ на свето свое“.

Даље још на 3 стране и последној корици, има много оваких „поменика“, али због њихове множине, ја ћу навести само године и села:

*аџ*к 1762. село ишвајско.

*аџ*с 1776. село раичевци.

*аџ*к 1762. село снѣготина.

*аџ*к 1762. село прквина.

*аџ*к 1772. село ишавка.

*аџ*е 1765. село блажко.

*аџ*е 1765. село шраше.

*аџ*а 1761. село лаћевци.

Прегледавши имена ових села, држим да ће иста бити у бањалучком протопрезвитерату, на коју је страну морао бити и притјажатељ ове књижице поп Гавро Спасојевић.

Горњим „поменицима“ завршује се садржај ове књиге.

Ма да ова књижица није врло стара, и ма да не садржава у себи каквих за историју важних података, ипак мислим, да ће људи, који радо разбирају о нашој прошлости, опису ове књижице нешто пажње поклонити, те исти прегледати; те ако ништа друго, а оно ће се бар истим мало позабавити, јер у њој има којешта занимљивог.

У Храма о новој 1897. години.

В. Стакић.

Пјесма палог анђела.

Превео с руског Драгић Урошевић, богослов.

Далеко је св. Гора... Чудно је и дивно јутро свијетлог дана васкресења Христова, јутро кад је Он устао из мртвих. Не чује се ни звук у чистом јутрањем ваздуху, природа је мирна, па и валови Егејског мора, које окружује Свету Гору, умирили су се. Сунце је покрило исток својим пурпуром, обасјавајући злаћеним зрацима и море и Свету гору, њезине кршчеве, прастаре шуме и бијеле видине манастирске.

Ускршња се је јутрења свршила и калуђери су се разишли по својим ћелијама, а пустињаци који становаху у удаљенијем мјестима Свете Горе по својим скромним колибицама.

У једној усамљеној пећини у дубљини пустиње стајаше уздигнутих руку, на молитви уморан и врло остарио калуђер. Под утиском радосног пјевања ускршних пјесама заборавио је на умор и лијући топле сузе од милине уносаше похвалну молитву Ускрслеме.

Стари калуђер живљахе у Светој Гори још из малена, проводећи строг испоснички живот, те је био са својих дјела и код остале братије и учених стараца у врло великом уважању. Дању се је непрестано занимао разним пословима, а ноћ би провео у молитви и читању св. писма.

Из своје би пећине одлазио у манастир само о великим празницима и кад је требало да прими св. причешће

Често би пута пао у искушење ђавола, који мрзи све оно, што је добро и истинито и који је злотвор истинитог хришћанског живота.

Он би га тада мучио разним мукама, јер му је завидио на његовом светом пустињачком животу, који се прославља не само у Светој Гори него и изван ње по свим хришћанским земљама али је пустињак трпељиво и не ропћући подносио муке и молио се за оне, који га врљеђају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ђаво би се често пута пратварао у дивљу звијер и нападао би на старца, но одмах би побјегао посрамљен и побијеђен силом молитве.

Дуго се је молио старац у својој мрачној пећини пред иконом Спаситељевог, кад му се на један пут засвијетли пећина неком чудном надприродном свјетлошћу, и зачу неки радосни глас, који му рече:

— Радуј се слуго Божија, Господ те је обдарио великом милошћу за твоја дјела и молитве предстоји ти слава пророка Илије!

Ко си ти што свијетлиш Божанском свјетлошћу? — упита старац, — не обраћајући пажње на дивног посјетиоца, него управи свој поглед на лик Богочовјека. — Ја сам служитељ Божијег престола, Његов арханђео Гаврил и послан теби, да те однесем ка Господу у дан негова васкресења.

Не, нијеси мени грешном послан од Господа, одговори калуђер, — ја сам недостојан, упознао си се у пећину, али ја нијесам тај калуђер, коме те је послао пријесто Божији.

Вјеруј ми оче! Не квари вољу Господњу; Прекини молитву, па изађи из пећине и пошљедни пут погледај на ништави свијет, кога си се одрекао ради небеског блаженства.

Именом те Господњим заклињем, причекај ме док остојим на пошљедњој молитви овога земаљског живота; за тим ћу отићи Њему, који је милостив!

Не очекивај оче! Што ти се треба овдје молити, кад можеш пристати са молитвом пријестолу Цара над царевима?!

У име Господње кажем ти! не смијеш ме узнемиривати док не узнесем молитву Господу, рече старац оштро, и подиже на ново руке стојећи на молитви.

Искрено са сузама, молио се стари пустињак; срце је његово било препуно оданости Богу.

Он се није занио за ништавости овога свијета, него је био духом у — другом небесном свијету. На једном чу старац неко шуштање, за тим јаук, који се све више приближаваше његовој пећини. Небесна свјетлост, која освјетљаваше пећину, на један пут ишчезну и на мјесто

небесног житеља виђе зачуђени старац пред собом злобног духа таме.

Оче, јецаше ђаво, прекини молитву, сузе ме твоје врло пеку, Муке су ми паклене много лакше од онога огња, што ме је за вријеме твоје молитве опалило.

Ја ћу те избавити, — рече старац, — ако будеш хвалио име Господње једном од оних пјесама, којима сте ви пали анђели, Њега славили у дане свог небесног живота.

— Не могу оче, то није у мојој власти!

Бог је милостив и опростиће ти, ако ти ја у његово име дозволим! — Пјевај или ћу опет наставити молитву!

Нека буде тако, велики си у Господа и ја сам ти се дужан покорити! али моја пјесма биће конач твоје животу, јер нико од смртних не може слушати умилне божанствене звуке, — без суза, послѣје којих се свршује и сам живот!

Ја сам свагда готов отићи пред Господа, пусти нека ми твоја пјесма ускори крај живота! Пјевај!

Чудни божанствени звуци, звуци дивног појања у славу Творца свијета, превјечног Господа, преобразили су и старца и кушача; старац преклони кољена, а очи пуне суза бијаху му управљене на икону Спаситељевог.

Старац осјећаше у том часу све блаженство живота анђела Божијих, а кушач посматраше старца тужним, али пуним погледом наде.

Кушач престаде пјевати и, синувши као муња, несташе га, Старац се не подиже са земље него скрушених руку на прсима и погнуте главе отиде са овога свијета у царство Господа, кога је љубио.

У очи Великог дана, послѣје вечерње, јави се братству у манастиру непознати пустињак.

— Ваш богомољац, који је провео био живот у колиби манастира вашег, оставио вас је! Идите и са поштовањем сараните тијело његово рече он игуману и старцима. Он је био велик у Господу и није му било равна међу вама по дјелима. Сјећајте га се увијек и његов живог и добра дјела на земљи нека вам послуже за примјер.

Игуман се зачуди, те хтјеше упитати страног калуђера о изненадном свршетку старчевог, али странца несташе.

Чувши за то братија, похита одмах у старчеву пећину. На раменима пренесоше његово тијело у манастир, да га с поштом саране.

Свијетли дан Господњег васкресења био је пошљедни дан живота пустињакова, — враг сањајући о његовој душевној погибели засладио му је

неиспитаним путевима Божијим крај живота Божанственим и красним пјевањем небесних пјесама.

Велика ти су дјела и скромне молитве кадуџера синова пустиње! Господ их чува као своје изабране „ничто же злое конетиса њхъ.“ Они су у Господу и Господ је у њима!

Проповијед на Цвијети.

Држао у цркви соколовачкој Јован О. Митровић, свешт. козички 1897. год.

„Осана клягомоуки градъи ко
иля Господне (Јов. 12. 13.)

Побожни Хришћани!

Са овим је ријечима народ јерусалимски, поздравио Господа Исуса Христа, кад је Он дошао у град Јерусалим. Па, као што се види, за вријеме свога бављења на земљи, Христос је одао по градовима и селима, проповиједајући народу своју св. божанску науку и учећи народ, како му се треба владати у овом свом земаљском животу. Тако Исус Христос, прије него што ће доћи у град Јерусалим, био је у Витанији, која се налази у околини Јерусалима! Тамо је подигао из мртвих побожног и праведног Лазара, — свога друга, који је био умро и три дана у гробу лежао.

На самом доласку Христовом у Јерусалим, изишло је Њему мноштво народа на сусрет, изашла су дјеца мала, и сви Га радосно дочекују и поздрављају са ријечима: „Осана, благословен који долази у име Господње.“ Путем којим је Спаситељ пролазио бацају и стеру своје хаљине, а ко нема тога, тај стере Му гранчице од Финика, окићене са цвијетом и лишћем. — Тај дочек био је у свему величанствен, и проникнут срдачном љубављу према Спаситељу, од стране народа јудејског; (који је народ) тлачен у највећој мјери од стране римске власти, а и од самих својих старјешина; који такође обмањиван, од стране књижевника, првосвештеника и фарисеја јудејских, за свијем оним што је неистинито и што се противи науци Христа Спаситеља.

А то је све чињено из личног славољубља и користољубља старјешина и првака јудејских, који су били заслијепљени насладама овога свијета, те свом народу нијесу ни најмање користили

ни учили га добром и правом путу, него га још упућивали на којекаква безакоња.

А то се јасно види из тога: Народ који ликује и радује се своме Спаситељу и избавитељу, мислећи, да је Он дошао, да овде на земљи установи ново царство земаљско, незнајући да је Он дошао, да спасе човјечији род од првородног гријеха, и да се царство земаљско неможе ни замислити без царства небеског, пошто је царство небеског савршеније од царства земаљског. — Тај исти народ, који ликује и радује се своме Спаситељу и избавитељу, послије пет дана виче. „заслужио је смрт, — распни Га, распни“!

Но опет може се казати, да то не чини народ сам од себе, него као што рекох, обманут и подговорен лажним учитељима и Фарисејима, који се бојашу Спаситеља, јер Он је њихову лажну науку побијао својом св. божанском науком. — Онога времена Јерусалим је био средиште и гнијездо Фарисеја, књижевника и учитеља јудејски, који су више пута за собом народ окретали и варали, те је много пророка страдало и у камен затрпано било од стране подговореног народа: узроком тим, што су пророци предсказивали о рођењу и доласку Спаситељевом на земљу.

Онога времена, Спаситељ улазећи у горди Јерусалим, Он је као Бого-човек, знао све рђаве жеље, мисли и намјере фарисеја, па за то је из свог великог божанског милосрђа мјесто славе, задовољства и весеља, приликом овако сјајног дочека плакао, и невесео био. Његово се божанско срце растужило, и Он је, из превелике милости своје, за грешним човеком плакао.

Ох, колико је неизмијерно превелика љубав божја, према грешноме човјеку, — према одпаднику св. науке Његове — Христове?!

WWW.UNILIB.Pobozhni Хришћани — Срби!

Кад знамо да је наш Господ Исус Христос, жалио одпаднике Његове св. божанске науке, жалио грјешнике и за њима плакао, те онда у колико Он више воли сљедбенике истините његове св. божанске науке? — Заиста небројено пута више. За то смо дужни, драга браћо, сви ми као православни Хришћани и Срби, да се строго придржавамо св. науке Христове, која је једина истинита и спасоносна; треба да се клонимо лажни учитеља, фарисеја и лицемјера, којих и данас има, те би жељели да нас скрену са правога и истинитога пута, т. ј. да нас удаље од оног пута који нас приводи правом и истинитом Богу и вјечном спасењу, које је уготовљено за праведне православне Хришћанске душе.

Такође дужни смо и треба да добро познајемо божански закон, и да се владамо у свом земаљском животу, онако, како нам Он налаже; По њему се владајмо и управљајмо, јер Он нам не да, да и једну стопу корачимо са правога пута и да забасамо, те да постанемо изгубљене овце, што би можда желио и данас какав лажни учитељ и фарисеј, или каква заблуђела овца, да поведе још кога за собом, те да отуђује рођено чедо од његови рођени родитеља¹⁾, такође несмијемо вјеровати у сујевјерје, те да оно у нама, по нашем погрешноме мишљењу и разумијевању поколеба праву и истиниту вјеру православну, — науку Христову; вјеровати у којекакво сујевјерје и клањати се које каквим измишљотимама људским, значи постати одпадник науке Христове и вјере Српско-православне, — вјере својих дједова и праједова.

За то морамо добро пазити, и свом снагом избјегавати све оно, што би нас удаљивало и

¹⁾ и побожне људе од своје матере св. православне цркве. Ур.

одводило од наше вјере православне и других наших српских обичаја. Па кад би нас икакве жртве коштало, опет морамо тако чинити, т. ј. своје добро чувати, а туђе поштовати. — Нек нам буду узорити примјер наши предци, као и сви светитељи и угодници божији, који све жртвоваше за св. вјеру Христову, и најпослије ни живота свога непоштедише и непожалише, него шта више и сам свој живот на жртву приносише, а нехтједоше бити невјерни издајници науке Христове и вјере православне. — Нехтједоше огријешити своју душу; — „Та боље је изгубити главу него своју огрјешити душу.“ Заиста, браћо, тако је, у то човјек несмије посумњати; јер упоредимо овај наш земаљски вијек и живот, са небесним — вјечитим животом, па ћемо виђети каква је разлика.

А та је разлика велика и превелика! Прво је разлика по времену; да нам буде јасније, упоредимо колико је мала кап воде, а колико је велико море; тако је исто мали овај наш земаљски живот, а вјечити је загробни живот; па као год што се изгуби мала кап воде у толикој пучини морској, тако се и наш земаљски живот изгуби у безкрајној вјечности, — за то се и зове вјечити живот, који ће сљедовати за праведнике, а вјечна мука за нераскајане грјешнике.

Но то треба добро да пазимо, т. ј. да се чувамо и клонимо гријехова, који би нашу душу потопили и предали вјечитим мукама.

Имајмо на уму, да, као год што је наш Господ Исус Христос онога времена дошао у град Јерусалим, да ће опет Он доћи на земљу, и судити свима људима и свакоме дати по дјелима Његовим. Па зато треба да смо спремни са добрим дјелима и племенитим врлинама, те да га можемо радосно дочекати у свако доба, по примјеру народа јерусалимског поворећи: „Оссана! Благословенъ грјадий во имја Господне.“ Амин

Говор у билишанској цркви, Богородичина рођења.

Говорио 8. септембра 1895. крупски архимандрит Исаније Олујић.

А дијете растијаше и јачаше у духу, и пуњаше се премудрости, и благодат божија бјеше на њему. Луке гл. 1., ст. 40.

Љубезна браћо!

Кожа ми се јежи, срце ми се цијепа, крв ми на жиле у мозак кипи, кад данас о слави

овога божијега храма преда вас илазим и вама браћо Билишанци, проговарам о вашем једном поступку, на који се небо и земља срди, којим сте пред Богом и свијетом показали, да не марите, да се образ божији у вашем породу и потомству од сад у напредак, док би вашег по-

томства у вашем завичају текло, одгаја, развија и усавршава.

Треба да знате, да, кад би се тек рођено дијете затворило и осамило тако, да ни од кога ништа не чује и не види, а да добија у затвору и самоћи оно, што му за уздржавање живота треба, као храну, одјећу и обућу, одбрану од ваздушног појава, кише, студени, циче, врућине, припјеке и непријатељског нападаја, те да то дијете ту тако остане до 20, 50 па чак и до 100 година, оно ништа друго не би знало, него јести, пити, спавати, кад би му се рачило, смијати се, а кад би му што гешко и несносно било, плакати, кривити се, јаукати, јецати, уздицати, а да никакве мисли нема ни о рођацима, ни о Богу, ни о никоме, ни о ничему на свијету, дакле ни о каквој вјештини, о којој се на земљи живи и за небо спрема; од никакве користи ни себи ни другоме не би било, као што никоме од користи не бива необрађена њива, виноград, воћњак и т. д. него на штету и напаст родитељима, и од живинчета не би се разликовало.

Али се ми не рађамо, да живот као живинче на јаслама проводимо, него да наше душевне и тјелесне силе развијамо, као што се пулољак на стаблу у гране, лишће, сјеме и плод развија, Бога, Богородицу и угоднике божије, како им се то пристоји поштујемо и служимо им; родитеље и свакога другог, по његовом достојанству, шујемо, своје чувамо, а туђе не дирамо, свакоме по могућности добро, а не зло, чинимо, на такав занат или службу, о којој би за себе и другог живјели, себе дајемо.

На овим врлинама оснива се људска срећа на земљи, а блаженство на небу, а да се једно и друго постигне, потребна је дјетету за његов њезни живот поука, коју родитељи или старатељи, особито сељани, довољно не могу давати, једно, што гдје-који родитељи немају времена бавити се о поуци свога порода, а тако и старатељи око својих штићеника; друго, што гдје-који не знају поучавати их у мјери њихових потреба, а што ко нема, не може другоме дати.

За то се по широком свијету отварају и држе учионице за сваку струку знања и вјештина људских у неједнаким ступњевима, по мјери, у којој ко жели и боља му се прилика дава просвјетљивати се, да дужности своје хриш-

ћанске и грађанске у изученој струци извршава, себи и своје искреноме од користи буде.

Благо народима, који свакојаке учионице љубе, исте отварају и уздржавају и своју дјецу драговољно у њих шаљу. Од туда ти народи диче се и поносе, што у роду своје имају у учионицама образованих и добрих Хришћана, поштених грађана, вјештих тежака, умјетника, занатлија, свештеника, научењака, законша, љекара, војених часника и свакојаким других чиновника, који су корисни себи, свом и туђем роду.

Ти народи, захваљујући учионицама, живе у свакој згоди и изобиљу овога свијета и ласкавом у себи увјерењу, да ће им и с ону страну гроба добро бити; цијењени су и поштовани од других народа, а који учионица, те ни просвјете немају, ти не опјењују своје задатке за земљу и небо, те им и не одговарају; у глупости чаме, свакојако кубуре, како сију онако и жању, какви су, онако бивају сматрани од других народа и појединих људи.

Науком се човек већма Богу приближује, а од животиње удаљује. Она нас на пријестоље и друга висока мјеста уздиже.

Ево вам примјера о користи науке у вама најближој и најбоље познатој вароши Обровцу. Који су учили, ти ондје одличније јавне службе и посебне промете на корист своју и других држе, у господским дворовима станују, господски се хране, у чохи и свили шуште, а који нијесу учили, ти тјесније и незгдније живе.

Ја исти вам брат и домородац, да нијесам учионице пролазно, не бих данас с овим говором преда вас изићи могао.

За села наше земље усвојене су народне школе, у којима, по наставној основи, коју је ц. и кр. далматинско покрајинско школско вијеће 19. децембра 1889., број 4113, прегледало и установило, предавати се има мушкој и женској дјечи вјеронаука, наставни српско-хрватски језик, рачунање и наука о мјерственим облицима, наравопис, наравословље, земљопис и повјест, писање, цртање с поуком о мјерственим облицима, пјевање, сувише мушкој дјечи тјеловјежба и тежаштво, женској дјечи женске радње, а једној и другој талијански језик.

По окружници наше духовне власти од 13. септембра 1895., број 2281.:

Цијел вјеронауке јест, да се ученици и ученице упознају са основима вјере и хришћанског морала, науче прописане од свете цркве молитве, и извјежбају у црквенославенском читању и разумијевању, да би се тим ум њихов образовао, срце опленило, а воља на добро упутила, како би постали вјерни синови православне цркве и поштени људи.

А по поменутој наставној основи:

II. цијел наставног језика јест: вјешто читање тискописа и рукописа латиницом и ћирилицом, разумијевање онога, што се чита и говори; што точније и правилније изражавање мисли на изуџт и у писму.

III. цијел рачунања и науке о мјерственим облицима јест вјештина у рјешавању на изуџт и у писму потребитих задатака, окретност у мјерењу и израчунавању једноставних површаја и обима.

IV. цијел стварне науке, то јест:

А. наравописа јест заљубити дјецу у природу. Поучити их у обичним и за живот потребитим природинама. О човјечијем тијелу и чувању здравља.

Б. наравословље. Познавање обичних физичних и кемичних учинака, пазећи на њихово појављивање у природи и на потребе у животу.

В. Земљописа и повјести:

а) Земљописа познавање покрајине и ћесаревине у ономе, што је лакше и знаменитије. Прегледно познавање Јевропе и цијеле земље;

б) повјести познавање онога, што је знаменитије из домаће повјести и који знатнији догађај из опће повјести.

V. цијел писања јесте стећи бистро и лијепо писмо како латиницом, тако и ћирилицом.

VI. цијел цртања с поуком о мјерственим облицима јест мјерење на око. Замећање и цртање о простим предметима. Познавање знаменитих мјерствених тијелеса.

VII. цијел пјевања јест развити и увјежбати ухо и глас. Оплеменити срце и окријепити довољубно чувство. Увјежбати дјецу у пјевању лакших пјесама, домољубних, народних и црквених.

VIII. цијел тијеловјежбе јест развити снагу, постићи окретност и срдачност, љубав за ред, храброст и поуздање у се, да се тијем уздржи чистост духа и тијела.

IX. цијел тежаштва јест погакнути у ученицима љубав за пољским господарством.

X. цијел женских радња јест способност у приређивању и у извршавању потребитих домаћих радња.

XI. цијел талијанског језика јест разумијевање онога, што се чита и говори.

По закону од 14. маја 1869., § 1, опћенита цијел цијеле народне школе јест: одхрањивати дјецу, да буду ћудоредна и побожна, развијати им силе душевне, упознавати их са знаностима и вјештинама потребитим, да се могу даље изображавати за живот и ударати им такве темеље, да буду једном честити људи и врски држављани.

Кад дијете сврши народну школу, ако узволи оставити тежачко стање, оно и мушко и женско може у више учioniце прелазити на оспособљење за каква умјетника или занатлију, а мушко учи то за јавног духовног или свјетовног службеника о трошку или своје породице или нечије задужбине или царства.

(Свршиће се.)

Старине у грачаничком котару.

I. Има једна црквена развалина у селу Турској Бријесници. Црква је лежала међу брдима у дољи уз један поток. Одатле је диван поглед на планине: Островицу и Гостиљ, који је два сата далеко, на југу, и на село Бољанић.

Изгледа, да су то манастирске развалине. Темелј им је у облику крста. Црква није била велика. Око развалина има старо гробље с великим

тесаним каменовима, који су дуги по 3 м. а широки по 1.5 м., али су готово са свијем заорани, те не могу да видим, има ли на њима што записано.

Мјесто, гдје је била црква, мало је узвишено. Црквени под и данас има, али се по њему оре. Под је сав од камена и опека свака по 0.5 м. До скоро је на истоме мјесту било и коло од

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

шаренога мрамора и под њиме зид, за који је било причвршћено, те га нико немогаше откинути. Једном дођох својој староме пријетељу мухамеданцу Сунији Мерковићу, којег је земљиште, гдје се налази та развалина, те с тешком муком откидосмо половицу кола. На тој половини начинише у чардачићу пећ. Мухамеданци и данас говоре: „ово је плоча, на којој је поп стајао.“ Наумио сам, да извадим читаву плочу, па ћу је купити од споменутог Мухамеданца, и донијети у цркву¹⁾.

П. Такође има развалина под селом Стјепанпољем покрај Спрече, а сат далеко од бољаничке цркве. То се мјесто назива развалина Стјепана Томаша. Јамачно је и ту била црква, јер народ то мјесто зове црквина.

Има и неколико четвороугаоних каменова, за које мислим, да су надгробни, јер су окренути истоку.

И олтар је окренут истоку. Развалина је на једном брешчићу и око њега има и данас пуста земље око 100 плужевина. Мјесто није никад било ограђено. По њему расте само смрековик. Мјесто је на погледу.

Једном копаше на тим развалинама неколико људи, па кад видјех, шта раде, рекох им, да чувају што нађу и мени даду. У тај час упаде ми у очи један камен, гдје вири из земље, три корака од врата са западне стране. Кад ископасмо тај камен, нађемо други, па кад га преврнусмо, угледасмо на њему човјечју главу. Нађосмо још

¹⁾ Сваке хвале достојно.

Ур.

једну, па и другу плочу, и на објема бијаше сликарије. На трећој плочи је насликана капа шиљаста облика, а на њезиној сриједи звијезда. Опрасмо светри плоче и састависмо их, кад на велико чудо, пред нама се показа веома дивна икона, која стајаше над црквеним вратима.

Слике су; Бога Оца и Исуса Христа; Саваот је наслонио десну руку на раме Христово. Ма да и ова икона говори сама од себе о дугоме и тешкоме ропству српског народа, — јер су оба лица нагрђена од невјерничке руке, — ипак је врло дивна и лако ће се моћи поправити.

Конајући даље нађосмо још три камена и то: лијепо отесан надвратњак, 1 комад свода више врата и врло вјешто израђен комад од вратног ступа, на коме се и сад црквена боја добро сачувала.

Све сам то давукао кући, те ћу све старине, ако се поново узгради црква, узидати у њу на ономе мјесту, на коме су биле у боља времена²⁾.

По опису Митра Поповића, свештеника у Бољанићу прерадио С.

²⁾ И опет позивамо штовану г. г. свештенике и учитеље, да изволе што више пажње обратити на наше старине, којих има свуда доста по Босни и Херцеговини. Мићемо тако описе врло радо примати. Ето отац Митар пише нам о томе већ трећи пут, и ако му као човјеку, који није учио велике науке, није лако. Боље, да више пажње поклонимо старинама (као што су стари споменници, стара жита, пресме и т. д.), него да пишемо Бог зна колике бесједи, које ће мало користи донијети. Не устајемо тијем на проповиједи, јер је проповијдање врло важна свештеникова дужност, коју треба ваљан свештеник да врши свагда и на свакоме мјесту, — али свака бесједа не заслужује, да се отштампана у „Источнику“, јер и онако има доста материјала. С тога увијем јављамо, даћемо од сад примати само најбоље бесједи. Ур.

Св. Саво у народном предању.

Прибиљежио Васа М. Ђуковић, учитељ.

(Наставак.)

Св. Саво и три брата.

Један сиромашак имао три сина. На смрти рече синовима: Драга моја ћедо! Ја ћу скоро овај свијет промијенити, и немам вам ништа оставити осим оне крушке крај пута. Молите се увијек Богу, поштено радите, немојте се никад на туђе лакомити, а колико сте кадри, сиротињи милостињу дијелите. Кад ви (вам) крушка роди, дијелите је увијек на једнаке талове (дијелове). Ако све извршите биће те вазда срећни, задо-

вољни и Богом благословени. Кад ово сиромашак изговори, дође св. Аранђео (Арханђел Михаил) с терезијама у руци, те му душу извади и однесе Богу на истину. Јадни синови оплакаше оца, па га по Ристову (Христову) закону сахрамише. Што је отац синовима на смрти у аманет оставио, то су они док се не обогатише — тачно испуњавали. Бога су се вазда сјећали, пошто су макар и с тешком муком зарађивали корицу хљеба, на туђе се никад нијесу лакомили, нити су на

Бога икад зажалили, што је Бог дао неким људима и сувише, а они се пате: к'о ђаво у мало воде. По својој танком кухвету (снази), давали су прилично и фукари милостиње. Дође и премолаљеће (прољеће) Очева крушка просу бехар тако, да се сваки жив чудио, а кад дође лето и крушка понесе род, Боже драги, ја колике су крушке на стаблу — има у свакој по ока! Сви, јет к'о свијет, и онда је било доста угуреузука к'о и данас; ко год би покрај крушке прошао, салетио би по коју. Кад виђеше браћа да се свијет не пролази ћорава посла, здоговорише се да крушку наизмјенце чувају. Тако и буде. Најстарији прими се да чува крушку дан и ноћ а друга два брата оду на рад. Чувајући најстарији брат крушку, дође му један човјек, па га замоли, да му даде коју крушку за хасте (болесника). Он му одговори: Драги, није моја сама крушка; у њој има дијела још моје двојице браће. Од њихова тала не могу ти дати, јер они нијесу овђе, од жог тала даћу ти, пак устане и узбере му једну крушку. Чојек узме крушку, зафали и оде. Кад буде други дан, дође средњи брат да чува крушку, а најстарији и млађи брат најме се у рад. И средњем брату дође други чвјек па га замоли да му даде коју крушку, а овај му одговори: Драги, није моја сама крушка у њој има дијела још моје двојице браће. Од њихова тала не могу ти дати, јер они нијесу овђе, а од мога тала даћу ти, па устане и узбере му једну крушку. Чојек узме крушку, зафали и оде. Сад дође ред и на најмлађег брата да чува крушку, а најстарији и средњи оду да раде у другога на надницу. Кад би пред вече, ето ти једног ихтијара (старца) под крушку, па ће рећи: Машалах, добрих крушка, мореш ли ми дијете коју узабрати? Најмлађи одговори исто онако као и друга браћа: Драги, није моја сама крушка; у њој има тала још моје двојице браће. Од њихова тала не могу ти дати, јер они нијесу овђе, а од мога тала даћу ти, пак устане и узбере му једну крушку. Старац узме крушку, зафали му се и оде. Тако су ето браћа чувала наизмјенце крушку, и кад би коме по коју давали, вазда су онако говорили као што су чинили кад су истом започели крушку чувати. Бог дао пусти бирићет на воћки, па што браћа више дијеле, то воћка све боље рађа

а није фајде душе губити, потрефила се браћа милосна срца и добре душе, па ко гођ иште, а они дају. Најкраће рећи, нијесу били титизи (циције). Кад дође јесен, отресоше крушку, пак подијелише на три једнака дијела. Пошто то учинише, најстарији брат одвади од свог дијела онолико крушка колико је свијету раздао, већећи: да није право, да он има једнак дио колик' и браћа му, јер је он свијату дијелио. То исто учини и средњи и млађи брат, те тако сва тројица признаше да су свијету сваки од свог дијела дијелили. Ова братска љубав и поштење допаде се самом Господу Богу, па рече: Послаћу св. Саву међу ову браћу да их прокуша, да видим хоће ли и послѣје кушанције (кушање) и на њима показаних чудеса, остати онако добри и пошвени. к'о што су били честити, док су крушку чували и праведно дијелили. По заповиједи Божијој, дође св. Саво међу браћу, па им рече да мало проходају. Пођу браћа са св. Савом, па кад дођу на једну пространу пољану, па то ће св. Саво најстаријем брату рећи: „Шта би најволио да ти Бог даде на овоме свијету?“ а овај му одговори: Што ме питаш, кад ми не можеш помоћи! Св. Саво на то ће: Може бити да бих ти с помоћу Бога мого и помоћи; јер Бог, кад му се свесрдно чојек замоли, услѣша његову молитву. Кад то најстарији брат чу, он се само врло обрадова, па по томе диже главу у вис па рече: Ја бих најволио, да мјесто оних врана, гавранова, орлова, соколова, врабаца и других тица што лете постану овце. На те ријечи помоли се св. Саво Богу, а Божији емером, претворише се све оне тичурине у овце, које најстарији брат собом поведе и постаде богат чојек тако, да му није било пара на далеко. Онда се упутѣ св. Саво са она друга два брата. Кад дођу до једне ријеке, зашита св. Саво средњег брата: „Шта би најволио на овом свијету да ти Бог дадне?“ а средњи брат дуго и не промишљајући рече: Ја бих најволио да се пола ове ријеке претвори у вино, а пола у ракију! На те ријечи помоли се св. Саво Богу, а божијим емером, стаде ријека ко рука, тећи вином и ракијом баш онако, како је онај средњи брат и желио Сад ти се он истом размахну радити. Пусто пиће продаје се на све стране; јефтино пак га сваки пије, људи, жене па и ђевојке! Ето

од тога времена почеше жене па богме и ђевојке пиће куланисати (употребљавати), па тако оста све и до данас. Сипа средњем брату пара к'о киша, јер ријека никако не пресушује, а грло човјечије вазда пусто сухо, па се за добре новце натапа румеником винцем и жестоком ракијом, која и оном најгорем туњки (сметењаку) еглен (говор, бесједе) отвара. Тако ти се наш нови крчмар обогати, да га није било богатијег ни у свих девет дувела (царства). Сад остаде са св. Савом онај најмлађи брат, па се шњим упути даље. На то ће св. Саво у путу рећи оном најмлађем; „Е, мој синак шта би ти најволио да ти Бог даде на овоме свијету?“ Најмлађи брат мало се замисли, на рече св. Сави: Ја бих најволио, да ми Бог даде жену од Ристове (Христове) крви. Кад то чу св. Саво, врло му се допаде, баш к'о да је њега питао што ће изабрати, па му рече: Е кад је тако хајдемо цару: у њега има кћи од крви Христове. На те светитељске ријечи сиромашак се зачуди, па му одговори: Како ће мени цар дати своју кћер за жену, кад ја ништа под милијем Богом немам! Св. Саво рече: Бог, који је дао уживање оној твојој двојци браће, неће ни тебе заборавити. Сиромашак повјерова бесједама св. Саве, па се шњим упути управо цару. Кад изађу пред цара, цар их запита шта хоће, а св. му Саво одговори: Честити царе! Овај је младић чуо да у тебе има кћи на удају, па смо ево дошли да је запросимо, па ако суђено било оно и сретно било! Кад цар сагледа просца св. Саву у просјачким хаљинама, а још горег ђувегију, рече им љутито: „Како се ви смједосте усудити доћи предаме, па још заискати и моју кћер?“ На то св. Саво одговори: Не поноси се свијетли царе својим царством и господством, него одмах подај своју кћер овоме момку, јер се за њега и родила, па ти што гођ чинио да чинио она ће његова бити, јер му је суђена. Кад то св. Саво изговори, цар се мало замисли, па ће му рећи: Ама чојече божји, како бих ја дао моју кћер за 'наког дроњу; та њу си проскли многи цари и краљи. па ми се било тешко ш њоме растати. На то св. Саво одговори: Упамти свијетли царе, да није сва срећа у богатству него у задовољству, а вјеруј ми доћи ће вакат, кад ће тебе овај дроњо — твој зет — хранити, јер ће ти царство пропанути. Виђе цар да је

овђе прет божји, па не хтједе даље ни питати, него одмах дозва своју кћер, па јој рече: Исто овај старац (св. Саво) проси те за тога момка дроњу, па хоће да им одговор дадеш, хоћеш ли поћи за момка или нећеш? Ђевојка одговори: Ја момку не налазим викакове махне, нити бјежим од њега; ако буде суђено и поћи ћу зањ, само нек' ми момак рече, кога има на дому и и од чега живи. Момак одговори: Ја имам два неозењена брата, од којих сам ја најмлађи. Један ми је брат овчар, а други крчмар. Они су врло богати, па за мене неће да знају, а ја им се додуше и не намећем, нити завидим њи'ову богатству, него прсоећи уздржајем душу у себи. Кад то царева кћи саслуша, рече оцу: Заповиједи честити царе, да одмах дођу та два брата овог момка, па који ми се најбвље свиди, и који ми буде суђен, за оног ћу и поћи. Цар клецне руком, а вјерне слуге одмах дотрчаше и учинише пату, а цар им рекне: идите у тај и у тај град, па ми доведите те и те људе. Вијерне слуге брже боље оседлају коње, спреме брашљенице па их метнув у бисаге, ускоче на танке бедевие и к'о стријеле одлете, те за два дана ето их с оном двојцом браће пред цара. Кад се ови у цареву двору суочише, стадоше очи царева и његове кћери на ону двојицу браће, т. ј. овчара и крчмара. Ја какви су пусти и жалосни, к'о да сунце од њих одсијева! Ако ћеш их гледати по љепоти, лијепи су к'о најљепше Ђурђијанке, а стасити и снопати, па им пусто и одијело пристаје, окићено дробнијем бисером, а везено змеженијем злагом. Ласно им је добро и бити, кад се у рахатлуку и девлету живи, а не просјаче к'о најмлађи им брат. Ама, елбетен, свачији је Бог; незна се, како ће коме на пошљетку бити јер је оно рек'о св. Саво цару: „Није сва срећа ни у богатству, него је срећа у задовољству.“ Тада цар рече својој кћери: Ето, избирај момка, па кога заволити и биће ти муж. А на то св. Саво одговори: Јок свијетли царе, нећемо тако; да не буде ником криво, нек' ђевојка узме три трса, па ћемо на свакоме трсу забиљежити по име од ове тројице браће. Пошље тога нека ђевојка закона та три трса у земљу, па на коме трсу буде сутра грозд, нека оног буде и ђевојка. Цар, његова кћи, а и сви царски доглавници, нађоше за мунасип, да се тако и учини. На то

царска кћи боље откине три трса, а на сваком треу св. Саво забиљежи имена оне тројице браће, јер је св. Саво к'о калуђер био врло писмен и учеван. Та три трса закопа царева кћи у царску башчу. Св. Саво и она тројица браће коначили су и гостили се у цареву двору. Кад буде вријеме спавању оде свако у своју собу спавати, јер је за сваког била соба башка одређена. У глухо доба, кад већ свако спава и кад пјетли не пјевају, врло је добро молити се тада Богу, јер Бог у то доба свачију молитву услиша. Св. Саво к'о калуђер, знао је за то, с тога се он дигне из мехке царске постеље, па се почне Богу молити: да царска кћи пође за оног најмлађег брата, те да на његову треу сазри грозд. Пошто молитву сврши, а дуго се доиста Богу молио, сан га савлада, па опет заспи. Кад би у јутру, сви устану, па пошто се Богу помоле и по кахву попију, пођу у царску башчу. Цар заповиједи својој кћери да откопа, она три трса а она, пошто се три пута часним крстом прекрсти, пошто је цар био српскога кољена и православни Ришћанин, откопа царева кћи она три трса, кад имаш шта виђети: на треу оног најмлађег брата — дроње, грозд и то баш велик нарасто! Кад они то виђеше сви се зачудише, а богме оној двојици браће богаташа, не би ни мило, јер шала није да царева кћи пође за њи'овог најмлађег, па још најсиромашнијег брата! Цар је додуше био чојек душеван, па се не хтједе томе противити, него баш даде своју кћер за оног пуког фукараша, а и ђевојка пристаде јер је и сама виђела, да се за њега била родила. Кад виђе овчар и крчмар, да они више посла немају у царском двору, опросте се са свима, па тужни и жалосни врате се својим кућама натраг. Цар започе одмах купити сватове, али онај дроње одговори, да он не жели никакве дабулхане, него да им цар даде благослов па да они иду. Цар и на то пристаде, па им натовари неколико мазги блага, али онај сиромашак по напутку св. Саве и то не хтједе примити. На пошљетку благослови цар своју кћер и новог зета, па их отпусти плачући и кукајући за њима и бринући се, шта ће ш њима најпотље бити. Онда се упути св. Саво ш њима у једну планину, гђе пије било ни живе душе, па им рече да туди и остану. Онда им се прокаже да је он

калуђер, на то их по Ристову закону под ведрим небом вјенча. Благословивши их св. Саво, пожеље им сваку срећу па оде од њих. Сад се они лате посла, па начине у тој планини колибицу, узору мало земље и тако су обрађујући земљу живјели. Да су добро живјели, — нема фајде говорити — нијесу, али су били посве задовољни. Богу су се без престанка побожно молили. и у њега тврду наду полагали, да их неће заборавити као што их није ни заборавио, а то ћемо мало послје виђети. Цар је распитивао на све стране за своју кћер и зета, али не може ни од кога дознати, шта је ш њима било и куд су се ђели. Држао је, да су или умрли, или их љути звјерови растргали, па је сиромаш увијек плак'о и јадиково, те па ношљетку на њих и заборавио. Св. Саво послје много година, науми да обађе ону браћу, да их види што раде и да их прокуша како ће се владати ш њиме и она двојица богате браће — овчар и крчмар и онај опет најмлађи им брат, што је живио сиромашно у оној планини са царском кћери. Св. Саво преобуче се у најпростије просјачко одијело и начине се тако, да га нијесу могли никако распознати. Најприје дође оном овчару, што су му се његовом молитвом оне тичурине у овце створиле, пак га замоли да му што удијели. Овчар му одговори: „Хајде отален просјаче један, да сам ја свакоме дијелио, не бих ово ни имао! На то се св. Саво помоли Богу, а Бог учини чудо, па се све оне овце претворише у врानе, гавранове, орлове, соколове врапце и друге тице, које и одлећеше, а св. Саво рече овчару: „Хајде под очеву крушку, па је и опет чувај као што си се и научио!“ Овчар, кад виђе да нема ниђе ништа, скупи лике па оде под очеву крушку да је чува. Онда се се упути св. Саво средњем брату — крчмару, што са његовом молитвом ријека претворила у вино и ракију, па га замоли да му шта удијели а крчмар му одговори: „Хајд отален лоло једна, ради, па ћеш и имати, к'о што сам и ја радио па ево данас имам, пак зар што сам с тешком муком зарадио, да таквим лолама дајем!“ На те бесједе крчмарове, помоли се св. Саво Богу, а Бог учини чудо, те се ријека претвори у воду к'о што је и била! А св. Саво рече крчмару: „Хајде под очеву крушку, па је чувај ко што

У си се и научно!“ Крчмар кад виђе, да се с водом не може трговати ни паре згртати, к’о прије, скупи лике па оде под очеву крушку да је чува. Тако се опет под крушом нађоше најстарији и средњи брат, али им крушка више не даваше рода, с тога они пођу по свијету да просе, и тако су просећи и умрли. Сад се упути св. Саво најмлађем брату у планину. Кад он улезе у колибиду виђе, ће ништа немају. Јадна жена од кравље балеге скухала погачу, па запретала у луг да се пече, а у котлу се вари коприва и друга травуљина, да то с погачом једу. Св. Саво прекрети шљаком по огњишту, па рече жени, да вади погачу. Жена извади погачу кад оно погача се претворила у бијелу погачу од брашна. По томе св. Саво прекреси ко котлу шљаком а од оне травуљине у њему, претвори се у најлепшу манцу (јело). Царева кћи постави софру, па на њу метну ону врућу погаћу и манцу а како није било више него двије дрвене кашике то она даде једну кашику св. Сави, а с оном другом почне се она с мужем „полагати.“ Кад то виђе св. Саво, даде своју кашику жени, а он се почне с мужем јој „полагати“ (наизмјенице из једне кашике јести кусали) велећи: да не

(Наставиће се.)

ваља, да се чојек и жена с „кашикама полагају“ Од тога времена оста обичај у српском народу, да се при јелу чојек са женом кашикама не полага, него увијек мушкић с мушкићом. Пошље ручка остадоше свц, па захвале Богу. Св. Саво помоли се Богу, а Бог учини чудо, те се од оне колибе претворише царски дворови! Пошље неког времена цар, отац оне сиромашкове жене, зарати се са силнијим паром од себе, који му царство преотме, а он к’о јадан к’о жалостан упути се у свијет да проси. Срећа га нанесе у ту планину, па оде одмах у оне дворе. Туди се распознају да је он отац цареве кћери, а да јој је муж онај сиромашак, најмлађи брат. Пошто се све троје изгрле, изљубе и поплачу, почну причати своје чудновато житије. У тој планини постане опет царство, у коме су њих троје сретно и задовољно живјели, па ако су живи и данас им је добро, а и не било им добро, кад им је помагао Господ Бог и св. Саво Немањих — да му је слава и милост док је Срба и српског народа. —

Од Остоје Тупајића, из шехер Сарајева.

Прибавио:

Васа Манојлов Ђуковић,
учитељ.

Примједба на чланак:

Прослава при освјештању ново-саграђене српске цркве храма св. Саве у Билећу
8. септембра 1896.

Високопречасни госп. уредниче! Изволите ми допустити мало простора у Вашем цијењеном листу „Источнику“, да рекнем ријеч двије односно горњег чланка Елем на ствар! Високопречасни господине! — Пречасни господин (писац) горњег чланка, изнесећи пред очи пошт. читаоцима мјесну свечаност, о освјештању ново-саграђене цркве у Билећу. Доказујући у кратком потезу њену историју, од 1879. до 1896. почевши од војничког заповједника, г. мајора Клоса, представљајући га хтитором мале капелице у Билећу. И даље Њег. преузвишеност п.госп. Балаја заједничког министра, оснивачем идеје, о почетку данашње ново-саграђене цркве у Билећу, па снову прилога, своте од 500. фор.

Остављајући највећу очинску наклоност високој земаљској влади, истакнувши поједине приложнике, као Бањалучку општину, у прилогу 10 фор. Додавши томе поједине личности, које су се трудиле, око усавршавања ново-саграђене цркве. — Даље пречасни г. дописник прелази на опис свечаности! поћам од доласка Њ. В. АЕ. и митрополита г. Серафима, додавши томе и личне посјете, као и квартир у стану госп. престојика Адамовића.

Придруживши томе литију, од мале капелице до ново-саграђене цркве, као и вечерњу, јутрењу и архијерејску службу, уз судјеловање 8 свећеника, и пречасни ђакон Правица. — Даље се г. дописник упутио описат објед и здравице у

текућем реду које и учинио. У досад наведеном прилично се слажем са г. дописником, а ово су моје примједбе: а.) Чудим се да је пречасни дописник, при ређању приложника исте цркве, заборавио или за излишно сматрао придружити томе и врједног јеромонаха Партенија Ђедовића из ман. Добрићева, који је приложио прошле године, истој цркви своту од 500 фор. а вр. именовавши их за освјештање исте цркве, да што буде сјајнији дочек. б.) Требао је пречасни дописник, кад је већ почео поједине личности похваљиват, да је поменуо и свештенство цијелог протопрезвитерата са манастиром Д. као и господина престојника Кршљиновића, који су се много трудили умно и материјално око подизања цркве, са свим прав. народом цијелог котара Билећкога. Пречасни господин дописник описујући архијерејску службу, са свештенством по именке, па кад је већ симпатично почео описивати ствар, као епокалну свечаност, коју је мала варош Билеће сретно и сјајно дочекало и пропратило, неби на одмет било пречасном дописнику: да је уврстио и то: да је Њег. Високопреосвештенство, АЕ. и митрополит херц. зах. госп.

Серафим, на истој архијерејској служби рукоположио за ђакона Леонтија Нинковића, монаха ман. Добрићева, које је овомјесни народ са највећом симпатијом гледао, као неко чудо које није у вијеку видио (неки од њих).

У описивање здравица и обједа, нећемо се упуштат, само би нам добро дошло, да је споменута здравица одлично свршеног гимназисте Сарајевског г. Божа Черовића, који се захвалио на здравили госп. општинског предеједника Владимира Мерћепе, у име Требињског пјевачког друштва „Соко.“ Да неби примјетили цијењена господа читаоци; да је ово какво антипатично полемизирање према дотичном дописнику, увјерени будите, та ме намјера није руководила.

Оволико у хатор истине, јер се придржавам ријечи св. апостола Јакова: Ашче јей-јей, ашче ни-ни.

Извините Високопречасни господине уреднице. Изволите примит синовски а у христу братски поздрав.

Ваш понизни

1897.

Л. Ц.

Разно.

Посвећење зворничко-тузланског митрополита.

У неђељу 27. јула т. г. посвећен је и најсвечаније иншталиран наш досадашњи конзисторијани архимандрит и потпредседник Високопреосвешт. г. *Григорије Живковић* за зворничко-тузланског Митрополита у Д. Тузли. Засад велимо: нека је сретно! а у наредном броју овога листа радисмо донијети опширан опис те ријетке свечаности.

Избор будимског епископа. Св. Архијерејски Синод у Срем. Карловцима изабрао је већином гласова Високодостојног господ. архимандрита *Лукијана Богдановића* за епископа будимског. Сретно!

Царев превишњи рођендан, прослављен је у Сарајеву са свечаном службом архијерејском уз асистенцију многобројног свештенства. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабробосански г. *Николај* изволио је на благодарењу красним говором подучити побожни народ о оданости наспрам прејасног дома царског, изразивши

увјерење, да је Србин увијек вијеран и одан владару и отаџбини својој. У 11 сати пр. подне ишло је Његово Високопреосвештенство у депутацији свештеничкој поднијети лојалне изразе Његовој Преузвишености поглавару земље госп. барону Апелу, а у два сата по подне присуствовао је и званичном обједу у конаку поглавице земљског.

Освјештање друштвене заставе. Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Вијенац“ у Брчком, 15. августа о. г. на свечан начин дало је освештати свој друштвени барјак. Свечаност је спојена са дочеком позваних гостију, обједом, серенадом, банкетом и вечерњом бесједом, на којој је држан говор, пјеване цјесме, приказана жива слика „Гуслар и Вила“ и позоришним комадом народним и окретним играма. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. — Честитамо ваљаном друштву ту ријетку свечаност. Хвала браћи Брчанима, који у многим приликама по-

казују толико старање око напретка своје омладине.

Нов кројач свештеничког одијела. господин Милан М. Бугариновић ставио нам је до знања, да је скоро отворио кројачку радњу свештеничког одијела у Турчилук улици бр. 30 овде. Каже да се 12 година бавио тим послом као калфа, те се узда, да ће гг. свештенике моћи задовољити лијепим кројем и *најумјеренијом цијеном*. Покушајмо!

Породична жалост. Пречас. госп. протопопа у Варцар-Вакуфу Јована Пећанца потрефила је велика жалост, јер немила и неумитива смрт отела му је вјерног и доброг друга Покојници лахка српска земља, а ожалошћене нека драги Бог утјеши!

Историјски догађај за далматинску епархију Његово ц. и кр. Ап. Величанство врховном одлуком од 23. јуна о. г. изводио је најмилостиивије наредити, да српска православна црквена опћина царског и пријестолног града Беча буде утјеловљена православној далматинској епархији. Врховна ова најмилостиивија Царска наредба биће извршена кроз најкраће вријеме. Међу тимем, на глас ове Царске милости, представништво српске опћине бечке управило је Његовом Преосвештенству господину Епископу овај телеграм: „Ради очувања народне индивидуалности, Срби у Бечу основаше српску опћину, а ради одржања народносног карактера наше цркве жељеше да за архипастира добију Србина епископа. Послије дуге борбе дошавши ванредном милошћу Њег. Величанства жељеном циљу, а пуни наде, да ће ова опћина под окриљем Вашег Високопреосвештенства бујно процвјетати, кличемо: Живио наш дијецезан Србин Епископ Никодим“. На овај је телеграм Његово Преосвештенство изволило одмах одговорити: захваљујући представништву опћине на поздраву, и обећаваши, да не ће никаквога труда пожалити, да заједнички са опћинским представништвом допринесе напретку, процвјетању и угледу опћине. — Дознајемо да ће Његово Преосвештенство на скоро кренути у Беч, да се лично упозна са стањем опћине и са потребама њеним, те да уреди и установи што буде нужно.

Царско одликовање. Његово ц. и кр. Ап. Величанство врховном одлуком 23. маја о. г. из-

волило је најмилостиивије допустити, да се прими у ц. и кр. породичку фидејкомиску библиотеку најпонижније поднесену од Његовог Преосвештенства далматинског епископа г. дра Н. Милаша егземплар књиге „Православно црквено право“, а у исто вријеме извољело је наредити, да се преосвешт. писцу изрази Царска захвалност.

Мухамеданци прешли у православље. По Србији има много Цигана мухамеданске вјере, који живећи са Србима, толико су свикли на православу вјеру, да су зажелили да и они буду православни и та им се жеља и испунила трећи дан Духова. Тога дана је 400 Цигана прешло у православље; том приликом су им Срби кумовали и скупљеним прилозима лијепо их почастили.

Јестине књиге. Српска књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду, најновијом својом каталогом од 1897. г. нуди многе своје књиге са 50% попуста т. ј. у *тола цијене, или мјесто попушта увезаним у лијепим црвеним корицама!* Лијепа прилика, да марљиви читаоци дођу до јевтиних књига, за наступајуће јесење и зимње вечери.

Распростирање хришћанства. Један је члан инглеског библијског друштва приближно израчунао, да се од првог до седамнаестог вијека искључиво Христова наука овако ширила. У I. вијеку било је 500.000 хришћана; у II. вијеку било је 2,000.000 хришћанства; у III. вијеку било је 5,000.000 хришћана; у IV. виј. било је 10,000.000 хришћана; у V. вијеку било је 15,000.000 хришћана; у VI. вијеку било је 20,000.000 хришћана! у VII. вијеку било је 25,000.000 хришћана; у VIII. вијеку било је 30,000.000 хришћана; у IX. вијеку било је 40.000.000 хришћана; у X. вијеку било је 50,000.000 хришћана; у XI. вијеку било је 60.000.000 хришћана; у XII. вијеку било је 70,000.000 хришћана; у XIII. вијеку било је 75,000.000 хришћана; у XIV. вијеку било је 80.000.000 хришћана; у XV. вијеку, благодарем мисионаретву и открићу Америке, повећао се број хришћана на 110,000.000; у XVI. на 125,000.000 а најпослије у XVII. вијеку број хришћана досио је до 200,000.000. Од тад је хришћанство узимало огромне размјере, особито одкад је 1818. год. уставовљено на хиљаде библијских друштава, које су по свјема крајевима раширили св. писмо. И број проповједника отада више расте.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Проглашење светитеља код православних.

Проглашење једног светитеља по чину православне цркве, обично је спојено са дирљивим открићем св. мошти, особито ако су то моћи светитељске (т. ј. умрлих архијера). На неколико дана до открића мошти, служи се парастос за лица, која су у духовни сан посветила дотичног који се мисли за свеца прогласити, за царе, у чије је вријеме живио светитељ и за њихове почивше пријемнике и за родитеље светога. Затим бива велико свеноћно бденије са парастосом и другог дана по том заупокојна литурђија и последњи парастос. У одређени дан свршава се откриће св. мошти послје свеноћног бденија, на ком се поју пјесме написане у част дотичном светитељу. Свечаном литијом уносе се св. мошти у цркву, а послје „величанија“ најстарији свештеник отвара сандук с моштима и клања се пред њим. Други дан, на литурђију, послје послје малог входа, уносе сандук с моштима у олтар, и проглашени за светитеља, тако рећи, сам учествује у богослужењу, и стоји пред престолом Божјим, као први међу свештенослужитељима. Архијерији стоје с једне и с друге стране Њивота С молебним пјевање светоме. обноси се сандук око храма. Тако се свршава та свечаност у нашој православној цркви.

„Рђкии Паломник“. Превео Л. Б.

Смртна осуда над Исусом Христом. У једним паришким новинама, Маркис Каво саопштава шљедеће: Случајно нам је дошао до руку један врло важан судбени докуменат, о коме су тешко кад спомињали летописи, а то је: смртна осуда над Исусом Христом. Иста гласи овако: „судбена осуда, коју је издао Понтије Пилат, намјесник доње Галилеје, и која одлучује да Исус Христос има умријети на крету 17. године царовања Ти- беријева. Осуђен је у Граду Јерусалиму, кад су Ана и Кајафа били првосвештеницима изабранога народа Божјег и кад је Понтије Пилат био намјесник доње Галилеје и пресједником судбене палате Исус Назарећанин на крсну смрт међу два разбојника. Велика и доставјерна свједочанства народна свједоче ово: 1) да је Исус Христос варалица, 2) да је бунтовник, 3) да је непријатељ закона, 4) да издаје себе за сина Божијег 5) да се издаје за цара израиљског, 6) да је ушао у храм у пратњи народа, који је носио

палмове гранчице у рукама... Заповиједа (Пилат) да га Корнилије први центурион (стотник) спроведе на мјесто казне. Налаже се свима богатим и убогим лицима, да не бране смрти Исусове. Свједоци, жто су потписали ову осуду, они су: 1) Данило Тобани Фарисј, 2) Јован Зоровавељ, 3) Рафаило Тобани, 4) Кацет, чиновник“. Осуда је извајана на кованој плочи. Таква кована плоча, послана је свакоме племену. Плочу о којој је ријеч, нађоше француски краљевски комесари у једном суду од бијелог мрамора, приликом ископавања у Аквили, у краљевству Напуљском. Копију с ње, купио је Лорд Говорд за 2890 франка. Но колико је овај с вишег гледишта важни докуменат достовјеран, тешко је просудити прије, него што о њему рекну своју учени богослови и историци.

Л. Б.

Скопљанско питање. Изгледа да ће се ова жалосна појава у сбиму весељенске патријаршије скоро привести крају. Ма да је досадашњи управитељ скопљанске митрополије архимандрит *Нифифор*, на заповијест Његове Светости, отпављен у заточење на острво Патмос због непослушности, ипак је васељенска патријаршија увидјела свој неправични поступак према Србима у Турској. Благодарех живоме заузиману посланика Русије, Србије и Црне Горе, Његова Светост Константин обећао је, да ће се жеље срп. народа чим прије задовољити. Говоре, да ће доћи за митрополита скопљанског познати у цијеломе Српству високопреч. г. Фирмилијан, ректор биоградске богословије.

Срп. правосл. народно-црквени сабор. Овај сабор, који се је био састао 29. јунија т. г., с највећим је одушевљењем почео био рјешавати огромно градиво, које га је већ неколико година жељно очекивало. Покрај свега родољубља и највеће слоге правих народних посланика, овај сабор, на жалост, врло је мало донио плода. Још у почетку саборског рада, краљ. посланик на сабору Федор барон Николић, упућен од мађарске владе, почео је сабору стављати разне налоге, по којима би се сабор морао владати. Такав је и то најглавнији један његов налог, да сабор најрије приступи изрјавивању т. зв. *јединственог статута*. Народни су посланици, почели да расправљају ствари, које више нијесу могле трпити одлагања, па су одредили

да на крају саборског рада израде и јединствени статут. Краљевски посланик, пошто су посланици одбили његов приједлог, опет је позвао сабор, да се покори, па пошто је сабор и опет одбио његово захтијевање, Њег. Величанство је сабор — *одгодило на неизвјесно вријеме.*

Православље у Јапану. По исказу руске духовне мисије у Јапану било је 1896. године у јапанској православној цркви: црквених опћина 225, душа 23.153, свећенослужитеља 28 и то: 1 епископ, 22 свећеника, 5 ђакона; сви су осим епископа, јапанске народности. Учитеља црквеног пјенија било је 17, проповједника 165. Крштено је лањске године 937 душа. Мисија има 2 наставна завода, у Токију и Хокодагу, у која иде доста ученика обојег пола. Има и друштво за превађање вјерских књига, (Ајајсја), у коме су 8 преводилаца и два уредника мисионарских листова: „Сејкео-Симпо“ (Православни Вјесник), који излази у 2 недјеље и „Уранисики“ (Скромност), која излази сваког мјесеца, а издаје се при мисионарском женском училишту. Предавачи семинарије издају трећи духовни лист „Синкај“ (Духовно Море), који излази сваког мјесеца. Ма да Јапанци с презиром гледају православне, а на против р. католици и протестанти имају у раду слободне руке, ма да ови пошљедњи имају већа и материјална и морална средства, ипак се опажа, да се православље просјечно највише шири у Јапану. Христос бдије над Својом црквом!

Православље у Чеха. Правосл. црква међу Чесима у Бечу, добила је толико синова, да ће се основати православна чешка општина, а то ће много користити, да се православље распростре у самом срцу чешкога народа. Позив на збор, који је био у Бечу 13./25. јула о. год., почиње првим ријечим Јована јеванђелија словенским језиком. Боже благослови рад овога народа, кога су вјерске и политичке прилике много измучиле.

IV. међународни конгрес старих католика. Уредништво овога листа добило је програм и позив на IV. међународни конгрес старокатолички, који је био у Бечу 20., 21. и 22. авг. (1., 2. и 3. септ.) ове године. На овај конгрес дошли су

најзнатнији представници старокатолицима из свијех крајева. Овај је конгрес спојен с разним свечаностима. Конгрес ће расправљати 6 теза, које већином говоре о рђавоме путу, на коме се налази папство и римокатоличка црква, којом оно управља и заводи је, као и о начину, како би се западна црква повратила правој науци Христовој. Жалимо што простор листа не допушта, да цео овај програм, који је заиста интересант, донесемо у пријеводу. У њему има симпатичних мјеста и за православну цркву. Тако на крају II. тезе позивају се р. католички Словени, да уреде стање својих народних цркава у духу својих апостола Ђирила и Методија, а то ће бити тада „кад се одреку Рима“. Даље се изрично вели: „durch die Rückkehr zum Geiste und Glauben eines Cyrillus und Methudius würden die slavischen Katholiken auch wieder den verlorenen historisch begründeten Zusammenhang mit den orthodoxen Kirchen des Orients finden.“. Ми желимо највећи успјех овоме IV. конгресу старих католика и молимо Бога, да пошље св. Духа на ове раденике, који се скупише с искреном наmjером, да нађу лијек за болест, која је обузела велики дио винограда Господњег; да подигну на Западу пали сјај Христова јеванђелија, па да опет буде „једино стадо и једини пастир“ — Христос!

Забава пјеваљског друштва „Братства“. Срп.-правосл. црквено пјевачко друштво „Братство“ у Пљевљима, давало је 19. августа о. г. забаву у славу 22. дана годишњице ступања на пријесто Њег. Величанство Султана Абдул Хамид Хана II. — Чист ириход од улазница и добровољних прилога намијењен је $\frac{2}{3}$ друштвеној благајни, а $\frac{1}{3}$ сиротним ученицима срп. правосл. ош. школе Пљеваљске. У програму су: Химне Султану и Митрополиту, пјесме, декламације шаљива игра „Шаран“, пјевање уз гусле, томбола и срп. нар. игре. „Братство“ стоји под покровитељством Њег. Високопреосвештенства рашко-призренског митрополита госп. Дионисија.

*) Кад би се вратили духу и вјери Ђирила и Методија, словенски би католици опет нашли изгубљену, на историји основану, свезу с православним црквама истока“.

Књижевне вијести.

Васељенска Патријаршија и српско црквено питање. Поводом писма Њ. С. Васељенског Патријарха Константина V. Њ. В. Српском у Автокефалном Митрополиту Михаилу од Архимандрита Н. Дучића. Државна штампарија Краљевине Србије у Београду 1897. — Цијена пола динара. — Високоучени госп. Архимандрит Дучић у тој својој књижици, у првом дјелу, напомиње, да Патријаршија удовољи праведним жељама народа српскога у Старој Србији и Македонији, те да им да владике српске народности, а у другом, фактима доказује, да је погрешно Патријархово одрицање каноничности Пећке Патријаршије.

Преведена на руски. Читамо у Гласнику Далматинско-истријске епархије, да је изишао пријевод на рускоме *правосл. црквеног права* од Њ. Високопреосвештенства госп. епископа Н. Милоша. Превео га М. Г. Петровић, а цијена му је 6 руб.

Житија српских светаца као извор историјски. Написао *Петир С. Проткић*, професор Богословије. Београд, 1897. Стр. 182. Цијена један динар 20 пара. Ову је књигу наградио Архијерејски Сабор краљевине Србије са 350 динара из црквеног фонда. У предговору писац напомиње, да је рад у овој књизи написан био још 1890 г., израђен на руском језику и такав предат кијевској Духовној Академији, која га је огласила као врло добар. Без икаквих додатака и без измјене штампа га, ето сад, писац на српском језику у горе означеној књи и, те се у њој налазе, осим неких излагања о нашој агиобиографији до XIII. и послје до XVII. вијека, и још неких података, житија: српског краља св. Јована Владимира, св. Симеона (Немање), (од св. Саве од Стефана Првовјенчаног и трећа редакција житија св. Симеона, од Доментијана); архијепскопа Данила, краља Милутина (од Данила) краља Стефана Уроша III. Дечанскога од Григорија Цамблака: житије св. Арсенија архијепскопа, од Данила св. Саво II св. Евстатија VI. српског архијепскопа, св. Никодима, св. Стефана Високог (неканонизован), цара Уроша од архијепскопа Пајсија Препоручујемо ову књигу свештен-

ству нашем и свакоме, ко се жели упознати нашом агиобиографијом.

Из народа и о народу. Пише Лука Грђић-Бјелокосић. Књига друга. Издање пишчево. Мостар, штампа прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића. Цијена 50 новч. Садржај: Опис Гацка са старинама по народним причању. — Народна ношња. — Бојење пређе. — Народна гатања. — Народни лијекови. — Босански без (платно).

Трећи годињи извјештај земаљске занатлијске школе у Сарајеву. Објављен на крају школске године 1895./96. (Сарајево земаљ. штампарија 1896. Садржај: Повјест завода. — Број учевних сати на седмицу. — Главније наредбе високе земаљске владе. — Учитељски збор. — Промјене. — Стање учитељског збора на крају школске године 1895./96. — Списак наставних књига за школску годину 1895./96. — Збирке књига, учила и оруђа. — Статистички подаци о ученицима. — Отпусни испити. — Попис ученика. — Објава.

Осми извјештај о православном срп. богословском училишту у срп. Карловцима. Школека година 1896. — 1897. Саставио Протопресвитер Јован Вучковић, проф. богословије и пр. ректор богословског училишта. У Ср. Карловцима. Српска манастирска штампарија. 1897. У школској години 1896—1897 управосл. срп. богословском училишту у Карловцима дјеловало је 8 наставника — професора. Свега слушалаца у овој школ. год. било је у сва четири разреда 85 а апсолуторне свједоџбе добили су њих 17 свршених слушалаца.

Књижевни оглас. У Вршцу почетком мјесеца августа о. г. почео је излазити нов лист под насловом „*Трговинско-занатлијски Гласник*“, који ће искључиво заступати само трговинске и занатлијске интересе. Већ у 1. броју има доста препоруке за наше домаће босанске производе. Лист излази 1., 10. и 20. у мјесецу. Цијена му је 90 новч тромјесечно. Уређује га г. Велимир Никашиновић, а издаје штампарија Милан Петко-Павловић у Вршцу. Штампа се у 4000 примјерака. Препоручује се браћи трговцима и занатлијама у Босни и Херцеговини.

Читула.

Никола Поповић парох осмачки. Иза краћек боловања врућице на дан анкирскога мученику т. г. пресели се из земне јерархије христове у небесну, да у царству славе прославља Творца, живноподатеља и Спаса свога. Тљеност покојникову предаше прној мајци петорица његовијех саслужитеља, од којих се један кроз дирљивијем ријечима опростио с њиме, истичући многобројне врлине, које су нам га и као човјека, и као србина, и као свештеника на високо уздизале. Бог да га прости, он бијаше један од оне врсте нашијех свештеника, који за законе пасторалног богословља и чули нијесу, али нам их у животу и дјеловању своје тако дивно приказиваше.

Покојни отац Никола родио се од врло педбожничјех родитеља у селу Осмацима, власничкога протопрезвитерата, на 26. априла 1855, а 17. априла 1879 божигробски архимандрит Венијамин **Ферте** его достојна кити склштеник 18 дакле година **вѣ вѣрѣ, њ надеждѣ, њ любви, и крѣости, и чистотѣ, њ кѣ ѡщеническомѣ** достојнствѣ дјеловаше он у винограду господњем. Иза њега остаде петеро — и без оца и без мајке — сирочади, чија су нарицања кадра и у најтврђем срцу врло дубоко саучешће пробудити. Нека се милостиви Господ обазире на ту сиротињу, а душу оца и по христу удокојенога нам брата смјести у мјесто свијетло и красно, ђе све душе праведне и Богу миле препочивају!

З. П.

Буро Филип Радичевић медицинар на Московском универзитету из ђачкога честољубља

самоубиством је себе живота лишио 29. априла т. г. у *Петровско-Разумовском* парку у Москву у 24. години свога живота. Његов тужни отац са шћером Милицом пошао је нагло у Москву да сахрани свога јединца, те је покојни Тура уз велико саучешће грађанства на *Соланци*, пригорских студената, попраћен до вјечне куће, којег је опојао обредно архимандрит Српскога Подворја Кирил, и јеромонах Платон уз припомоћ рускога свештенства, те је у четвртак 8. маја на *Ваганькоеско* гробље у Москви сахрањен.

Душан Ружић, доктор филозофије, учитељ учитељске школе у Сарајеву, додијелени на службовање српско-правосл. Богословском училишту у Рељеву, преминуо је у Вел. Бечкерек (Угарска) код својих родитеља у 30. год. живота. Покојник је послје матуре и богословије у Ср. Карловцима свршио филозофију у Јени (Немачка) и тамо промовиран за доктора филозофије. — Школа је изгубила у покојнику ваљану наставничку снагу. **Вѣчна паматѣ!**

Лазар Ерцег, парох Врбички, Љеванског Протопрезвитерата, преселио се у вјечност 16. августа о. г. Покојник је рођен у Врбици 29. марта 1853. г. За ђакона и презвитера рукоположен је у Сарајеву 12. и 15. јула 1874. од Митрополита Антима. Покојни свештеник Ерцег поболијевао је од дужег времена. Од двојице сусједних свештеника, сарањен је 18. августа уз многобројно саучешће његових парохијана. Оплакује га ојађена супруга и петоро незбринуте сирочади. Покој му души!

Број 1488.

Јаван рачун.

Прилози за градњу Богословског училишта на Халки, код Цариграда, покупљени у зворничко-тузланској Епархији:

у протопрезвитер.:	Бијељинском	187 ф. 50 н.
"	Зворничком	21 ф. 50 н.
"	Грачаничком	17 ф. 90 н.
"	Градачачком	93 ф. 62 н.
"	Брчанском	150 ф. 42 н.
у општинама:	Тузланској	59 ф. 30 н.
"	Пурачињкој	4 ф. 30 н.

Износ 528 ф. 54 н.

Пренос 528 ф. 54 н.
у општни: Магнојевић-угљевичкој 33 ф. 50 н.
" " Модричкој . . . 18 ф. 37 н.
укупна свота од . . . . . 586 ф. 41 н,
бјеше путем Високе земаљске владе одаслана Васељенској Патријаршији, од које је добивана квита од 6. маја 1897. год. број 188. достављена управи доњо-тузланске митрополије; а и овијем путем извјешћују се горе наведени протопрезвитерати и цијењене општине ради знања.

АЕМ Конзисторција дабро-босанска.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину извољела нас је даровати са два потпуна красна архијерејска одјејанија са крунама. Једно богатије одијело владичанско служи ће при свечаним службама архијерејским у престолној цркви сарајевској, а друго за цркве по епархији при путовању и каноничкој визитацији. На даље придарена су четири потпуна красна окрута за архимандрите и проте конзисторијалне и два ђаконска. Све то примљено је овдје на св. Илију о. г. у тринајест сандука, а сутра дан освештаво

и, први пут при рукополагању двојице клирика у чин ђаконски и презвитерски, одслужена је свечана служба архијерејска, којој је дао још свечанији вид богат украс подареног одијела црквеног.

На томе издашном дару и на брижљивом старању за наше православне овопредјељне цркве, изриче се Високој земаљској Вдади, кло племенитој дароватељци највиша хвала и вјечита благодарност. — Живила!

А. Е. М. Конзисторија Дабро-босанска.

Јавне благодарности.

Приликом свог путовања велележни госп. Фридрих Фоглар, окружни предстојник из Д. Тузле благоизволио је, по доста крговитијем стазама и брдовитом предјељу, спремити се и посетити нашу новоподизајућу се православну цркву јеремићку у Копривну котара власеничкога трећи дан Троица (13 јуна) ове године у намјеру прегледати до тадашњу градњу исте цркве.

Том приликом као израз љубави своје према светој цркви и да би постојећу градњу што боље подупро приложио је истој 50 (педесет) ф. а. вр.

На том његовом добродушном милодару и високој посјети овиме му се у име парохијалног народа и црквеног одбора цркве јеремићке изриче најтоплија срдачна хвала свагдашњијем признањем и благодарности, живио.

За црквени одобр

Јеремићи, 7. јула 1897.

Потпредседник:

Васо Дукић.

Председник

Јован Брежанчић,

срп. правосл. парох.

Овдашњи велеуважени грађанин и потпредседник срп. прав. општине г. Милан Јовановић благоизволио је из својих материјалних средстава сам из хришћанске љубави платити мајеторе, а такођер дати и потребито гвожђе около ограђивања овдашњег гробља у вриједности од 20 фор.

Те пошто у овом мјесту нема довољно срба који су у стању остали потребити материјал припремити, то је једнокупно цијела парохија

исти припремила, и на градилиште донијела. Гробље се састоји из 400 метара (?).

Како г. Милану Јовановићу тако и свима парохијанима од стране црквеног одбора изриче се јавна захвалност. Мада су у својим селима такођер своја оробља оградили, шуму искрчили, капеле подизали, и воћем засадили, ипак из хришћанске љубави нијесу пропустили у овом запуштеном мјесту своју помоћ пружити.

У име црквеног одбора

У Жепчу, дне 29. јунија 1897.

Председник:

Никола Николајевић,

свештеник.

Високо ц. и кр. заједничко министарство благоизвољело је у овој години овој сиромашној новосаграђеној „капели“ ниже назначене црквене утвари подарити, и то:

4 кандила средња, 1 кандило велико 4 чирака на часну трапезу, 1 распјатије за часну трапезу, и то све од кина сребра, затим 1 еванђеље 1 апостол, I. и П. дио октоиха, све у дивном повезу.

На томе милостивом дару подписани црквен одбор у Жепчу са овиме изриче понизну јавну благодарност, како Високом ц. и кр. заједничком Министарству, тако и преузвишеној Високој земаљској влади, која се о нама и нашим светим црквама отачански стара.

Живило Високо п. и кр. заједничко мини-старство! Живила Висока земаљска влада, та добротворка и приложница наших сиромашних св. храмова.

у име првеног одбора:

У Жепчу дне 15. јуна 1897.

Предеједник:

Никола Николајевић.

парох.

Ненадном смрћу нашег драгог сина *Велка*, који се 24. јула о. г. при купању у Сави утопио, ожалостили смо до крајности. Нашу велику тугу, ублажило нам је донекле п. в. срп. правосл. грађанство из Бос. Градишке са својим свештенством, као и вриједни парох г. Љубо Борота из Ст. Градишке, који у многим броју извољеше учествовати тужном спроводу наше узд. ице. Свима нека је на овоме мјесту велика фапа изражена, а ми ћемо се увијек сјећати њихова пријатељског саучешћа.

Ожалостили:

отац **Јован Шпирић**, тужна мати: **Анка**.
гашички свештеник.

Добра дјела доброг старца. Овдашњи трговац, честити старина и вриједни христјанин *Никола Грбић* (Убибук) придарио је српско-православној цркви у Санском Мосту 1892. год. два велика чирјака (од мједи) са великим красним свијећама, који стоје пред св. олтаром, за исте је платио 151 фор. а вр.

Ове године о св. Воскресењу наручио је звоно, које је доведено у Сански Мост 27. јуна т. г. за звоно је платио 134 фор. св. ап. Петар и Паво јесте храм цркве у Санском мосту, те истог дана по свршетку јутрање, звоно су осветили два свештеника мјесни и томински Шпирић, који је на позив старог Николе дошао из села Томине.

Никола је прошле године купио сто у цркву за 3 ф. 50 н. што укупно чини 288 ф. и 50 н. Он је стар 89 година, рођен је у селу Осреци, — општине Срба, котар Грачац-Лика. Отац његов пок. Божо, прије седамдесет година иселио се из Лике и населио је у Босну, у Бјелајско-поље. Узроком сиромашног стања и чешћег опресељавања доселио је у селу Здену код Санског моста,

а 1872. г. пресели он у Санскимост и отвори трговину, коју је свјесно и поштено водио до преклањске године, коју због болести напусти.

Име његово у народу у Санском мосту, треба да буде поштовано, што је добри старина и заслужио; — и по његовој смрти урезано са златним словима, као правог ктитора и приложника.

Сански Мост, 29. јуна 1897.

Цвјетко И. Шпирић,

парох.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину приложила је храму св. ап. Петра и Павла у Нишићу (котар сарајевски) потпуна свештеничка одјејанија, путир с дискосом и дарцима; четири кандила; два велика и четири мала чирака, једну кадионицу и полијелеј.

Овим богатим прилогом висока дароватељица попунила је једну од највећих потреба овог светог храма, зато некајој је неизмјерна благодарност у име цијелога народа.

У Нишићу, мјесеца августа 1897.

Српско-православна црквена општина.

Приликом градње новоподигнуте „Капеле“ у Жепчу, из хришћанске љубави прама св. матери цркви. Госп. Милан Јовановић овдашњи грађанин и подпредеједник срп.-правосл. општине за градњу исте „Капеле“ платио је из својих средстава мајсторе као и све потребито гвожђе у вриједности од 30 фор. Приликом освештања исте „Капеле“ даровали су ниже следећи побожни хришћани, и то: Никола Јовић из Новогшехера, 2 престолне велике „Иконе“ у вриједности од 20 фор. Протојереј и члан конзисторије пречасни госп. Ђорђо Петровић из Сарајева, даровао је 5 руски фини „Икона“ у вриједности од 10 фор., гг. канцелисти Церанић, и Дабић, даровали су 1 „Икону“ храмовску рождество прачисте Богоматере у вриједности од 10 фор., г. Никола Страјнић писар код котарског уреда 2 Иконе у вриједности од 12 фор. Васо Лазић 1 Икону и 1 кандило у вриједности од 3 фор. Протојереј Хаџи Теодор Илић из Тешња 1 Икону у вриједности од 3 фор. и готови новаца 5 фор. пападија овдашњег свештеника Николајевића 2 завјеса испод престолних Икона у

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вриједности од 10 фор. Марија супруга овдашњег грађанина М. Јовановића 1 Илитон на часну трапезу у вријед. од 5 фор. Милан Библија порезни официјал, 1 Налоњу са застирачем за читање евангелија у вријед. од 5 фор. Илија Веро из Тешња 5 фор. Максим Лазаревић из Тешња 5 ф. Митар Благојевић из Тешња 5 ф. Гавро Јовановић из Дервенте 10 ф., по 1 фор. Васо Дабић канц. овдашњег котара, Ђоко Церанић, канцелист овдашњег котара, Контролор Никола Страјнић, писар оvd. кот., Никола Јовић из Новогшехера Фаника Раин Ибрахим еф. Шаџирагић, Макивија Лемешевић, из Тешња, Јованка Благојевић из Тешња, по 2 фор., Вуксан Кеџман финанц, Коста Анђелић, свештеник из Гојаковца Коста Стефковић, свештеник из Бјелог Вучја Емил Ковачевић, путник из Беча Ануша Ђурић, по 1:50 н.

Иво Гргић, и Томо Драгићевић, оруж. страж-мештер Јово Алексић, из Брезовидана 4 фор., од појединих приложника пепод форинте пало је . . . . . 11 ф. 26 н. при ручку пало добровољних прилога 15 ф. 50 н. Добровољних прилога укупно . . . 82 ф. 76 н.

Усљед горе наведенога побожнога прилога сматрам за најпријатнију дужност путем јавности изрећи свима приложницима, који су ма и 1 крајцар овој светој богомољи приложили, најтоплију благодарност и захвалност. Нека им Господ Саваот испуни жеље. Живили на многаја љета!

Из српско-православног парохијалног уреда.

У Жепчу дне 15. јуна 1897.

За одбор:

Никола Николајевић,
свештеник.

На знање.

У недјељу по Крстову 21. септембра о. г. освештаће се новосаграђена српско-православна црква у *Блажугу*, по сата са жељезницом из Сарајева далеко.

Пречасно свештенство и српско-православни наш народ умољава се, да ову ријетку свечаност посјетити изволи.

Позив на претплату.

Лист нам не може излазити на вријеме, јер администрација дугује и за двије прошле свеске. Позивају се гг. читаоци, да дужну претплату одмах пошаљу, иначе издавање листа с великим је потешкоћама скопчано и на овај начин просто није могуће на крај излазити! Кривица није до нас, него је то због неуредног плаћања. Да не износимо имена у јавности, нека сваки гледа, да дуг свој измири, јер би у противном случају, принуђени били и неугодна средства предузети.

Уредништво „Бос.-Херц. Источника“.